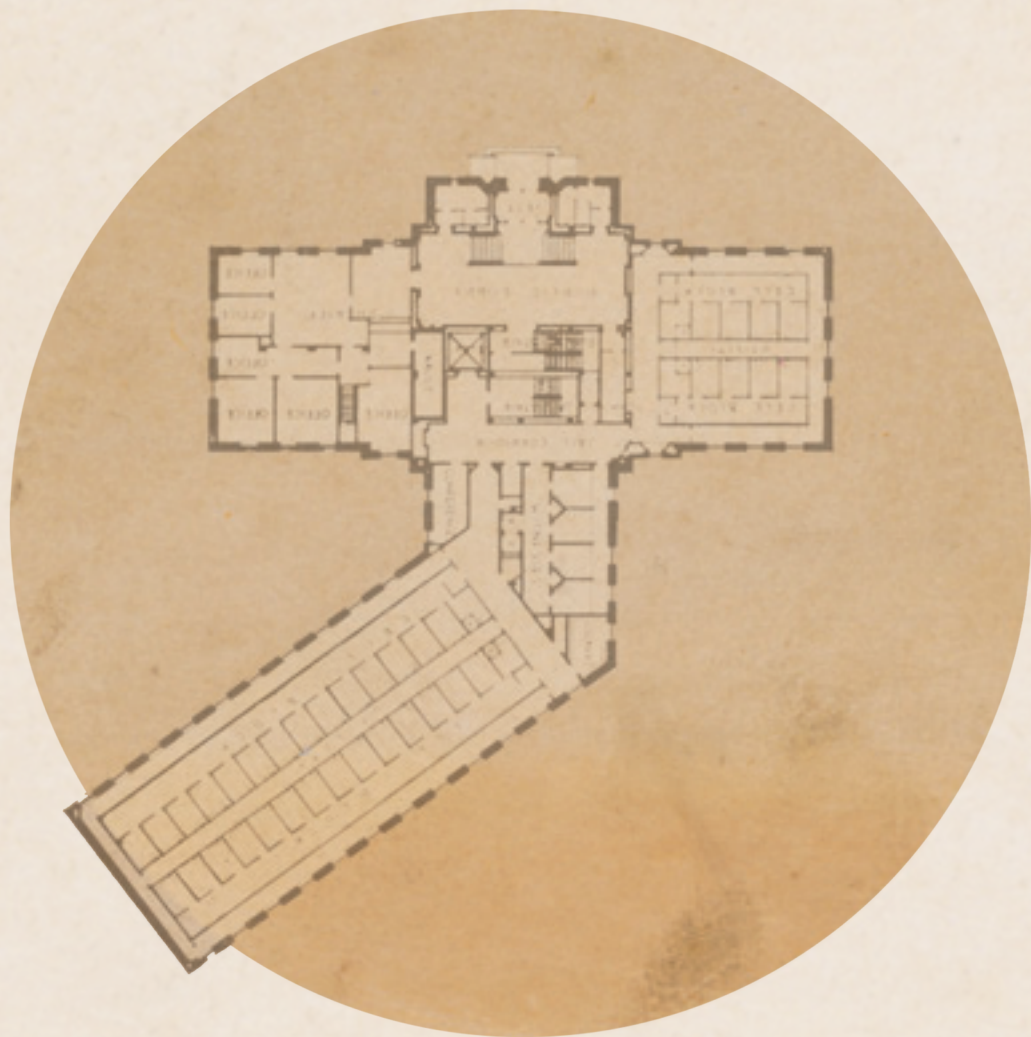
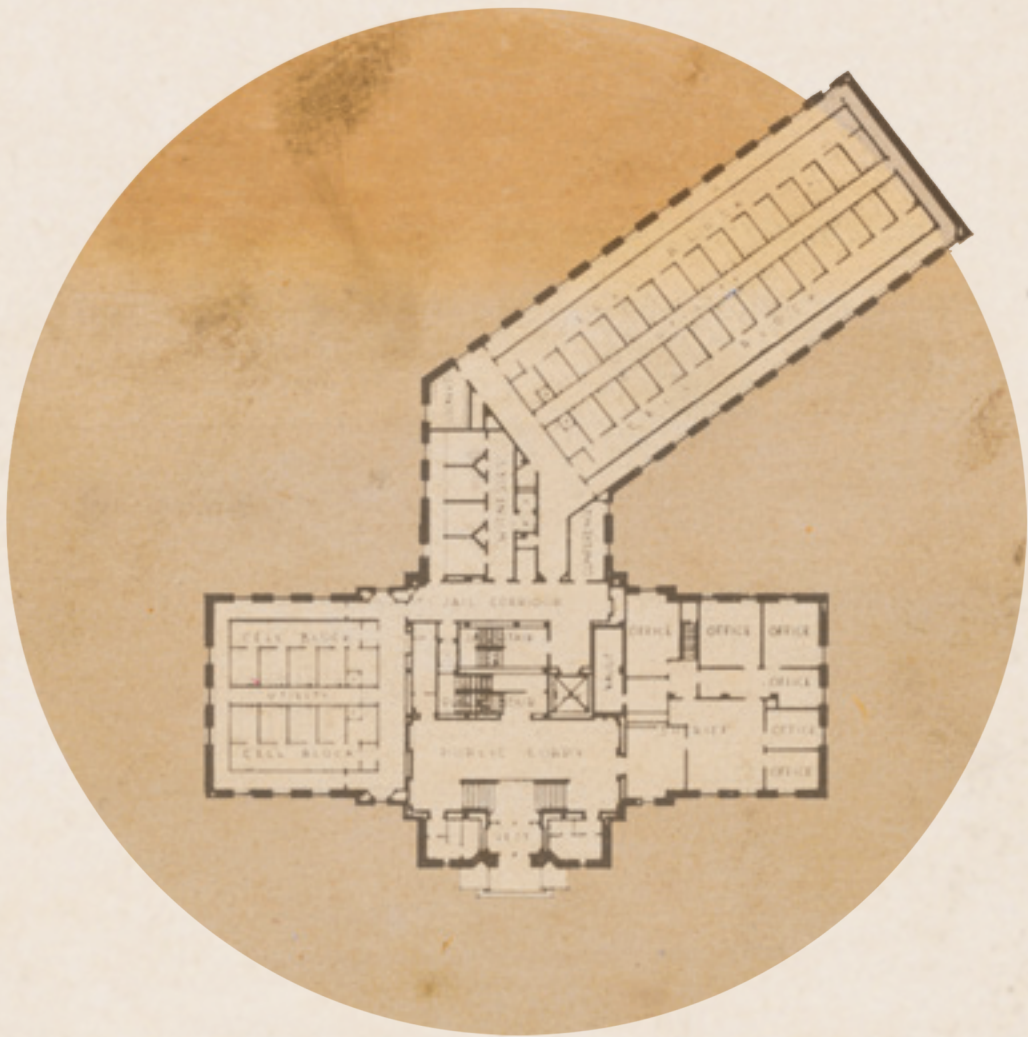

Hope Abandoned

Personal Testimonies
from Georgian Prisons

ისპორიები
საქართველოს
ცინებებიდან

ისპორტიუმი
საქართველოს
ცინემატიკა

თბილისი
2014 წ

წამების მსხვერპლთა ფსიქოსოციალური და სამედიცინო რეაბილიტაციის ცენტრი (GCRT) წარმოადგენს არაკომერციულ, არასამთავრობო ორგანიზაციას, რომელიც ფსიქოლოგიურ, სოციალურ, სამედიცინო და იურიდიულ დახმარებას უწევს ტრაფიკრებულ ადამიანებს.

წინამდებარე პუბლიკაცია მომზადდა წამების მსხვერპლთა ფსიქოსოციალური და სამედიცინო რეაბილიტაციის ცენტრის მიერ.

ნიგნზე მუშაობდნენ:

ქეთევან მღებრიშვილი, გოჩა გოშაძე, მაია ცირამუა, მარიამ ანთაძე, შორენა ზედგინიძე, ნანა ძნელაძე, ანა ჭიღვარია.

GCRT ფინანსური მხარდაჭერისათვის მადლობას უხდის ევროკავშირს, ფონდ „ღია საზოგადოება საქართველოს“ და ზიგრიდ რაუზინგის ფონდს

ავტორების მიერ წინამდებარე მასალაში გამოთქმული მოსაზრება შესაძლოა არ გამოხატავდეს ფონდის „ღია საზოგადოება საქართველო“, ევროკავშირის და ზიგრიდ რაუზინგის ფონდის პოზიციას და შესაბამისად, ისინი არ არიან პასუხისმგებელი მასალის შინაარსზე.

OPEN SOCIETY GEORGIA FOUNDATION
ფონდი ღია საზოგადოება საქართველო

პროექტს აფინანსებს
ევროკავშირი

SIGRID RAUSING TRUST

2012 წლის 18 სექტემბერს, ქართული საზოგადოება საქართველოს პენიტენციურ სისტემაში არსებული წამებისა და არა-ჰუმანური მოპყრობის მონმე გახდა. სწორედ ამ დღეს მედიის საშუალებით გავრცელდა საიდუმლო ვიდეორჩანანერები.

ციხის კადრებმა თვალსაჩინო გახადა ის რასაც ვეჭვობდით, რისიც გვემინოდა, ან რაზეც ვდუმდით. იმ დღეს ადამიანთა ტკივილმა დატოვა კონკრეტული საკნები, ოჯახები და მთელი ჩვენი საზოგადოების ტკივილად იქცა.

ამ ფაქტიდან უკვე ორი წელი გავიდა, თუმცა წინა წლებში განხორციელებული დამამცირებელი მოპყრობისა და წამების მასშტაბი ჯერაც არ არის სათანადოდ გააზრებული და შეფასებული. ამ პუბლიკაციის მიზანია ჩვენი საზოგადოების თითოეულ წევრამდე მიიტანოს იმ ადამიანთა ხმა, რომლებმაც ციხის კედლებში გაუგონარი დამცირება, წამება და სისასტიკე გადაიტანეს.

წარმოდგენილი ისტორიები წამების მსხვერპლთა უშუალო მონათხრობია, რომლებმაც საკუთარი სხეულითა და ფსიქიკით ზიდეს ციხის იმდროინდელი სიმძიმე. როგორც ამ ისტორიების ერთ-ერთი გმირი ამბობს: – გისოსებს მიღმა გატარებული დღეები მისი ცხოვრების ნაწილია და არ არის წიგნის ფურცელი, რომ ამოხიო და გააქრო. იგივე შეიძლება ვთქვათ ჩვენც, მთელმა საზოგადოებამაც, ეს ჩვენი ყოფიერების ნაწილია, რომელსაც ვეღარ წაშლი, თუმცა შეიძლება ვიფიქროთ მე ვიტყოდი აუცილებელიცაა, რომ ვიფიქროთ და გავანალიზოთ, რომ აღარასოდეს დავეუშვათ ასეთი სისასტიკე.

სამწუხაროდ, დღემდე მხოლოდ რამდენიმე წამებაში მხილებული ადამიანი წარსდგა მართლმსაჯულების წინაშე. მათთან საპროცესო შეთანხმებები გაფორმდა, რის გამოც სასჯელი არანაირად არ შეესაბამება ჩადენილ დანაშაულს. თანდათანობით იკარგება იმედი, რომ სამართლიანობა აღდგება და ყველა დამნაშავე პასუხს აგებს. ჩვენს ორგანიზაციას ჰქონდა შესაძლებლობა ამ საკმარის მიმდინარე ისტორიების მქონე ადამიანებისათვის დახმარება აღმოეჩინა, რაღაც დროს მათთან ერთად ეგრძნო და გადაეტანა ეს ტკივილი. გვინდა თითოეულ მათგანს დიდი მადლობა მოვახსენოთ. ზეპირი ისტორიების ავტორთა ვინაობას შეგნებულად არ ვასახელებთ, რადგან არ გვსურს, რომ მათ და მათი ოჯახის წევრებს, ახლობლებს, დამატებითი ზიანი მივაყენოთ შოკისმომგვრელი წამების ფაქტების გამხელისა და გასაჯაროების.

ლელა ცისკარიშვილი
აღმასრულებელი დირექტორი

ედვინება ჩვენს კლიენტებს

(ისტორიაში ასახულია გლდანის მე-8 და მე-18, თბილისის პირველ დანესებულებებში გადატანილი წამებისა და არაჰუმანური მოპყრობის ფაქტები)

დავიბადე იმერეთში, ერთ პატარა რაიონში, საკმაოდ ჩვეულებრივ ოჯახში. მშობლები პედაგოგები იყვნენ უმაღლესი განათლებით და ყველაზე კარგი, რაც მომცეს, იყო განათლება, რომლითაც შემეძლო ჩემი თავის დამკვიდრება საზოგადოებაში. მათ ბავშვობიდანვე მიმაჩვიეს შრომას. ის შრომისმოყვარეობა, რაც მაქვს, არის ჩემი მშობლების და იმ გარემოს დამსახურება, რომელშიც მე ვიზრდებოდი. სკოლა ექსტერნად მაქვს დამთავრებული, ოქროს მედალზე. საკმაოდ დიდ მომავალს მიწინასწარმეტყველებდნენ, თხუთმეტი წლის უკვე უმაღლესი სასწავლებლის სტუდენტი ვიყავი. თავის დროზე წიგნები მაქვს გამოცემული. ჩემი მშობლები მდიდრები არ იყვნენ, მაგრამ რაც ჰქონდათ, ყველანაირად ცდილობდნენ, ჩემი და ჩემი დის განათლებაში ჩაედოთ. ჩემი და ჩემზე რამდენიმე წლით უმცროსია, მაგრამ მე გავზარდე. როცა მშობლები მიდიოდნენ სამსახურში მას მე ვუვლიდი, რაც ძალიან ბედნიერად მახსენდება. ვამაყობ, რომ ასეთი კარგი და მყავს.

ჩემი სკოლის დამთავრება დაემთხვა ე.წ. „კუპონიზაციის“ პერიოდს. ალბათ, დედას და მამას ხელფასი ერთდროულად რომ ამელო და რუსულ ფულზე გადამეხურდავებინა, რაღაც ელემენტარული საჭიროების დასაკმაყოფილებლად თუ იქნებოდა საკმარისი. ამიტომ გადავწყვიტე, ჩამებარებინა ისეთ უმაღლეს სასწავლებელში, რომელსაც საერთო საცხოვრებელი და კვება ექნებოდა. ჩავაბარე ქალაქ ბათუმში. რამდენიმე წელი ვისწავლე და შევხედე, რომ ხარჯებს ვერ ვწვდებოდი. აღარ იყო თავს ზევით ძალა და გადავწყვიტე, წავსულიყავი

საზღვარგარეთ. თვრამეტი წლის ვიყავი, როცა ეს ნაბიჯი გადავდგი და წავედი საზღვარგარეთ სამუშაოდ. როცა ჩავედი იქ სულ სხვა რეალობას შევეჯახე. მეგონა როგორც რომანებშია აღწერილი ისე ჩავიდოდი „ბებერ ევროპაში“ და ახალ ცხოვრებას დავინწყებდი. იქ ჩასული ქართველების უმრავლესობა ძირითადად, არალეგალური საქმიანობით ირჩენდა თავს, რისი გამოცდილებაც, საბედნიეროდ, არ მქონდა და ვერც შევძლებდი. მასხენდება ერთი მომენტი, როცა ჰოლანდიაში ვცხოვრობდი: როტერდამამდე ველოსიპედით ჩავედი იმიტომ, რომ მატარებლის ფული არ მქონდა. როტერდამი უდიდესი საპორტო ქალაქია და ვფიქრობდი, რომ რაიმე სამსახური მომენახა, მაგრამ იქ სამუშაოს ძებნა ამაო იყო. თავიდან ერთი წელი იმის ფულიც კი არ მქონდა, რომ ჩემებისთვის დამერეკა და მეთქვა, რომ კარგად ვიყავი, ხანდახან თვეში ერთხელ ძლივს ვახერხებდი თბილისში ჩემ ახლობელთან დამერეკა სახლის ტელეფონზე და მეთქვა, რომ ცოცხალი ვიყავი და მას ეთქვა, რომ ჩემები ჯანმრთელად იყვნენ. შეიძლება ითქვას, საკმაოდ დიდი სტრესი განვიცადე ამისგან. ჩემი თავის რეალიზებას ვერ ვახდენდი, ოჯახს ვერ ვეხმარებოდი, მაგრამ ნელ-ნელა ადაპტაცია მოხდა. შევეგუე იმ სისტემას, მოვნახე სამსახურიც, შევძელი იმდენი, რომ ჩემი შრომით ნაშოვნ თანხას ვაგზავნიდი რეგულარულად. საკმაოდ კარგი განათლება მივალებინე ჩემ დას უნივერსიტეტში. მშობლებს ვეხმარებოდი, რომ თავი გაეტანათ. იმ ნათესავებს, რომლებმაც ღრმა ბავშვობიდან კარგი გავლენა მოახდინეს ჩემზე ვცდილობდი, დავეხმარებოდი. შემდეგ სამსახურიდან ავარიში მოვყევი და სიკვდილ-სიცოცხლის პირას ვიყავი. აღარავის ჰქონდა ჩემი გადარჩენის იმედი. 44-ე თუ 45-ე დღეს გავახილე რეანიმაციაში თვალი, მარცხენა ხელში მგრძობელობა არ მქონდა, საშინელი თავის ტკივილი და სისუსტე მანუხებდა.

რეანიმაციაში რომ ვინეტი გონებანართმეული, ისეთი შეგრძნება მქონდა თითქოს სადღაც ბნელ ოთახში ვიყავი, მეორე ოთახში დედაჩემი იმყოფებოდა და საჭმელს მიმზადებდა. ალბათ, დედისა და ოჯახის ძალიან ძლიერმა სიყვარულმა გადამარჩინა. რადგან ევროპაში სულ მარტო ვიყავი, გადავწყვიტე, რეაბილიტაციისთვის საქართველოში ჩამოვსულიყავი. ჰოლანდიაში თუ ვერ ვიმუშავებდი პენსიას არავინ დამინიშნავდა. როდესაც საქართველოში დავბრუნდი ე.წ. „ვარდების რევოლუცია“ ახალი მომხდარი იყო, ხალხი იმედით უყურებდა – ახალ-

გაზრდა მთავრობას. მეც ამ ფერხულში ჩავები. გამოცხადდა საჯარო სკოლის დირექტორების კონკურსი. მიუხედავად იმისა, რომ ერთი საათიც არ მქონდა საჯარო სკოლაში ნამუშევარი, პირობები იყო ასეთი – მხოლოდ უმაღლესი განათლება და სამუშაო სტაჟი უნდა გქონოდა. დირექტორის არჩევნებში მივიღე მონაწილეობა და მთელი რაიონი გაოცებული იყო იმით, რომ სამი თუ ოთხი თვის მეცადინეობის შედეგად, შევძელი ის, რომ მოქმედ სკოლის დირექტორებზე მაღალი ქულები ავიღე.

რამდენიმე ხანი საჯარო სკოლაში ვიმუშავე. ამ დროს 29 წლის ვიყავი და ოჯახის შექმნაზე, მემკვიდრესა და გვარის გამგრძელებელზე დავიწყე ფიქრი. რეაბილიტაცია გავლილი მქონდა. მართალია, მეორე ჯგუფის ინვალიდობა მომანიჭეს და პენსია დამინიშნეს, მაგრამ შემეძლო ინტელექტუალური სამუშაო შემესრულებინა და საჭიროების შემთხვევაშიც მცირე ფიზიკური დატვირთვაც განმეხორციელებინა. ამ პერიოდში გავიცანი ჩემი მომავალი მეუღლე. რამოდენიმე თვის ურთიერთობის შემდეგ დავოჯახდით. ქართველებს ძალიან კარგი სიტყვა გვაქვს – „მეორე ნახევარი“. ვაშლი რომ გაეჭრათ, ეს ორი ნახევარი იდენტური არ იქნება, მაგრამ ორივე ერთად, ერთი მთლიანობა გამოდის და შემეძლია ვთქვა, რომ ჩემი მეუღლე ზუსტად ის ნახევარია, რომელთან ერთადაც მე ერთი მთლიანობა ვარ.

ძალიან მოკლედ აღვნიშნავ, რომ ჩემი უცხოეთში ყოფნა გრძელდებოდა, დაახლოებით, შვიდი წელი. ამ ხნის მანძილზე, ყოველდღე მიწევდა გადარჩენისთვის ბრძოლა. იქ არც მეგობარი მყავდა, არც მეზობელი. იქ ვერ მიხვალ ვერავისთან და ეტყვი “ პურის ფული მასესხე და ხელფასს რომ ავიღებ გაგისტუმრებ“, ესეთი რაღაც იქ წარმოუდგენელი და გამორიცხულია. იქ ცხოვრებამ მასწავლა, რომ ადამიანმა როგორმე ფინანსური სტაბილურობა უნდა შეიქმნა და ამისათვის ყველაფერი უნდა გააკეთო. ყველაფერში კანონიერი გზით მიღწეულს ვგულისხმობ. ათასნაირი პროფესია მაქვს გამოცვლილი: ნამუშევარი ვარ სათბურში- მიწაზე, მარკეტში, მანქანების ყიდვა-გაყიდვაზე, ფერმაში, ოჯახში... მიმაჩნია, რომ არცერთი სახის სამუშაო, დაწყებული, მენაგვით დამთავრებული მინისტრით , არ ამცირებს ადამიანს. მთავარია, ადამიანს ჰქონდეს პიროვნული ღირსება, რომელსაც ვერ წაართმევს ვერანაირი სამუშაო.

გადავწყვიტე, წამოვსულიყავი თბილისში, რადგან აღარ მყოფნიდა საჯარო სკოლის ხელფასი. ვმუშაობდი სადისტრი-

ბუციო კომპანიაში, ჩემი კერძო მანქანით დავდიოდი დისტრიბუციასზე. ამასობაში პატარა გოგონაც შეგვეძინა. ეს თანხაც აღარ გვეყოფნიდა, ამიტომ დავინყე კერძო შეკვეთებზე სიარული. ვემსახურებოდი იმ კლიენტებსაც ვისაც ქალაქგარეთ გასვლა უნდოდა. ქალაქშიც, როცა ჩემს საქმეზე მივდიოდი, დავადებდი ტაქსის ტრაფარეტს და თუ ვინმე ხელს დამიქნევდა, ბენზინის ფული იქნებოდა თუ რა, ვმოულობდი.

ამასთანავე, აქტიური ვიყავი საზოგადოებრივადაც. ვხედავდი, რომ უსამართლობა იყო ქვეყანაში დაბუდებული. ეს ჩემში შინაგან პროტესტს იწვევდა და ამ პროტესტის გამოხატულებას ვეძებდი იმ ხალხთან ერთად, ვინც თავის პროტესტს აფიქსირებდა. არც ერთ პარტიას არ მივეკუთვნები, მაგრამ როცა საქართველოში საპროტესტო ტალღა წამოვიდა, ყოველთვის ვაკეთებდი ჩემი შესაძლებლობის მაქსიმუმს: ვმონაწილეობდი 2007 წლის და 2009 წლის აქციებში, ვარ 7 ნოემბრის დარბევის მსხვერპლი. შემდეგ იყო კარვების აქცია რუსთაველზე. კარვების აქციების დროს ვცდილობდი ყველანაირი დახმარება გამენია იქ მყოფი ხალხისთვის. 2007 წლის 7 ნოემბრის აქციების დროს, ჩემი სახლიც კი დამითმია რაიონიდან ჩამოსული ოპოზიციონერებისთვის, ღამეებს რომ ათევდნენ და არსად წასასვლელი არ ჰქონდათ. ამით ვფიქრობდი, რომ რაღაცას ქვეყნისთვის სასარგებლოს ვაკეთებდი.

გულწრფელად მჯეროდა იმის, რომ ჩემს ქვეყანას ვემსახურებოდი. ეს ჩემი აქტიურობა აქციებზე, თურმე შეუნიშნავი არ დარჩენია მაშინდელ კუდის, სოდის, თუ უშიშროების სამსახურებს და 2010 წელს მოახერხეს იმდენი, რომ მანქანაში ჩამიდეს ნარკოტიკი. ერთხელ, როცა ერთ-ერთი კლიენტია გადამყავდა ჩემი კერძო მანქანით, მან გადასვლისას ერთი ულუფა ნარკოტიკი ჩამიდო მანქანაში. კარებიც კი არ მქონდა მოხურული, რომ უშიშროების თანამშრომლებმა გადმომათრიეს მანქანიდან, წამიყვანეს და ცნობილი, ავადსახსენებელი 260-ე მუხლის მეორე ნაწილი მომიყენეს და საკმაოდ დიდი ხნით თავისუფლების აღკვეთა მომისაჯეს. რა თქმა უნდა, ამას არ ვაღიარებდი, სისხლის ანალიზმა ნარკოტიკის კვალი არ გამოაჩინა. მიმიყვანეს ძველი თბილისის ნომერ პირველ განყოფილებაში და გამხეცებულმა პოლიციელებმა სასტიკად მცემეს. მაიძულებდნენ მეღიარებინა, რომ ნარკოტიკი ჩემი იყო. იქიდან ნარკოლოგიურ კლინიკაში გადამიყვანეს, სადაც სისხლში ნარკოტიკის ვერა-

ვითარი კვალი ვერ აღმოაჩინეს და დასკვნაში ჩანერეს, რომ ვიზუალური დათვალიერებით ნარკოტიკული ნივთიერების ზემოქმედება მეტყობოდა. ექსპერტიზის დასკვნას კატეგორიულად არ დავეთანხმე. ამის გამო ისევ გადამიყვანეს პოლიციის განყოფილებაში და სასტიკად მცემეს. მირტყამდნენ ნიხლებით, ხელკეტებით, წყლით სავსე ბოთლებით. არასდროს დამავინყდება თუ რა უშვერი სიტყვებით მლანძღავდნენ, თითქოს სულში გაფურთხებენო. შემდეგ გადამიყვანეს გლდანის №8 დაწესებულებაში. სავარაუდოდ ასეთი წესი ჰქონდათ, რომ „გაუტეხავი“ პატიმრები, ვინც დანაშაულს არ აღიარებდა, იქ მიყავდათ „დასამუშავებლად“. აბსოლუტური ჯოჯოხეთი იყო. აი, რასაც ყვებიან, რასაც აჩვენებენ, თუნდაც ის ციხის ცნობილი კადრები, რაც გამოვიდა, ეს ყველაფერი ხდებოდა ჩემს თვალწინ, ეს ყოველდღიური სისხლის გუბეები, დღესაც კი მაგონდება ნანამები, გაუბედურებული პატიმრების – ბლავილი, ღრიალი, რაღაც არაადამიანური ხმები. მინდა ვთქვა, რომ ნებისმიერი ის ადამიანი, ვინც ეს ჯოჯოხეთი გამოიარა, რალაცნაირად, გმირია იმიტომ, რომ მან დიდი ტანჯვა განიცადა. გმირია თუ არა, წამებულია – წამებულია ფიზიკურად, წამებულია სულიერად. ერთია, როცა გცემენ, ამ ცემას აიტან – გაივლის ორი დღე და ფიზიკური ტკივილი მოგიშუშდება, მაგრამ იქ სულში გაფურთხებდნენ, აბსოლუტურად დეგრადირებული, სინდის და წამუს გარეცხილი და ფსიქოლოგიურად გადაგვარებული ადამიანები. ჩემი აზრით, ეს ის ხალხი იყო, რომლებსაც ბავშვობიდან აწუხებდათ არასრულფასოვნების კომპლექსი, რომლებიც ხვდებოდნენ, რომ ამ ცხოვრებაში არაფერს არ წარმოადგენდნენ იქ კი იჩენდნენ თავიანთ „ვაჟკაცობას“. აი, წარმოიდგინეთ ზურგზე ხელებშეკრული პატიმარი, რომელსაც გამეტებით სცემენ და აგინებენ ცოლს, მშობლებს, შვილს და თუ ამ პატიმარმა ერთი სიტყვა ამოიღო, სასტიკად უსწორდებოდნენ. მე მომსწრე ვარ იმისაც, რომ პატიმრის რელიგიურ გრძნობებსაც შეეხნენ. პატიმარს ხმას თუ ამოიღებდა ე.წ. „რასკრუტკაზე“ უშვებდნენ, პატიმრობის ვადას უმატებდნენ თანამშრომლის შეურაცხყოფისათვის. მიჭირს წამების ფაქტების თანმიმდევრობით დალაგება. მე პირადად, რასაც გავუძელი, დაგადავიტანე ჩემი ოჯახის წევრების დახმარებით. №8 დაწესებულებაში როცა ვიყავი, პატიმართან სამ კგ-ზე მეტი ხილი არ შეიძლებოდა შემოსულიყო, ამის გამო ჩემ მეუღლეს კვირაში ორჯერ–სამჯერ უწევდა

შემოსვლა, რომ ხილი საკმარისი რაოდენობით მოეწოდებინა. როცა დამიჭირეს ჩემი შვილი სამი თვის იყო. მხარდაჭერას ვგრძნობდი ინვალიდი მამისგან და მოხუცებული დედისგან, როცა ჩემი მეუღლე დაუთოვებულ ტანსაცმელს და ბავშვის სურათს შემომიგზავნიდა ეს ჩემთვის უდიდესი თანადგომის ტოლფასი იყო და უკვე ციხეში წამება მეორეხარისხოვანი ხდებოდა. ასეთივე თანადგომას ვგრძნობდი ჩემი მეგობრებისგან, რომლებიც, როგორც შეეძლოთ ისე ეხმარებოდნენ ჩემ ოჯახს. ვხვდებოდი, რომ მხოლოდ ამ ორფეხზე მოსიარულე ქვენარმავლებით არ იყო სავსე სამყარო და არც ისეთი ადამიანებით, რომლებმაც მე ნარკოტიკი ჩამიდეს და ოჯახი დამაკარგინეს. ვხვდებოდი, რომ ამ ქვეყანაზე სიკეთეც არსებობდა და მინდა კიდევ ერთხელ ხაზი გავუსვა, რომ პირველი არის ოჯახის წევრების მხარდაჭერა და მათი გვერდით დგომა. ადამიანი გაუტეხელი ხდება და ცხოვრებაზე ხელს არასოდეს ჩაიქნევს, როცა იცის, რომ გარეთ მასზე ვიღაცა ფიქრობს და მისი ტკივილი სხვისი ტკივილიც არის.

წამებას რაც შეეხება, ასეთი პრაქტიკა არსებობდა: ჯერ ერთი, ჩურჩულით უნდა გელაპარაკა საკანში იმიტომ, რომ ოდნავი ხმის აწევა და დამთავრებული იყო იქ ყველაფერი; რადიო უნდა გქონოდა ჩანწული იმ დონეზე, რომ ყურს თუ არ მიაღებდი, ვერ მოუსმენდი. ჩამოივლიდნენ (კორპუსზე მოდის ჯგუფი სალამოს შემოვლაზე), რომელ საკანშიც შედიოდნენ, ცოტა ხანში იქიდან ისმოდა საშინელი ტყაპა-ტყუპის, ბლავილის და ღრიალის ხმა. საკუთარ თავზე მაქვს პირადად გამოცდილი. კარების გაღებას უკვე შიშის კანკალით ველოდებოდი. გაიღებოდა საკანი, შემოდოდნენ, არ გეკითხებოდნენ არც რა დააშავე, არც არაფერს... წარმოიდგინეთ, იღება საკანის კარები, შემოდიან და იცი, უნდა გცემონ და რატო უნდა გცემონ ამას ვერ ხვდები. არც გეუბნებიან, რომ შენ რამე დააშავე, მოდის და გცემს. ერთხელ მეორე სართულზე წამონოლილი ვიყავი და ჩამეძინა, სალამო იქნებოდა. გაილო კარი. მე ღრმად მეძინა და არ გამეღვიძა. ასეთი წესი ჰქონდათ, ვინმე რომ შემოვიდოდა, იქნებოდა ეს უბრალო კონტროლიორი, თუ ციხის უფროსი, არ ჰქონდა ამას დიდი მნიშვნელობა, აუცილებლად ფეხზე უნდა წამომდგარიყავი და ზურგზე ხელები დაგეწყო, წინააღმდეგ შემთხვევაში სასტიკად გცემდნენ. ეგრევე მეცნენ ფეხებში და მეორე სართულიდან ბეტონის ია-

ტაკზე გადმომავდეს. თვალი რომ გავახილე, ფეხს მირტყამდა დაახლოებით სამი ან ოთხი ადამიანი. მცემეს იმის გამო, რომ ჩამეძინა და დროზე ვერ ავდექი. ვინც მე საწოლიდან გადმომავდო, იყო ერთ-ერთი მთავარი ჯალათი, რომელიც №18 ციხის სამკურნალო დაწესებულებაში სოციალური სამსახურის უფროსი იყო. სოციალური სამსახურის უფროსმაუნდა დაიცვას პატიმრის უფლებები, მაგრამ სინამდვილეში კი იგი პატიმრების უფლებების ყველაზე დიდი დამრღვევი იყო. პირადად მე მან სამჯერ მცემა.

გადამიყვანეს ციხის №18 სამკურნალო დაწესებულებაში, ე.წ. „რეზბალნიცაზე“, სადაც ჩემი სურვილით სამეურნეო ნაწილში ჩავირიცხე. იქ ჩარიცხვას დავთანხმდი ჩემი ნებით, რადგან ტერიტორიულად სახლთან ყველაზე ახლოს იყო და ჩემს მეუღლეს უფრო გაუადვილდებოდა ჩემთან ვიზიტებზე სიარული. ვიცოდი, სადაც არ უნდა გადავეყვანე, ის არ დაანებებდა თავს ჩემთან სიარულს. სამეურნეო ნაწილში დასაქმებულებს აღარ უშვებენ სხვა დაწესებულებაში და ოჯახს ზედმეტ ხარჯს აღარ დაგაკისრებდი, მით უმეტეს, რომ მაშინ მეუღლე უმუშევარი იყო. აბსოლუტურად ყველა უმუშევარი იყო და ალბათ, ღვთის წყალობა არის და კეთილი ადამიანების დამსახურება ის, რომ ცოცხლები დამხვდნენ ისინიც და ცოცხალი გამოვედი მეც გარეთ.

სამეურნეო ნაწილში გადასვლის შემდეგ უფრო საშინელ პირობები დამხვდა. მე თვითონ მინახავს საკნის ფანჯრიდან, როგორ გაუსვენებიათ შავი ყუთით პატიმარი. ჭორებია, თუ რაც არის, ამაზე აუცილებლად იტყვის გამოძიება თავის სიტყვას და საკმაოდ დიდი ეჭვი მაქვს იმის, რომ ხდებოდა ორგანოების უკანონო დონაცია. პატიმარი ბიჭებისგან მომისმენია, კიბოს მეოთხე სტადია რომ ჰქონიათ, ღმერთო, აქ ნუ მომკლავო მარტო იმიტომ, რომ „სომეხამ“ არ დამჩეხოს მორგშიო. ეს „სომეხა“ მორგში ჰყავდათ თანამშრომლად და ის, რაც ექსპერტს და ექიმს უნდა გაეკეთებინა, ის აკეთებდა. ეს იქნებოდა, გაკვეთა, ადამიანის ორგანოების ამოცლა თუ გვამის ამოვსება რალაც ბინძური ტილოებით, ნახერხით, ჯოხებით და კენჭებით, მერე გაკერვა და ასე გადაცემა ოჯახის წევრებისთვის... ეს მიცვალებულების შეურაცხყოფაა, რალაც საზიზღრობა.

მე, როგორც იმ რაიონის წარმომადგენელს, საიდანაც ჩვე-

ნი ამჟამინდელი პრემიერია¹, უდოთი გათავისუფლების და უკეთესი პირობების სანაცვლოდ შემომთავაზეს მიმეცა ცრუ ჩვენება მისი პარტიის წევრების წინააღმდეგ. თითქოს პარტიის აქტივისტები საარჩევნო ხმების სანაცვლოდ, ჩემი ოჯახის წევრებს ჰპირდებოდნენ ჩემი ციხიდან გათავისუფლებას. მე იმდენად დავალებული ვიყავი ამ ადამიანისგან, რომ ჯერ ერთი, ტყუილი რატომ უნდა მეთქვა, მერე მეორე, როცა სკოლაში ვმუშაობდი ხელფასს მიხდიდა, მამაჩემის ოპერაცია დააფინანსა, ჩემი ოპერაცია დააფინანსა, არა იმიტომ, რომ პირადად ვიცნობდი, ან ის მიცნობდა, ან რამეს წარმოვადგენდი, უბრალოდ, როგორც კეთილი ადამიანი გაჭირვებულ ოჯახს დაგვეხმარა. წარმოგიდგენიათ, ახლა მე რამხელა ტვირთი უნდა ამელო ჩემს თავზე, რომ ასეთ ადამიანზე რაღაც ცილისმწამება დამეწერა? როგორ უნდა მეცხოვრა საერთოდ, ჩემი შვილისთვის და ჩემი ახლობლებისთვის როგორ უნდა შემეხედა თვალეში?! ამიტომ კატეგორიული უარი განვაცხადე. უარის განცხადების შემდეგ, რეჟიმის და სოციალური სამსახურის უფროსებმა შემათრიეს მორგში, მიმაბეს გვამების გასაკვეთ მაგიდაზე და რაღაც სპეციალური მარწუხებით ფეხის თითები გადამიმტვრიეს, რომლიდანაც რამოდენიმე თითი დიდი წვალეებით მე თავად ჩავისვი, ხოლო ფეხის ორი თითი ამჟამადაც ისე ძლიერაა დეფორმირებული, რომ ფეხსაცმლის ჩაცმა და სიარული მიჭირს. ფეხის თითების მოტეხვის გარდა ხელკეტს მირტყამდნენ, სიტყვიერ შეურაცხყოფას მაყენებდნენ და როცა გონებას ვკარგავდი, ცივ წყალს მასხამდნენ გამოსაფხიზლებლად, შემდეგ ისევ აგრძელებდნენ წამებას. მაინც ყველაფერს გავუძელი.

გაზეთ „კვირის პალიტრაში“ ერთი პატარა ლექსი ამოვიკითხე:
 „როდესაც იმედს აზრი აღარ აქვს,
 და შენი გული ბოღმით ივსება,
 ერთადერთი რამ გადაგარჩენს,
 თქვი: ყველაფერი კარგად იქნება“.

ამოვჭერი ამ გაზეთიდან და სანოლის თავთან მქონდა გაკრული. მინდა ვთქვა, რომ ქრისტიანი ვარ, მაგრამ გარეთ როცა ვიყავი, იმდენ დროს ველარ ვუთმობდი ლოცვას, რასაც გულით ლოცვა ჰქვია. ციხეში, ალბათ, ღმერთის სიყვარულმა და ამ

1. იგულისხმება იმჟამინდელი ოპოზიციის ლიდერი, რომელიც შემდგომში პრემიერ მინისტრი გახდა (რედ.).

ლოცვამ გადამარჩინა. პატარა ლოცვანის წიგნი მქონდა, რომელშიც შვიდგზის ლოცვები ეწერა, ამას ვამბობდი. შეიძლება ვინმეს, ვისაც ასეთი ჯოჯოხეთი არ გამოუვლია, ეს სიტყვების თამაში ეგონოს, მაგრამ როდესაც მანამებდნენ, იმ ტკივილთან ერთად, გულში ვფიქრობდი – უფალო იესო ქრისტე, ღმერთო ჩემო შემიწყალე მე ცოდვილი მეთქი. ამას ვფიქრობდი გულში და ამან გადამატანინა.

ამის შემდეგ, როგორც ურჩი პატიმარი და მათი სურვილების არშემსრულებელი, ბრალი დამიმძიმეს და გადამაგზავნეს დახურული ტიპის დაწესებულებაში ე.წ. „ორთაჭალის კრიტში“. სხვებისგან მქონდა გაგონილი, რომ „ორთაჭალის კრიტში“ მისვლისთანავე პრესში უნდა გავეტარებინე და ფსიქოლოგიურად მზად ვიყავი ცემისთვის. ვერც კი წარმოვიდგენდი, თუ შეიძლება ასე განირო ადამიანი. მცემეს, დამასისხლიანეს, იატაკზე დამაგდეს. იქვე მდგარი პატარა მაგიდიდან გავეშებულები ფეხებით მახტებოდნენ ტანზე. დაახლოებით ხუთი-ექვსი დღე ლოგინიდან ვერ ვდგებოდი, უშვერი სიტყვებით აგინებდნენ ჩემი ოჯახის წევრებს.

შვილთან დაკავშირებით ერთი ისტორია მინდა გავიხსენო. მეუღლე როცა მოდიოდა ყოველკვირეულად, სურათები მოჰქონდა, როგორ იზრდებოდა პატარა გოგონა. ასეთი წესი იყო სამ ფოტოზე მეტის შემოტანა აკრძალული იყო. ამიტომ ჩემ მეუღლეს სამ-სამი ფოტო მოჰქონდა და მერე უკან ვატანდი. ერთ ფოტოზე ჩემი პატარა გოგონა სათამაშო დათუნიას ეხუტებოდა, თან იცინოდა. მის დანახვაზე ნებისმიერს გული სიხარულით გაუნათებოდა. ერთ დღესაც, რეჟიმის უფროსი საკანში შემოვიდა და იკითხა თუ ვისი შვილის ფოტო იყო. ვიფიქრე, პატარა ბავშვს შეხედავს, იქნებ გული მოუღბესთქო და ვუთხარი, რომ ჩემი შვილი იყო. ხოდა შეხედა, მერე შემოგვხედა და თქვა: “ერთი თხუთმეტ წელიწადში, მაგარი სახმარი იქნება“. ამის გაგონებაზე თვალთ დამიბნელდა. წარმოვიდგენიათ ამას ეუბნებიან მამას ერთადერთ შვილზე, რომლის ნახვაც ნატვრად აქვს ქცეული. გავინიე მისკენ. ხელს ვინ დამარტყმევინებდა იქ, მაგრამ ბუნებრივი რეაქცია იყო. ამაზე მცემეს?! ვერ აღვწერ, თუ როგორ მცემეს. აბსოლუტურად ყველა თანამშრომელი ცდილობდა, ამ უფროსის დასანახად უფრო მაგრად, უფრო მტკივნეულად დაერთყა, რომ მერე მისგან შექება დაემსახურებინა.

„კრიტიკა“ რომ მიმიყვანეს, მცემდნენ. მცემდა თავად ციხის დირექტორიც, რომელიც მანამდე არასამთავრობო ორგანიზაციაში მუშაობდა და უფლებადამცველი იყო. მე შემსწრე ვარ ისეთი სიტუაციის, რომ ახალი თანამშრომელი ერთი, მაქსიმუმ ორი კვირა, იქცეოდა როგორც ადამიანი. ორი კვირის შემდეგ უკვე ადამიანის სახეს მთლიანად კარგავდა. იგივე, მაგალითად, ერთ-ერთი ცნობილი უფლებადამცველი არასამთავრობო ორგანიზაციიდან, რომელმაც შემდგომ ციხეში დაიწყო მუშაობა გადაიქცა ერთ-ერთ უპირველეს ჯალათად, რომლისთვისაც ადამიანის ღირსება არაფერს წარმოადგენდა. მისი მოადგილე და კიდევ რამდენიმე პირი იატაკზე დაგდებულს, სისხლის გუბეში მცურავს მაგიდიდან მახტებოდნენ, წიხლებით მირტყამდნენ, ზედ მაფურთხებდნენ და კიდევ სხვა საზიზღრობებს აკეთებდნენ.

უნდოდათ, რომ პატიმარს ადამიანობა საერთოდ დაეკარგა და ციხიდან ცხოველი გამოსულიყო. ეს უეჭველად სახელმწიფოს პირველი პირებისგან იყო დავალებული, რომ ადამიანისგან ჩამოეყალიბებინათ ცხოველი, რომელიც იფიქრებდა მართო ჭამაზე და იმაზე რომ არ ეცემათ, როგორც პირუტყვი; პირუტყვს უნდა აჭამო და ცემის შიში უნდა ჰქონდეს.

რაც შეეხება საჭმელს, საჭმელი საჭმელს არ ჰგავდა საერთოდ, აავადმყოფებდა ადამიანს. წარმოგიდგენიათ, მოხარშული კარტოფილი ე.წ. „კომბიჟირთან“ ერთად რაღაც საზიზღარი წვენი. ვიღებდი იმიტომ, რომ მშიერი არ მოვმკვდარიყავი. შევიტანდი ტუალეტში და წყლით ვრეცხავდი ამ კარტოფილებს, რომ ეს ცხიმი მოსცილებოდა და ისე მეჭამა. არ არსებობდა იქ არც ქურა, არც არაფერი, რომ საჭმელი მოგემზადებინა. ციხის მაღაზიაში ორმაგ, სამმაგ ფასებად იყიდებოდა პროდუქტი. ეს კიდევ ცალკე ბიზნესი ჰქონდათ. ადამიანს იჭერ და მერე კიდევ მისმა ოჯახმა უნდა უგზავნოს ფული და პატიმარმა ორმაგ, სამმაგ ფასად იყიდოს მაღაზიებიდან.

რვა ადგილიან საკანში ვიყავით 21 პატიმარი, სადაც, დანოლაზე აღარ არის ლაპარაკი, იმის ადგილიც კი არ იყო, რომ გაგველო. ოთახშივე გვექონდა ტუალეტი ფარდით გამოყოფილი, იქვე იყო ონკანი და პატარა რეზინის მილი წყლის გადასაგდებად. აუტანელი სიბინძურე, ანტისანიტარია... წარმოგიდგენიათ, 21 ადამიანი, დაბანა არ ხდება, ღამით ტუალეტში გასვლა რომ გდომებოდა, იატაკზე მწოლიარე დაახლოებით, შვიდი რვა

ადამიანისთვის უნდა გადაგებიჯებინა. იატაკზეც მორიგეობით ვინეკით.

სასჯელალსრულების სამინისტრო იყო საზოგადოების სამართავი ერთ-ერთი ნაციონალური მანქანა: ერთი ის, რომ უდანაშაულოდ დამაკავეს; ის, რომ ყოველდღე უმიზეზოდ მცემდნენ; სასჯელს ვიხდიდი ისეთ პირობებში, როგორშიც ალბათ ფაშისტების დროს კონცლაგერებში არ იხდიდნენ. ყოველ საღამოს უნდა შესწირო ღმერთს მადლობა, რომ იმ დღეს ცოცხალი გადარჩი. ყველაზე მთავარი, რაც მე ჩემს თავს შევატყვე და რაზეც ყველაზე მეტს ვნერვიულობდი ის იყო, რომ მთელი ჩემი შეგნებული ცხოვრება ვიცხოვრე ისე და იმ აზრით, რომ გაჭირვებულს ყოველთვის გამოვსარჩლებოდი. ეს გრძნობა თითქმის ჩაკლეს ჩემში – „სხვისი ჭირი ღობეს ჩხირი.“ ვინმეს რომ გამოვსარჩლებოდი მათზე უარეს მდგომარეობაში აღმოვჩნდებოდი. ხედავ, რომ ადამიანს უსამართლოდ ჩაგრავენ, რომ უსამართლოდ ურტყამენ... ამას ყველაფერს ხედავ, თავს აჩვენებ, ვითომ ვერაფერს ხედავ... ეს იყო საშინელება, ჩემში, როგორც ადამიანში ყველაფერს ანგრევდა და კლავდა. ეს რომ რამოდენიმე წელიწადი გაგრძელებულიყო, არ ვიცი იქედან როგორი გამოვიდოდი. მე ისეთი გაბოროტებული ადამიანებიც მინახავს, რომლებიც ციხიდან ოჯახის წევრებთან ზედმეტად დარეკვის გამო, თავის ბავშვობის მეგობარს სწირავდნენ, ასმენდნენ და სასჯელს ამატებინებდნენ, რომ ციხის ადმინისტრაციის თვალში რალაც პრივილეგიებით ესარგებლათ. ეს იყო ყოველდღიური ფსიქოლოგიური ზეწოლა. ძალიან ბევრ შემთხვევაში შეძლეს, რომ ადამიანისგან მართლა ცხოველი გამოეყვანათ, ადამიანს ადამიანის მიმართ ზიზღი გასჩენოდა და არავითარი ნდობა აღარ ჰქონოდა. ამ სამი წლის განმავლობაში, როცა ლოცვას ვკითხულობდი ყოველთვის ამას ვეხვეწებოდი ღმერთს: ღმერთო, ოჯახის, მოყვასისა და იმ ადამიანების, ვინც მიყვარდა და პატივს ვცემდი, სიყვარული არ დამეკარგა.

ტელევიზიით ნაჩვენებ კადრებში იყო ციხის ცხოვრების ერთი ჩვეულებრივი დღე. მე კი ასეთი სამჯერ სამასსამოცდახუთი დღე მაქვს გავლილი. ამ დღეების განმავლობაში, ვუყურებდი, როგორ აუპატიურებდნენ, როგორ სცემდნენ და მე ხმის ამოღება არ შემიძლო. ე.წ. „ფუქსში“ რამდენჯერ ვყავარ ჩაყვანილი... „ფუქსი“ ეს არის დაახლოებით ერთი კვადრატული მეტრის გალია, „აბეზიანკას“ ეძახიან, სადაც არც დაწოლა

შეგიძლია, ვერც დაჯდები იმიტომ, რომ სკამი არ არის, ბეტონის იატაკი და რკინის გისოსებია. ნატრულობ, ისეთი ძილი მოგერიოს, რომ გაითიშო და ორგანიზმმა ცოტა ხანი დაისვენოს. ხუთი წუთი ამ ბეტონის იატაკზე თვალებს მილულავ, ცოტა ხანი ორგანიზმი აღიდგენს ძალებს, მერე ისევ ფეხზე დგახარ. მე პირადად, სამი დღე და ღამე ვარ ნამყოფი ასე – არა საჭმელი, წყალზე ხვენნა გინევდა. ვერ გადიოდი ტულელეტი. იქვე უნდა მოგესაქმებინა და იმ სიბინძურესთან ერთად უნდა ყოფილიყავი ორი-სამი დღე. პატიმრებს ვიცნობდი, რომლებიც ორი კვირა და ერთი თვეც კი ყოფილან ესე. სადღაც მაქვს წაკითხული „ესეც გაივლის“, ხშირად ვიმეორებდი ხოლმე ამ სიტყვებს – „ესეც გაივლის, ესეც გაივლის, ყველაფერი კარგად იქნება“.

პატიმარს კბილი რომ ასტკვივდებოდა კბილის ექიმი მხოლოდ ხუთშაბათს მოდიოდა და მომდევნო ხუთშაბათამდე უნდა გეცადა. მკურნალობაზე ლაპარაკი ზედმეტია, პირდაპირ ამოგიღებდა კბილს. „კრიტი“ ჰქონდათ ასეთი პრაქტიკა, დავუშვათ, ადამიანი ახალი მოსულია და სთხოვა გამაყუჩებელი კონტროლიორს, მისცა ვადაგასული ანალგინი და არ გაუყუჩა. ეკითხება, ბარალგინი გინდა თუ კეტანოვი? ეს ახალი მოსულია და არ იცის. კეტანოლს აირჩევს, რომ უფრო უკეთესია. კარგი, გამოდი ახლავ და ორი დუბინკა ჰქონდათ – ერთზე ეწერა ბარალგინი, მეორეზე კეტანოვი. კეტანოვი ცოტა უფრო მოზრდილი იყო. „გაახურებდნენ“ ამით და შემოაგდებდნენ. ამის მერე წამალი როგორ უნდა ეთხოვა ადამიანს?!

შეიძლება ბრმა ნაწლავის გამო 21-ე საუკუნეში ადამიანი დაიღუპოს? ერთ-ერთ პატიმარს არ გაუკეთეს ოპერაცია, განუვითარდა სეფსისი და დაიღუპა. ასეთი ა ფაქტები „რეზბალნიცაზე“ ყოფნის დროს უამრავი ვნახე. გენოციდის ფორმა ჰქონდა ამ ყველაფერს, ახალგაზრდა ბიჭებს, როდესაც ურტყამდნენ ცდილობდნენ, ისეთ ადგილებში დაერტყათ, რომ კაცობა დაეკარგვინებინათ, ანუ სათესლე ჯირკვლები დაეზიანებინათ... შემდეგ ოპერაციას უკეთებდნენ და თუ ერთი ჰქონდათ ამოსაკვეთი, ორივეს უღებდნენ.

მე თვითონ მაქვს ნანახი 18 წლის ბავშვს ჩაუდეს ნარკოტიკი, დანამდვილებით ვიცი რომ ჩაუდეს, წესიერი ბავშვი იყო. რომ არ აღიარა, ცემის დროს მუხლი იმ დონეზე დაუმსხვრიეს, რომ განგრენა განუვითარდა და ბარძაყში მოაჭრეს. შემდეგ

პროცესი გაუმწვავდა და განგრენით დაილუპა 18 წლის ანგელოზივით ბავშვი.

იმის მოლოდინი, რომ გავიდოდი და ჩემს ოჯახს ვნახავდი და ჩემს პატარას ჩავეხუტებოდი, საოცარ ძალას მძლევდა. ძალიან ბევრჯერ მიფიქრია, რომ ამათ ხელში ამ სასჯელის ვადას ბოლომდე მაინც ვერ გავატანდი და ჯობდა, რომ ოჯახის წევრები მომესვენებინა და ჩემით მომესწრაფა სიცოცხლე, მაგრამ მერე დაფვიქრებულვარ, რომ ესეც გაივლის, ესეც წარსულს ჩაბარდება და ვიბრძოდი, ჩემს თავს ვებრძოდი. ეს ყველაფერი გადამატანილა დიდმა ადამიანურმა სიყვარულმა.

ციხიდან გამოსვლის შემდგომ რალაც სტიგმა მადევს. არ ვამბობ, რომ საზოგადოების მხრიდან, რადგან საზოგადოების ნაწილმა კარგად იცის საქართველოში ის რასაც სასჯელალსრულების სისტემა ჰქვია. მაგრამ ელემენტარულს გეტყვით, მე დღესდღეობით არ შემიძლია არც საჯარო სამსახურში მუშაობა, არც ის, რომ კერძო პრაქტიკა მქონდეს და მოსწავლეები მოვამზადო – ექვს ენაზე ვლაპარაკობ და აქედან ოთხს შესანიშნავად ვფლობ ისე, როგორც მშობლიურს, მაგრამ კანონით მაქვს აკრძალული. არ შემიძლია მანქანა ვმართო ან ტაქსისტად ვიმუშავო. სახელმწიფო კი რას მთავაზობს დღესდღეობით?!

დღეს, როცა გამოსული ვარ და არანაირი მუშაობის უფლება არ მაქვს, ვცდილობ შავ მუშად ვიმუშაო, რომ სახლში მივიტანო ორი ლუკმა. ჩემი ოჯახის შემოსავლის წყარო ჩემი და მამაჩემის პენსიაა.

ამინისტიზაზე ლაპარაკი რომ დაიწყო, პატარა ქალაქებზე დაწერილი წერილი მივიღე იუსტიციის მინისტრისგან – „ძვირფასო მეგობარო თქვენ უკვე ძალიან ახლოს ხართ გათავისუფლებასთან; ჩვენ ყველანაირად გვერდში დაგიდგებით სამართლიანობის აღსადგენად; დასაქმებაში; რალაც უნარების შექმნაში; ჩათვალეთ, რომ თქვენს გვერდში სახელმწიფო დგას და არ გადიხართ ისეთ ადგილზე, სადაც ადამიანები შემოგხედავენ, რომ აი ეს ცუდი ადამიანია, რადგან ციხეში იჯდა. მოგცემთ შანსს, რომ ცხოვრება დაიწყოთ სუფთა ფურცლიდან და შექმნათ რალაც“,- არასდროს დამავანწყდება ის შეგრძნება, როცა ამ ფურცელს ვკითხულობდი, რადგან იმ სამი წლის განავლობაში ერთადერთხელ ვიგრძენი თავი ადამიანად. გამოვედი იქედან, მივედი იუსტიციის სამინისტროში დანაშაულის პრევენციის ცენტრში, დიდი მადლობა მინდა გადავუხადო მათ დახმა-

რებისთვის, თუნდაც იმისთვის, რომ თქვენამდე მომიყვანეს. აქ სამედიცინო გამოკვლევები, ფსიქოლოგიური კონსულტირება ჩამიტარდა საკმაოდ კვალიფიციური ადამიანების მიერ. ვხვდები, რომ მართო არ ვარ ამ ცხოვრებაში დარჩენილი. მართალია, ნაბიჯ-ნაბიჯ, მართალია, კუს ნაბიჯებით, მაგრამ ეს სამართლიანობა აღდგება.

ქართველებს ერთი დიდი სიბრძნე აქვთ – „სამართალი ურმით დადისო, მაგრამ ყველას კართან მიდისო“; ერთი ლათინური გამოთქმაა – „აღსრულდეს სამართლიანობა, თუგინდ დაინგრეს სამყარო“. აუცილებელია ეს, არ შეიძლება დღეს ამ რეჟიმის და სისტემის ერთ-ერთ შემქმნელს მოიხსენიებდნენ, როგორც ცოტნე დადიანს.

20

ეს წიგნი რომ გამოვა, სამაგიდო წიგნი უნდა გახდეს თითოეული პოლიციელისა და სასჯელაღსრულების დაწესებულების თანამშრომლისთვის. ერთხელ მაინც უნდა წაკითხონ, რომ ასეთი რალაცა აღარ მოხდეს.

მკითხველს მინდა ვუთხრა: იყავი მტკიცე, არ დაკარგო ვაჟკაცობა, თუნდაც უმეცართა სამსჯავრო სიკვდილით დაგემუქროს. აუცილებლად უნდა იყო მტკიცე, გჯეროდეს მომავლის, გჯეროდეს რომ სიმართლე იზეიმებს. არ უნდა დაკარგო ადამიანობა, ვაჟკაცობა, ქართველობა რასაც ქვია, რასაც ჩვენი ტრადიციები გვასწავლის.

ამდენი ზენოლა, სისტიკე და ტკივილი იყო, ყველანაირად ეცადნენ, რომ ჩემში ადამიანი გადაგვარებულიყო - „ეცადნენ და ვერ გამხადეს ბოროტი, ეცადნენ და ვერ გამხადეს ფლიდი... ნუთისოფელს კაცად შერჩე ბოლომდე, თურმე ესეც გმირობაა დიდი“.

(ისტორიაში ასახულია თბილისის №5, რუსთავის №16, ქსნის №19 გლდანის №18, დაწესებულებებში გადატანილი წამებისა და არაჰუმანური მოპყრობის ფაქტები)

დავინწყებ მოყოლას იმით, რომ 2007 წელს დამაკავებს ნარკოტიკის მოხმარებისთვის. მანამდე, თითქოს, ყველაფერი წესიერად მიდიოდა, ნორმალური ცხოვრება მქონდა. მოხდა ისე, რომ მეგობარმა ასე ვთქვათ, „ჩამიშვა“. მომისაჯეს ექვსი წელი და მოვხვდი ორთაჭალის ე.წ. „გუბერსკის“ ციხეში, საშინელ პირობებში. ას პატიმრამდე ვიმყოფებოდი პატარა საკანში. ელემენტარულად, საპირფარეშოში მისვლას ხუთი წუთი სჭირდებოდა – გამატარე, გამატარეს, ძახილით... ძილის პრობლემები, ბალნინჯოები, ტარაკნები, ტილები... ოთხ-ოთხი საათი გვეძინა, ხან როგორ, ხან როგორ... ზოგს სკამებზე ე.წ. „ჩუმკებზე“ ეძინა. სამი თვის შემდეგ გადამიყვანეს რუსთავის №1 საპყრობილეში. ოთხი წლის მანძილზე, ხან რომელ საპატიმროში ვიმყოფებოდი ხან რომელში. 2011 წელს შეწყალებით გამანთავისუფლეს.

დაკავებამდე ათი წლის განმავლობაში სამორინეში ვმუშაობდი, ჯერ მომმარაგებლად, შემდეგ კი დირექტორად. სამწუხაროდ, კაზინო დაიხურა და დავრჩი უმუშევარი. აღნიშნული კაზინო ოჯახური ბიზნესივით იყო, ყველა მანდ ვმუშაობდით. გათავისუფლების შემდეგ გარეთ უამრავი პრობლემა დამხვდა: სოციალური, ხალხისგან სიცივე, თითქოს გარიყულად ვგრძნობდი თავს და ისევ იგივე სიტუაციაში ჩავვარდი... ისევ ნაკოტიკი, ისევ მეგობარმა, უახლოესმა მეგობარმა... ორი თვეც არ გასულა, დამაკავეს და გადამიყვანეს გლდანის №8 დაწესებულებაში, რის შემდეგაც არ ვიცი რა დამემართა, შოკი იყო, თუ რა იყო, მე ასეთი წამება არსად მენახა მანამდე... ეს

ე.წ. „კარანტინის დაშლა“, ადამიანების არაადამიანური ხმით ყვირილი. თუ თანამშრომლობაზე ხელს არ მოაწერდნენ, სასტიკად ექცეოდნენ საკანში. წრესავით ჰქონდათ გაკეთებული ეს „კარანტინი“ და ყველას იქ უნდა გაევიღო. ყველას სცემდნენ, განსაკუთრებით მკვლელობის და ყაჩაღობის მუხლებით გასამართლებულებს.

კარანტინის გავლის შემდგომ, საკანში აგვიყვანეს, იქაურმა ოფიცერმა გაგვაფრთხილა, რომ ხმის ამოდებაც კი არ შეიძლებოდა, ანუ ჩურჩულიც გვეკრძალებოდა. პატარა ხმაურზეც შემოდოდნენ, ე.წ. „პალაჟენია“ მოჰყავდათ და ცემით და დაშინებებით „აგდებდნენ“ ხალხს ე.წ. „შპონკის“ ქვემოთ. უამრავი დასჯის მეთოდი ჰქონდათ: მუხლებზე დაყენება, საპნის ნაჭრების იძულებით გადაყლაპვა, სპეციალურად ხერხემალში დარტყმა. ეს ყველაფერი ალბათ იმისთვის ხდებოდა, რომ დაეინვალიდებინათ ეს ხალხი. ფსიქოლოგიური ზენოლა იყო უმაღლეს დონეზე, არ ვიცი, მე პირადად, ადამიანად არ ვთვლიდი იქ თავს, არაფერი არ ვიყავი და ვერც მომავალში ვხედავდი პერსპექტივას.

თითქმის ყველა იყო ცემაში ჩართული, ხელის დარტყმის უფლება არ ჰქონდა მხოლოდ კონტროლიორს. კონტროლიორი უშუალოდ ალებს და კეტავს საკნის კარს. ჰაერზე გასვლის უფლება არ გვექონდა. გასასეირნებლად გასვლას თუ მოვითხოვდით, ისე გვაგინებდნენ და გვიყვიროდნენ, რომ მეორედ ნამდვილად აღარ სთხოვდი. კვება საშინელი... მე საერთოდ მიჭირს ამის გახსენება... ახლაც, რომ მახსენდება... დიდი ფსიქოლოგიური სტრესი მივიღე მეორე პატიმრობისას გლდანის ციხეში... იმიტომ, რომ პირველ შემთხვევაში, არ მქონია ეგეთი ზენოლა და ფსიქოლოგიური ტრავმა, არც ფიზიკური და არც ფსიქოლოგიური... არ ვიცი, ეხლაც რომ მახსენდება...

ყოველდღიური სტრესი იყო! ყოველ დღე საშინელების მოლოდინში ვიყავით. ხანდახან ცემა გვერჩინა მათ მიერ მოყენებულ სიტყვიერ შეურაცხყოფას. გვაგინებდნენ, გვამცირებდნენ. იყო ერთი ასეთი სასჯელიც – დაგაყენებდნენ შუა საკანში და ხუთი-ექვსი საათის განმავლობაში, ჩუმად უნდა მდგარიყავი, არ განძრეულიყავი. ამას, რა თქმა უნდა, ცემა გვერჩინა. კარცერში ე.წ. სამარტოო საკანში ჩამიყვანეს, არაფრისთვის, რაღაც პატარა ხმაურზე. ათი დღე იქ ვიმყოფებოდი, დღე გამომშვებით მაძლევდნენ ლეიბს, არც ბალიში, არც საბანი არ

მქონდა, მხოლოდ ერთი თეფში და ერთი ჭიქა, არც კოვზი არც ჩანგალი იყო, არ ვიცი, როგორ ძლებს იქ ხალხი საერთოდ...

ადმინისტრაციასთან თანამშრომლობაზე უარის შემთხვევაში მიმართავდნენ ასეთ მეთოდს – ყოველ კვირას საკარანტინო შემონმებაზე შემოდოდნენ საკნებში, ყველაფერს აყირავებდნენ, გაჰყავდათ პატიმრები კამერებიდან და ფიზიკურად უსწორდებოდნენ.

მარჯვენა თვალზე ფიზიკური ტრავმა გადავიტანე ცემისგან. კატარაქტა გამიჩნდა, შემდეგ ჩამოყალიბდა გლაუკომა და მხედველობა დავკარგე მარჯვენა თვალზე.

შიშები და ჰალუცინაციები დამეწყო, სრული უიმედობის შეგრძნება მქონდა, საკუთარ თავს ადამიანად აღარ ვთვლიდი. უძილობა მანუხებდა, ხოლო ძილში კომმარული სიზმრები მესიზმრებოდა. თვითმკვლელობის მცდელობებიც მქონდა. ვთხოვე ექიმი გამოეძახათ. ალბათ ამიტომაც მომიყვანეს. მართალია, დიდი თხოვნის შემდეგ მაგრამ როგორც იქნა, მოვიდა და მნახა ფსიქიატრმა. რალაც წამლები დამინიშნა. ამ წამლებს იშვიათად უნიშნავდნენ პატიმარს. რვა თვის განმავლობაში ვსვამდი და მდგომარეობა ცოტა გაუმჯობესდა, მაგრამ ზენოლა ისევ გრძელდებოდა. პირადად მე თუ არ მეხებოდნენ, კამერაში ჩემს თვალწინ მეგობარს რომ სცემდნენ, ესც ჩემთვის წამების ტოლფასი იყო. პრინციპში, სიტუაცია ყველასთვის ერთი და იგივე იყო.

აი, უკვე მეოთხე თვეა რაც გამათავისუფლეს, მაგრამ დღესაც თავს საშინლად ვგრძნობ, ფსიქოლოგიურად განადგურებული ვარ, თავს ვერ ვერევი, გადატანილი მძიმე სტრესის გამო ნერვული სისტემა შემერყა.

უძილობა ისევ მანუხებს. მედიკამენტებს ვლებულობ, თითქოს მდგომარეობამ ცოტა გამოსწორება დაიწყო. ამას თან ერთვის ოჯახის მძიმე სოციალური მდგომარეობა, უმუშევრობა, ადამიანებთან ურთიერთობის დეფიციტი. უამრავი რამის შიში დამჩემდა, მაგალითად, ქუჩაში თუ დავინახავ ფორმიან ადამიანს, მეშინია არ დამაკავოს და მცემოს. სახლში კარზე კაკუნის ან უცნობი მამაკაცის ხმის გაგონებაზე ცუდის მოლოდინი მაქვს.

ნელინდნახევარი ვიყავი გლდანში და თვენახევარი ე.წ. „რეზბალნიცაზე“. „რეზბალნიციდან“ უკვე ამნისტიით გამოვდი. ბოლოს, არჩევნების შემდეგ, მოდუნდა სიტუაცია და ცოტა

ამოვისუნთქეთ, მაგრამ ეს ტრავმა იმ დონეზე ძლიერი იყო და ისე დამაზიანა, რომ მაინც მიჭირდა და პატიმრებთანაც ველარ მქონდა ისეთი ურთიერთობა.

ბევრი პატიმარი საპატიმროში ლოცვას იწყებს და რელიგიური ხდება. ეს ცემის გარეშეც ხდებოდა. როცა გიჭირს სანუგეშებლად რელიგიას მიმართავ. ცემა და წამება, ეს უკვე ზღვარს გადასული ქმედებაა.

რომ გამოვედი, პირველი ორი თვე ძალიან ცუდად ვიყავი, არაადექვატურად ვიქცეოდი – ხან რას ვეჯახებოდი, ხან რას. ხელიდან ყველაფერი მივარდებოდა, კონცენტრაცია დაკარგული მქონდა. თვითმკვლელობაზე ფიქრი ნაკლებად, მაგრამ პერიოდულად ისევ მაქვს. ვმკურნალობ და ცოტა უკეთესად ვგრძნობ თავს, ალბათ წამლებიც მშველის.

24

ერთმანეთის დაბეზლების ინსტიტუტი იყო ამოქმედებული. სხვათა შორის ციხის თანამშრომლებს შორისაც იგივე პროცესი მიმდინარეობდა. მსგავსი ისტორიები ხშირად გვესმოდა. ალბათ, ერის დაშინება, ადამიანის გაჩანაგება უნდოდათ. ასეთი სისტემა ჩამოაყალიბეს. მე ვთვლი, რომ ადამიანის საპატიმროში ყოფნა უკვე დასჯაა. დამატებით ადამიანის წამება კანონით აკრძალულია. წამება ფიზიკურად და ფსიქიკურად გაზიანებს, შიშს გიჩენს და ადამიანობას გაკარგვინებს.

ძალიან მინდა ეს წიგნი გამოიცეს, რათა მომავალმა თაობებმა წაიკითხოს და აღარ გაიმეოროს ის რაც წინა მთავრობის რეჟიმმა დანერგა. სწორედ ამიტომ არავინ არ უნდა გაჩერდეს, ხმა ამოიღოს ყველამ ვისაც ქონება წაართვეს, ფიზიკურად და ფსიქიკურად დააზიანეს. ყველა დამნაშავე უნდა დაისაჯოს, შემსრულებელიც და დამკვეთიც.

(ისტორიაში ასახულია გლდანის №8 დაწესებულებაში გადატანილი წამებისა და არაჰუმანური მოპყრობის ფაქტები)

დავიბადე 1969 წლის 28 ივლისს ქ. თბილისში. ოჯახში ვიყავით დედა, მამა, მე და ჩემი და. სკოლაში ფრიადოსანი არ ვიყავი, მაგრამ როგორც მასწავლებლები აღნიშნავდნენ ძალიან ნიჭიერი ვიყავი. სკოლის პერიოდში და სკოლის შემდგომაც აქტიურად ვიყავი ჩართული სპორტულ აქტივობებში. შემდეგ ჩავაბარე უმაღლესში, ქალაქ მოსკოვში – „საბჭოთა კავშირის კვების მრეწველობის ინსტიტუტში“. მოსკოვში გატარებული სტუდენტობის წლები ძალიან კარგად მახსოვს. ბავშვობაც საკმაოდ ლალი მქონდა. ფაქტიურად არ მაკლდა არაფერი, არაფრის დეფიციტი არ მქონია, არც სადმე წასვლის ან დასვენების.

ძალიან მიყვარდა ნადირობა და თევზაობა, ახლაც მიყვარს. ჩემმა მშობლებმა შემეყვანეს „პიონერთა სასახლეში“. იქ იყო ასეთი კლუბი – „მხარეთმცოდნეობა და ალპინიზმი“. ძალიან მადლობელი ვარ იმ კლუბის, რადგან ფაქტიურად ამ კლუბის დამსახურებაა, რომ შემოვიარე და შევისწავლე მთელი საბჭოთა კავშირი, ყველა კუთხე კუნჭული. შემდეგ, აფხაზეთის ომში მივიღე უშუალო მონაწილეობა და ომი რომ დამთავრდა, კიდევ გავაგრძელე პარტიზნობა გალის რაიონში.

დავოჯახდი 20 წლის ასაკში და 21 წლისას უკვე მყავდა შვილი. 8 წლის შემდეგ ჩვენი ოჯახური იდილია დასრულდა. ჩემი მეუღლე მას შემდეგ ცხოვრობს მოსკოვში და ფაქტიურად, ჩემი შვილი მე და დედაჩემმა გავზარდეთ. მე ამაში ნეგატიურს ვერაფერს ვხედავ, პირიქით... ჩემსა და ჩემს შვილს შორის ჩამოყალიბდა ძალიან კარგი ურთიერთობა. ძალიან მეგობრულები ვართ, მაგრამ ეს მეგობრობა ფამილარობაში არ გადადის.

საკმაოდ წარმატებული ბიზნესმენი ვიყავი. კერძოდ, ტვირთების გადაზიდვა კომპანია მქონდა :ლოგისტიკა, გადაზიდვა, საბროკერო მომსახურება და ა.შ.

ხელისუფლების შეცვლის შემდეგ, ჩამოყალიბდა ასეთი სტრუქტურა— საფინანსო პოლიცია, რომლისგანაც თავდაპირველად ვიღებდი მადლობებს იმასთან დაკავშირებით, რომ მე, ფაქტიურად ცივილიზებული სახე მივეცი ამ ბიზნესს. ხოლო, შემდეგ იგივე საფინანსო პოლიციაში უკვე სხვანაირად დაინტერესდნენ ჩემით. გადაწყვიტეს წართმევა და განახორციელეს კიდეც. რალაც პერიოდის განმავლობაში, დრო გამოშვებით მაჯარიმებდნენ. მომიწია ჩემი ბინის გაყიდვა იმიტომ, რომ სხვაგვარად ვერ გადავიხდიდი თანხას. დავრჩი ღია ცის ქვეშ, სამსახურის და შემოსავლის წყაროს გარეშე.

26

ამ პერიოდში შეიქმნა გაერთიანებული ოპოზიციური დაჯგუფება, სადაც მეორე დღესვე გაწვევრიანდი. გარკვეული პერიოდის შემდეგ, ლიდერებმა შემოგვთავაზეს, მე და რამოდენიმე ჩემს მეგობარს ე. წ. მობილურ ჯგუფებს ჩავდგომოდით სათავეში. მობილური ჯგუფები უზრუნველყოფდნენ წინასაარჩევნო პერიოდში რეგიონებში ვიზიტების უსაფრთხოებას და გაყალბების პრევენციას.

მთელი ამ დროის მანძილზე, ჩემს ტელეფონზე ხორციელდებოდა არაერთი მუქარის შემცველი ზარი, რომ თუ არ ჩამოვშორდებოდი ჩემს საქმიანობას, „გამფაქტავდნენ“ , ჩამიდებდნენ წამალს ან იარაღს და დამიჭერდნენ. მათ უნდოდათ არა მარტო ჩემი ჩამოშორება, არამედ მთლიანად იმ ძირითადი ღერძის მოშორება, რომელიც ამ ჯგუფში აქტიურ მონაწილეობას იღებდა. დაახლოებით 20 კაციანი ჯგუფი იყო, სამაგიეროდ, ჩემი ბიზნესის დაბრუნებას მპირდებოდნენ, რაზეც მე, რა თქმა უნდა, უარს ვეუბნებოდი.

საპარლამენტო არჩევნების შემდეგ აბსოლუტური მარცხი განიცადა ოპოზიციამ. მაისში არჩევნები დამთავრდა და 8 ივნისს სპეციალურმა ოპერაციულმა დეპარტამენტმა დამაპატიმრა. მაგ პერიოდისთვის უკვე აღარც სახლი მქონდა, აღარც არაფერი... ვცხოვრობდი ჩემს დასთან, რომელიც ონკოლოგიური ავადმყოფი იყო.

ერთ მშვენიერ დღეს, გამოვედი სახლიდან, ჩავჯექი მანქანაში და გამოვედი პავლოვის ქუჩის მიმართულებით. იქ კუთხეში შუქნიშანია და წითელზე გავჩერდი, ამ დროს, დავინახე,

რომ შავმა მერსედესმა გზა გადამიკეტა, გავიხედე სარკეში და დავინახე, რომ უკანაც მანქანა იდგა და გვერდებიდანაც, რამდენიმე მანქანამ მომაქცია ალყაში. თითქოს მივხვდი რაც ხდებოდა, მაგრამ ბოლომდე ვერ გავშიფრე სიტუაცია, რადგან არც ერთ მათგანს არ ეცვა ფორმა, არც საბუთი გააჩნდათ.

იმ პერიოდში, როცა ნაციონალურმა მოძრაობამ გაიმარჯვა საპარლამენტო არჩევნებში, ოპოზიციონერებზე ნადირობა დაიწყო. ჩემს მეგობრებზეც შემიძლია გითხრათ: ზოგს სადარბაზოში დახვდნენ, ზოგი მოიტაცეს და საბარგულით გაიყვანეს ქალაქიდან, ზოგი სასაფლაოზე სცემეს, ზოგი ტყეში და იქვე დატოვეს. ერთი ძლივს გადაარჩა, შემთხვევით იპოვა ვიღაც მოხუცმა კაცმა, თორემ აუცილებლად სისხლისგან დაიცლებოდა. იმ პერიოდში, პოლიტიკური ნიშნით, ჯერ კიდევ, არავინ იყო დაჭერილი. ყველაზე სერიოზულად პოლიტიკური ნიშნით დაჭერილი მაშინ მერაბ რატიშვილი იყო. ამიტომ, მე ვიფიქრე, რომ ეს არის უბრალო ანგარიშსწორება, რომ მხოლოდ ჩემი ცემა უნდათ და გადავწყვიტე, რომ გამერღვია ეს ალყა. სწრაფად დავძარი მანქანა უკან, ვაპირებდი უკან მდგომი მანქანის გაჩოჩებას და რაღაც პატარა კორიდორის შექმნას, რომ მერე თავი დამეღწია. მაგრამ, სამწუხაროდ, მოხდა ისე, რომ იმ მანქანას უკან სხვა მანქანა მოადგა და ორი მანქანა ველარ გავწიე. მანქანის შუშები ჩამიმსხვრიეს, კარი გამიღეს, შემომიკვივდნენ, გადამაწვინეს და მეორე მხრიდან, რომელ მხარეზეც გადამაწვინეს ხელბორკილები დამადეს. ვიგრძენი, რომ ვიღაცა ქურთუკის ჯიბეში ხელს მიფათურებდა. ამაზე ეგრევე ავტებე ყვირილი, რას მიდებთ მეთქი ჯიბეში. რა თქმა უნდა, პასუხი არავინ გამცა. მე არ ვჩერდებოდი, ვყვიროდი, მინდოდა, რომ გამვლელების ყურადღება მიმექცია იმიტომ, რომ ეს ყველაფერი ხდებოდა დღისით, ხუთ საათზე. მოკლედ, ამომიღეს ჯიბიდან ის, რაც თვითონ ჩამიღეს. როგორც შემდეგ გაირკვა, სუბოტექსი ყოფილა და აღმოჩნდა, რომ იმ რაოდენობაზე ცოტა ყოფილა ვიდრე უნდოდათ. მათ უნდოდათ, ჩემთვის 260-ე მუხლის მეორე ნაწილი შეეფარდებინათ, ხოლო ის რაოდენობა, რაც ჯიბეში ჩამიღეს, პირველ ნაწილში შედიოდა. ამიტომ, სასწრაფოდ მიიღეს სატელეფონო ბრძანება, რომ კიდევ დაემატებინათ და ერთ-ერთი გამომმძიებელი შეძვრა მანქანაში და კიდევ ჩამიყარა ქალაქში შეხვეული სუბოტექსი. შემდეგ წამიყვანეს სპეციალური ოპერატიული დეპარტამენტის შენო-

ბაში და დამკითხეს. ეს დაკითხვა ძალიან შეურაცხმყოფელი იყო, თუმცა ფიზიკურ შეურაცხყოფას არ ჰქონია ადგილი. მე-კითხებოდნენ, სად ვიყიდე ნარკოტიკი, მე ვპასუხობდი, რომ ნარკოტიკი არასოდეს მიყიდია და არც ეხლა. აბა იმათ ჩაგიდესო? და იმ კაბინეტისკენ გაიშვირა ხელი, სადაც ისინი ისხდნენ, ვინც დამაკავეს. მე დავუდასტურე, რომ დიას მეთქი. და შენ როგორ ფიქრობ, რატომ ჩაგიდეს ნარკოტიკი? მე ვუთხარი, რომ ერთადერთი ამას ვაკავშირებ ჩემს ოპოზიციურ საქმიანობასთან მეთქი. ამაზე გაელიმა და რა არისო ოპოზიციო? ნუ, არანორმატიული ლექსიკა იხმარა. მივხვდი, რომ აქ ლაპარაკის გაგრძელებას აზრი არ ჰქონდა. შემდეგ შემომთავაზა, რომ დამესახელებინა ვინმე ბარიგა, რაზეც ვუპასუხე, რომ მე ასეთს არ ვიცნობდი. მან მითხრა, რომ ნებისმიერ ნარკომანზე შემძლო დამედო ხელი და იმ წუთასვე მომხსნიდნენ ხელბორკილებს და გამომიშვებდნენ. რა თქმა უნდა, ამაზე უარი ვუთხარი. ამას მოჰყვა ჩემი გლდანის ციხეში გადაყვანა.

მე რომ დამაპატიმრეს, ერთ საათში, დააპატიმრეს ჩემი მეგობარიც. ფაქტიურად, ჩვენ ორნი ერთად ვხელმძღვანელობდით ამ მობილურ ჯგუფებს ოპოზიციაში. ზუსტად იგივე სიტუაციაში დაიჭირეს ისიც, ოღონდ მე თუ ქუჩაში დამიჭირეს, ის სახლში. ის უკვე გაფრთხილებული იყო ჩემი ოჯახის წევრებისგან და თავის დაზღვევის მიზნით გამოიძახა ადვოკატი. როცა სპეციალური ოპერატიული დეპარტამენტის ჯგუფი მასთან მივიდა, უკვე 8 კაცი ჰყავდა სახლში. პირდაპირ უთხრეს: მოდი, ბევრი რომ არ ვინვალოთ, და შენი ოჯახის წევრებიც არ ვანვალოთ, გვითხარი, სად არის შენი ტანსაცმელი. მან მიუთითა გარდერობზე, ერთ-ერთი თანამშრომელი მივიდა, გააღო გარდერობის კარი, ჩაყო ხელი ერთ-ერთ პიჯაკში და ამოიღო იგივე რაოდენობა სუბოტექსი, რაც მე ჩამიყარეს .

მოკლედ, 2008 წელს მოვხდი გლდანის ციხეში. კარანტინის „კორიდორს“ მე ავცდი. დაემთხვა, რომ უცებ დაცალეს კარანტინი და ყველა საკნებში გადაგვიყვანეს. ჯერ მოვხვდი ორკაციან საკანში, სადაც თქრიალით მოდიოდა წყალი ,მე არ ვიცოდი იქაური ციხის წესები და დავაკაკუნე კარზე, ვინმესთვის რომ დამეძახა და მეთქვა წყლის შესახებ, დაძინებაც კი შეუძლებელი იყო. თურმე, დაკაკუნება ყოფილა სამშობლოს ღალატის ტოლფასი. გაიღი კარი, შემომიცივივდნენ, სასტიკად მცემეს ამ დაკაკუნების გამო და მითხრეს, რომ კიდევ თუ და-

ვაკაკუნებ ან დავიძახებ, დამამტვრევდნენ ხელებს. მოკლედ, ეს იყო ჩემი პირველი ღამე გლდანის ციხეში. სასტიკად ნაცემმა გამოვიღვიძე დილით. არ ვიცი, ვისი გადანიყვეტილება იყო, მაგრამ დილით გამიყვანეს ამ საკნიდან და მოპირდაპირე საკანში შემიყვანეს, სადაც უკვე ექვსი კაცი დამხვდა. ნუ, იქ შედარებით კარგი პირობები იყო, არც სიგარეტის პრობლემა იყო, არც საჭმლის, ყველაფერი გვექონდა. არც წყალი მოდიოდა... რა თქმა უნდა, პერიოდული უსაბაბო ცემა-ტყეპა გრძელდებოდა.

გლდანის ციხეში ყველაზე ცუდად ერთი დღე მახსოვს, გაიღო საკნის კარები და შემოვიდა დაახლოებით 6-7 კაცი, ფიზიკურად ძალიან ძლიერები და დაგვინყეს ყვირილი, თუ რატომ ვხმაურობდით გუშინნინ, რაზეც მე ვუპასუხე, რომ ჩვენ არ ვხმაურობდით და თუ ვხმაურობდით, მაშინ რატომ არავინ არაფერი გვითხრა იმ დღეს და რატომ ამახვილებდნენ ამაზე ყურადღებას დღეს. ამაზე მოეშალა ნერვები ერთ-ერთს, მკითხა გვარი და აბა სუყველა დამნკრივდით და წამოდით აბანოშიო. ძირითადი ცემა ხდებოდა აბანოში. ერთადერთი ადგილი მთელ ციხეში იყო აბანო, სადაც არ იყო კამერები. ჩვენ შორის იყო ერთი 18 წლის ბიჭი, ჩემი შვილის ასაკის ბავშვი. დაინყეს ჩვენი სასტიკი ცემა. დაგვყარეს მეტლახზე დასისხლიანებულები. შემდეგ, რომ გავიხედე ამ ბავშვისკენ, კუთხეში ჰყავდა ერთ-ერთს მიმწყვდეული ეს ბავშვი, ხოდა, შეაგინე ქურდებსო, ეუბნებოდა. ეს ბავშვი არ აგინებდა, არც ქურდებს არც არავის. მაშინ, ახლა გააღე პიროო და დაინყო შარვლის გახსნა. ამ მომენტში, მე ვეღარ მოვითმინე და საკმაოდ კორექტულად, ყოველგვარი შეურაცხყოფის გარეშე დავუყვირე, რას შევებით, ბავშვია, არ გრცხვენიათ მეთქი. ამან უფრო გააღიზიანა. სულ ყველას უბრძანეს ჩაცმა იმიტომ, რომ წელს ზემოთ ყველა გახდილები ვიყავით და ყველა საკანში დააბრუნეს, მე დამტოვეს. შემდეგ გაგრძელდა ჩემი ცემა, ნახევრად მკვდარი მიმათრიეს საკანში.

ფიზიკური ტრავმები იმდენად შემანუხებელი არ არის, როგორც თვითონ შეურაცხყოფა. მე ჩემზე ვამბობ... წარმოიდგინეთ, საქართველოში დაბადებული და გაზრდილი ადამიანისთვის რა არის 24 საათის განმავლობაში დედას რომ გაგინებენ. დედის გინება გესმის ხან ვისგან, ხან ვისგან. აგინებენ აბსოლუტურად ყველას. მათთვის ეს ჩვეულებრივი ამბავი იყო, მაგრამ პირადად ჩემთვის, ძალიან შეურაცხყოფელი. აი, ძალიან დამორგუნველია, ეს დედის გინებაც და ეს ცემის ფორმაც.

ეს არის სასტიკი ცემა, ანუ არანაიარი გარანტია არ აქვთ არც მათ, არც შენ, რომ არ შემოაკვდები. ეს არ არის უბრალოდ ცემა. ცემის დროს, ადამიანი ზომავს რალაცას აი სად დაარტყას, როგორ დაარტყას. იქ არ არსებობს მსგავსი რალაცა. წარმოიდგინეთ, ნაცემი რომ ხარ, ძირს აგდებარ, განძრევის საშუალება არ გაქვს და 120 კილოგრამიანი ადამიანი საკმაო სიმაღლიდან გახტება მკერდზე, ზურგზე, თავზე... იმდენად „მწვანე შუქი“ ჰქონდათ ანთებული, რომ არც სახეს იფარავდნენ ნიღბებით... ცემე, თუ გინდა, მოკალი, მაგრამ რეჟიმი უნდა იყოს ასეთი, როგორიც არის და ამას ეძახდნენ დისციპლინას. ბუზის გაფრენის ხმას გაიგებდით გლდანის ციხეში. 5000 პატიმარი სადაც იჯდა, თქვენ იქ გაიგონებდით ბუზის გაფრენას... იყო აბსოლუტური სიჩუმე.

ის წლები რაც მე აქამდე ვიცხოვრე, რითიც ვამაყოფდი, -საკუთარი მიღწევებით ან საკუთარი ვაჟკაცობით, ეს ყველაფერი გაქარწყლდა აბსოლუტურად, ყველაფერმა დაკარგა ფასი. ანუ, მე უკვე მე აღარ ვიყავი. ის ხელშეუხებელი, რაც მე შიგნით გამაჩნდა, გადათელილი იყო, აღარ არსებობდა. მეგონა, ასე დარჩებოდა ყველაფერი და, თურმე, ამასაც ჰქონია რეაბილიტაციის უნარი. ექვსი თვის თავზე, მე გამათავისუფლეს საპროცესო გარიგების საფუძველზე, რა თქმა უნდა, აღიარებით, რომ ეს ნარკოტიკი ჩემი იყო და ა.შ. ხოდა ფაქტიურად დაიწყე ჩემი თვითრეაბილიტაცია. ბოლომდე არ ვანებებდი თავს ჩემს ოპოზიციურ საქმიანობას, უბრალოდ ახლა ვცდილობდი რომ არ გამოეჩენილიყავი. ჩემმა ოჯახის წევრებმაც არ იცოდნენ, თუ რას ვსაქმიანობდი და საკმაოდ კარგად გამომდიოდა რალაც პერიოდი. შემდეგ საფინანსო პოლიციაში მოხდა ცვლილებები, დავინახე, რომ არის შანსი, აღმედგინა ჩემი ბიზნესი და დავიწყე ამ მიმართულებით მუშაობა. რა თქმა უნდა, ჩემი გამოჩენა ამ ბაზარზე, ჩემს „კონკურენტებს“ არ ესიამოვნათ, რადგან მე კლიენტურასთან საკმაოდ დიდი ავტორიტეტი მქონდა და ეს ავტორიტეტი მოვიპოვე ჩემი პატიოსანი ქმედებებით. მოკლედ, ესენი დაინტერესდნენ ჩემი საქმიანობით, ერთი პიროვნება დაკითხეს და ათქმევინეს, რომ მე ვაგრძელებდი ოპოზიციასთან მუშაობას და ყველაფრის ზურგს უკან მე ვიდექი. ეს საკმარისი იყო იმისთვის, რომ დავეპატიმრებინე.

2010 წლის 10 დეკემბერს სამსახურიდან ჩემმა მეგობარმა მომიყვანა სახლში; ეს იყო საღამოს, დაახლოებით 9 საათი. უკ

ვე სიბნელე იყო, ჩამოვედი მანქანიდან და გავემართე სადარბაზოს მიმართულებით. შევედი თუ არა სადარბაზოში, ვილაცამ დამიძახა, სიბნელე იყო და ვერაფერს ვხედავდი. რომელი ხარ მეთქი, ვიკითხე, უცებ სხვა პიროვნებებიც გამოჩნდნენ – საფინანსო პოლიციიდან ვართ, არ გინდა ყვირილი და ზედმეტი ყურადღების მიქცევაო და აი ამ მომენტში ამომიტრიალეს ხელები. შემდეგ მანქანაში ჩამსვეს და წამიყვანეს საფინანსო პოლიციაში. შემიყვანეს ერთ-ერთ კაბინეტში და იქ ეგრევე ყვირილი დამიწყეს, რაღაც სულელურ კითხვებს მისვამდნენ. შემდეგ მომათავსეს ისევ გლდანის მე-8 საპყრობილეში. გლდანის მე-8 საპყრობილეში სამი თვის განმავლობაში მომინია ჯდომა, სანამ ჩემი ადვოკატი და ჩემი მეგობრები მიაღწევდნენ იმას, რომ გირაოთი გავთავისუფლებულიყავი.

31

ჩემს გათავისუფლებამდე, დაახლოებით, სამი კვირით ადრე, შემოგვივარდნენ საკანში ციხის ადმინისტრაციის თანამშრომლები, იმდროინდელი რეჟიმის უფროსის მეთაურობით, სტანდარტული ბრალდებით, რომ თურმე, ვხმაურობთ. ერთ-ერთ ჩემს თანამესაკნეს ეცნენ ყელში და დახრჩობა დაუწყეს. ეს არ იყო უბრალოდ ყელში ხელის მოჭერა, ბიჭი იხრჩობოდა, რეალურად იხრჩობოდა, უკვე გაშავდა, ენა გადმოუვარდა... მე ჯერ სიტყვიერად მივმართე, რომ თავი გაანებეთ მეთქი, შემდეგ რომ დავინახე სხვა გამოსავალი არ იყო, ხელი ვკარი ერთ-ერთს. ამ ჩემი ქმედების, ეტყობა შეეშინდათ და წამებში გაიქცნენ საკნიდან. ზუსტად ხუთ წუთში გაიღო კარები და გამოგვიძახეს – ჯერ ის პიროვნება, რომელსაც ახრჩობდნენ და მერე მე. ჩაგვიყვანეს ორივე, ეგრეთწოდებულ, „კარანტინში“, გაგვაშეშლეს. შემდეგ ის პიროვნება მისმა მეგობარმა იცნო. თურმე, უბნელები ყოფილან და გადაარჩინა. მე ტანზე გახდილი დავრჩი „კარანტინში.“ ბევრი რომ არ გავაგრძელო, ატყდა სასტიკი ცემა. ნუ, ამას მე ცემას უკვე ველარ დავარქმევ იმიტომ, რომ სანამ ფეხზე ვიდექი, ჯერ ხომ მუშტები მირტყეს, თან ძალიან ბევრნი იყვნენ, ვერც გეტყვით, რამდენი იყვნენ, ველარც ვხვდებოდი უკვე, საიდან მხვდებოდა ხელი. შემდეგ დავეცი და რაც მოვახერხე ერთადერთი ის იყო, რომ ავიფარე სახეზე ხელები, სახეში რომ არ მომხვედროდა. ამაზე რეჟიმის უფროსმა გამაშლევინა ხელები და შემაფურთხა. აღარ მახსოვს, რამდენი ხანი გრძელდებოდა ეს ყველაფერი, რაღაც მომენტში გონება დავკარგე და გონს რომ მოვედი, უკვე კარან-

ტინის ერთ-ერთ ცარიელ საკანში ვიყავი მიგდებული აბსოლუტურად შიშველი. ჩემი ტანსაცმელი იქვე ეყარა ოლონდ დახეული; სპეციალურად დამიზიანეს ტანსაცმელი. პირველი რეაქცია ის მქონდა, რომ ტანსაცმელი ჩამეცვა, მაგრამ განძრევა ვერ მოვახერხე. წყლისთვისაც ვერ ავდექი. ასე გავატარე დაახლოებით ნახევარი საათი ბეტონის იატაკზე. მერე გაიღო კარები, შემოვიდა ოფიცერი, რომელიც მემგონი ამ ცემაში არ იღებდა მონაწილეობას. ტანზე რატო არ იცმევო მკითხეს, მე ვუთხარი, რომ ვერ ვდგები მეთქი. მაგრამ ჩემი ხმა ვერ გავიგონე. მივხვდი, რომ დაყრუებული ვარ, ფაქტიურად არ მესმის ჩემი ხმა, თან უკვე რალაც უაზრობებსაც ვლაპარაკობდი, უკვე ველარ ვაკონტროლებდი, რას ვლაპარაკობდი. მთელ ხმაზე ვყვიროდი, თქვენ გესმით ჩემი ხმა, თქვენ გესმით ჩემი ხმა? მერე ბოლოს თავი დამიკრეს, გვესმისო. მოკლედ, რალაცნაირად ერთმა ამნია, მეორემ დამიწყო რალაცეების ჩაცმა, ყველაფერი დახეული იყო. მომიკიდეს ხელი და წამათრიეს, რადგან პრაქტიკულად, ვერ დავდიოდი. წამათრიეს სულ სხვა კორპუსში და ჩემთვის უცნობ საკანში შემადგეს. ტომარას რომ შეაგდებ აი ეგრე და გამომიხურეს კარები. 8 კაციანი საკანი იყო. ის პატიმრებიც ვერ მიხვდნენ, რა ხდებოდა, ვინ ვიყავი, რა მჭირდა იმიტომ, რომ ადამიანს აღარ ვგავდი უკვე. რალაცას მელაპარაკებოდნენ და მე პასუხს ვერ ვცემდი. ეს ყველაფერი დაახლოებით ორი საათის განმავლობაში გრძელდებოდა. ჩემ აზრზე მოსვლას დაჭირდა 3 კვირა. შემდეგ ძლივს სასამართლოზე მიმიყვანეს, მოსამართლეს სტანდარტული პასუხი გავეცი, რომ კიბეებზე დავეგორდი. უფლება არ მქონდა, რომ სხვა რამე მეპასუხა იმიტომ, რომ ამით უფრო გავირთულებდი მდგომარეობას და შეიძლება, გარეთ საერთოდ ველარც გავსულიყავი. ამიტომ, მე ყველაფერი შევასრულე ისე, როგორც იმ მომენტისთვის იყო საჭირო და გირაოთი გამათავისუფლეს.

ვფიქრობ, რომ ამ ადამიანებზე იდეოლოგიური მუშაობა ტარდებოდა. თვითონ ეს პიროვნებებიც შერჩეულები იყვნენ ერთი ნიშნით: ქუჩაში ან სკოლაში დაჩაგრულები, ბადრაგები და ადმინისტრაცია მყავს მხედველობაში. მათ, ალბათ, რალაც შინაგანი პრობლემა ჰქონდათ, სჯეროდათ და სწამდათ, რომ ის, რაც აქამდე იყო, უნდა დამთავრდეს; ის ქართველი, რომელიც აქამდე იყო, ცუდი ქართველია და ახლა ამ ქმედებებით, ესენი შექმნიან ახალ ქართველს. ცემა არ იყო რალაც ცალკეული

შემთხვევა, ეს იყო სისტემური, მიზანმიმართული ცემა, რომ რაღაც ახალი ჯიში გამოეგონათ, რაღაც ახალი ჯიში ჩამოეყალიბებინათ. იქ გლდანის ციხეში მე რასაც ვუყურე, თითქმის მიღწეული იყო ეს მიზანი იმიტომ, რომ მე ვნახე ძალიან ბევრი დემორალიზებული ადამიანი, ანუ რომლებსაც უკვე არანაირი პროტესტის გრძნობა აღარ გააჩნდათ. დავინახე, თუ რა დონეზე შეიძლება დაეცეს ადამიანი. როგორც იქითა მხარეს, მე მხედველობაში მაქვს, აი, ეს ჯალათები, ასევე აქეთა მხარეს. შემიძლია ვთქვა, თუ რა დონეზე შეიძლება იმოქმედოს ადამიანზე ამ ყველაფერმა. მე ვნახე, დემორალიზებული ადამიანები, რომელთაც ვერაფერი უშველის.

მე არასოდეს ჩემი კურსისთვის არ გადამიხვევია. შეიძლება შეფერხებები მქონდა, მაგრამ კურსისთვის არ გადამიხვევია და აი ამ მიზნისკენ ლტოლვა, ეს არის ჩემთვის ერთგვარი თერაპია.

ჩემს თვალწინ მოხდა ამ რეჟიმის საძირკველის ჩაყრა და უკვე ვიცი, როგორ გავშიფრო მცდელობა იმისა, რომ კიდევ ეგეთივე რაღაც არ ჩამოყალიბდეს და თუ ადრე, მაგალითად, ამას ყურადღებას არ ვაქცევდი და მეგონა, რომ საზოგადოება ამას არ დაუშვებს, ახლა ვთვლი, რომ თუ მე დავინახე პრეცედენტი, ხმა უნდა ამოვიღო.

გარდა იმისა, რომ მაქვს მცდელობები, დაფუბრუნდე ჩემს ძირითად საქმიანობას, აქტიურად ვარ ჩართული სახალხო მოძრაობაში. მე ჩავუდექი სათავეში ჯგუფს, რომელსაც ეწოდება „დაზარალებულ ბიზნესმენთა და მენარმეთა ჯგუფი“.

საზოგადოებას ვურჩევ, არასოდეს დახუჭოს თვალი აი ასეთ უმსგავსობაზე მიუხედავად იმისა, ეხება მათ ეს, თუ არა; ადრე თუ გვიან მათაც შეეხებათ.

ამ წიგნმა უნდა მოიცვას აბსოლუტურად ყველა ფენა. ინფორმირებული უნდა იყოს მოსახლეობა, რომ ასეთი წიგნი არსებობს და მე დარწმუნებული ვარ, რომ ამ წიგნს კარგი შედეგი ექნება. ყოველ შემთხვევაში, მე ამ წიგნს შევინახავ, დაუფტოვებ ჩემ შვილს და ვთხოვ, რომ აუცილებლად წააკითხოს თავის შვილს.

(ისტორიაში ასახულია გლდანის №8, თბილისის №1 და ქსნის №15 დაწესებულებებში გადატანილი წამებისა და არაჰუმანური მოპყრობის ფაქტები)

34

მყავს მეუღლე და ორი ვაჟი. მშობლები გარდაცვლილი მყავს. განათლებული ადამიანები იყვნენ, დედაჩემი დამსახურებული ეკონომისტი იყო, მეც მომცეს კარგი განათლება: სამხატვრო სკოლა, მუსიკალური სკოლა, სპორტი და ა.შ. ბრწყინვალე ბავშვობა მქონდა. რუსეთში ვსწავლობდი, მერე აქ (საქართველოში) გადმოვედი. სპეციალობით ვიყავი ინჟინერ-კონსტრუქტორი, მშენებელი, არქიტექტორი. როსტოვში არქიტექტურის ფაკულტეტზე ვსწავლობდი. 1988 წელს პირველი საპროექტო კოოპერატივი, მე გავეხსენი ქალაქში (თბილისში). კოოპერატივების პირველ ყრილობაზე საქართველოდან ოთხი კაცი წავედით და ამ ოთხი კაცში ერთ-ერთი მე ვიყავი. საბჭოთა კავშირი რომ დაიშალა, სპეციალობა შევიცვალე. ბანკში დავინწყე მუშაობა, ვმუშაობდი მმართველის მოადგილედ. გერმანელმა სპეციალისტებმა ჩაგვიტარეს რამდენიმე კურსი, მეც გავიარე,რვა ადამიანი ამოარჩიეს და გერმანიაში გაუწვევეს სტაჟირებაზე და ამ რვა ადამიანში მეც მოვხვდი. ფასიანი ქალაქების სპეციალისტი გავეხდი, რისი ლიცენზიაც მაქვს. ვმუშაობდი ჯერ საბანკო და შემდეგ სადაზღვევო სისტემაში, ერთ-ერთ სადაზღვევო კომპანია „ოლიმპში“,რიგით თანამშრომლად, აქედან დაიწყო ჩემი, ასე ვთქვათ, უბედურება.

2009 წლის ნოემბერში გამომიძახეს გენერალურ პროკურატურაში მონმის სტატუსით, დამკითხეს, ვმონაწილეობდი თუ არა ე.წ. „ატკატის“ (ფულს აძლევ კლიენტს შენთან რომ დადოს ხელშეკრულება) სისტემაში. მე ვუპასუხე, რომ ამ „ატკატის“ სისტემაში არ ვარ გარკვეული და პატიოსნად ვმუშაობ. პროკუ-

რატურაში მაინც მაიძულებდნენ მიმეცა საკუთარი უფროსისა და იმ ხალხის წინააღმდეგ ჩვენება, რომელთაც თითქოს ფულს ვაძლევდი. მე ვუპასუხე, რომ მსგავს უკანონო საქმიანობას არ ვანარმოებდი და ფული არავისთვის არ მიმიცია. ამის შემდეგ გამომიშვეს. 6-ის ნახევარზე გამომიძახეს და 12 საათზე სახლში გამომიშვეს, ესე იგი, ექვსი საათი ჯვარედინ დაკითხვაზე ვიყავი. ცხრა თვის შემდეგ ისევ გამომიძახეს. მითხრეს, დამატებით ჩვენებას მივცემდი თუ არა. მე უარი ვუთხარი, ხელფასის გარდა, ფული, არ ამიღია და არც არავისთვის მიმიცია. დამემუქრენ თუ მივცემდი ჩვენებას, 15 წუთში სახლში გამიშვებდნენ, თუ არადა ცუდად წამივიდოდა საქმე. სახლში მოვიდნენ და გადამიყვანეს ე.წ. „კაპეზეში“ იმ მოტივით, რომ ჩვენებას არ ვცვლიდი. მეუბნებოდნენ, რომ აღარ ჰქონდა მნიშვნელობა მე ქრთამს ვაძლევდი თუ არა, მხოლოდ გვარების დასახელებას მთხოვდნენ.

იმ სისტემაში, რომელშიც მე ვმუშაობდი მექანიზმი შემედგანირად მუშაობდა, მე მქონდა ამ სადაზღვევო კომპანიის სადაზღვევო პაკეტი და ვაცნობდი ამას ქალაქების გამგეობებში. თუ ვინმე დაინტერესდებოდა, უკავშირდებოდა ჩემს უფროსს და აფორმებდა ხელშეკრულებას. პრინციპი ასეთი იყო, რაც უფრო მეტს მომხმარებელს დააინტერესებდი, მით მეტი შანსი იყო, რომ ვინმე დადებდა შენთან ხელშეკრულებას. ოცი-ოცდაათი გამგეობა იყო და პროკურატურას უნდოდა მათზე გავსვლა, ძირითადად კი აინტერესებდათ სამეგრელოს რეგიონი.

შემდეგ ჩემმა უფროსმა მისცა ჩვენება, რომ ვაძლევდი ქრთამს და ისინი თავის მხრივ ჩვენს კომპანიასთან დებდნენ ხელშეკრულებას. ჩემს საწინააღმდეგოდ არც ერთმა მოწმემ არ მისცა ჩვენება. მთავარ ბუღალტერს, ეკონომისტს, სხვადასხვა პიროვნებებს რაიონებიდან ჩემს წინააღმდეგ ჩვენება არ მიუციათ. არც არავითარი ამის დამადასტურებელი საბუთი არ არსებობდა. მხოლოდ ჩემი უფროსის ჩვენება არსებობდა, რომელზეც საქმე იყო აღძრული პროკურატურაში, თანამშრომლობაზე დათანხმდა და „ჩაუშვა“ ყველა, ვინც იყო და არ იყო დამნაშავე, მათ შორის მეც და ამიტომაც დამაკავეს.

პატიმრობაში ამიყვანეს 2010 წლის აგვისტოში. სექტემბერში საკანში ხუთი ადამიანი შემოვარდა და პატიმრები სასტიკად გვცემეს. მე მეორე ჯგუფის ინვალიდი ვარ, ახალგაზრდობაში თავის ტრავმის გამო თავის ოპერაცია მაქვს გაკეთებული.

რის გამოც ხუთი წელი ვმკურნალობდი. საკანში რომ შემოვარდნენ, ერთ-ერთი პიროვნება პირდაპირ ჩემსკენ წამოვიდა და ორჯერ ძლიერ ჩამარტყა თავში, ნაოპერაციებ ადგილას. მათ შორის უფროსი ვინც იყო იცოდა, რომ ინვალის ვიყავი, გამომარიდა და გვერდზე დამსვა. დანარჩენი პაციენტები ჩემ თვალწინ ძლიერ სცემეს, ძირს აგდებდნენ და ფეხებს ურტყამდნენ, თითქოს ფეხბურთს თამაშობდნენ. ცემისთვის მიზეზი არ სჭირდებოდათ, მაგალითად, ორშაბათს ამოირჩევდნენ პირველ სართულზე მეორე და მესამე საკანს, მეორე კვირას – მეორე სართულზე, შემდეგ მესამეზე, შემდეგ ისევ პირველზე და ა.შ. იქ სულ არ იყო საჭირო რალაცა მიზეზი. მით უმეტეს, საშინელებაა, თუ პირველ სართულზე ხარ. საკანში ჩურჩულით ვლაპარაკობდით, რადიოს ყურმიბჯენილი ვუსმენდით. პერიოდულად შემოდოდნენ და აბანოში მივყავდით. საშინელება იყო, გახდელი, თავიდან ბოლომდე ტიტველი დგახარ და ისინი გირტყამენ. ეს იმიტომ კი არა, რომ რალაც მოხდა ან შენ დაარღვიე რეჟიმი, არა, უბრალოდ ასე სურდათ.

რადგან სასამართლოსთვის ვემზადებოდი, ადვოკატი ყოველ კვირა დადიოდა ჩემთან. სექტემბერში რომ მცემეს ცუდად გავხდი, ლებინება დამეწყო და ადვოკატს ამის შემდეგ ჩემთან არ უშვებდნენ, ნაცემი რომ არ ვენახე. თან ზენოლას ახდენდნენ, მეღიარებინა რომ ქრთამს ვიღებდი და ვაძლევდი კიდევაც. ოჯახის წევრებმა არ იცოდნენ რა მდგომარეობაში ვიყავი და წერილი დანერეს ომბუცმენტთან. მე თანდათან უფრო ცუდად ვხდებოდი და ექსპერტიზას ვითხოვდი. მდგომარეობა რომ დამძიმდა გადამიყვანეს მიხაელოვის საავადმყოფოში. კომპიუტერული ტომოგრაფიით დადგინდა, რომ ცემის შედეგად თავის ტვინში სისხლის ჩაქცევა მქონდა და ხელი და ფეხი მქონდა პარალიზებული. საავადმყოფოში ომბუცმენტმა მინახულა და მკითხა თუ რა დამემართა. შეიძლება თქვენ ეხლა არ დაიჯეროთ, მაგრამ მე ვუთხარი დავეცი და თავი დავარტყი, რადგან მე რომ სიმართლე მეთქვა ცოცხალი ვერ გადავრჩებოდი. დერეფანში რომ გამოვედით, ომბუცმენტის წარმომადგენელმა მითხრა -“ჩვენ ისე ვერ დაგეხმარებით, თუ თქვენ თავად არ თქვით წამების ფაქტის შესახებ“. 2010 წელი იყო და მე შიშით მეტს ვერაფრს დავამატებდი. მივახვედრე, რომ ჩვენი საუბრის ფარული ჩანერა მიმდინარეობდა. ომბუცმენტის დასკვნაში მაინც ჩანერეს, რომ მე დავექვემდებარე არაპუნანურ მოპყრობას.

მეორედ რომ მოვხვდი საავადმყოფოში, ჩემს გვერდით ნაცნობი პატიმარი იწვა, რომელიც ისე სასტიკად სცემეს, რომ ვერ ახერხებდა ფეხზე წამოდგომას. სასამართლოში საავადმყოფოდან დაყვავდი. ვერ წარმოიდგენთ რა საშინელება იყო სისხლის ჩაქცევის დროს პარალიზებული ხელ-ფეხით სასამართლოში სიარული: 6 საათზე გაღვიძებენ, მიდიხარ „ფუქსში“, ელოდები, შემდეგ 10 საათზე მიდიხარ სასამართლოში და ბრუნდები 7 – 8 საათზე.

ინსულტიანი პაციენტი ხანგრძლივ რეაბილიტაციას საჭიროებს, ჩემი რეაბილიტაცია კი სასამართლოში, ჯოჯოხეთურ პირობებში მიმდინარეობდა. სასამართლოს მსვლელობის დროს ერთხელ ისე ცუდად გავხდი, რომ სასწრაფოს გამოძახებაც კი დასჭირდათ, რომელთაც ძლივს გამომიყვანეს მდგომარეობიდან. ამ ხნის განმავლობაში პროკურორი განაგრძობდა ჩემზე ზეწოლას დანაშაულის აღიარების მიზნით. ჩემს წინააღმდეგ სასამართლოზე მოწმეების ჩვენება არ დასტურდებოდა, ვერც ქრთამის აღების ფაქტი დამიდგურეს და როცა ჩემმა უფროსმა ჩვენება შეცვალა და ფულის „მოტეხვა“ დამაბრალა ქრთამის აღების მუხლი შემიცვალეს თაღლითობის მუხლით. შვიდი წელი მომისაჯეს, რაც სააპელაციო სასამართლოში გავასაჩივრე. ამის შემდეგ ისევ გაგრძელდა ჩემზე ზეწოლა პროკურორის მხრიდან, ისევ აღიარებითი ჩვენების მიცემის მიზნით. მე ადვოკატთან შეხვედრას ვითხოვდი, რის გამოც საავადმყოფოდან პირდაპირ „კარანტინში“ გადამიყვანეს, რაც ჩემი ჯანმრთელობის მქონე ადამიანისთვის კატეგორიულად არ შეიძლებოდა. ამის შესახებ ომბუცმენის დასკვნაშიც ეწერა. ათი დღით ჩამსვეს ე.წ. „ადინოჩკაში“. ეს ორი კვადრატული მეტრის მქონე „ფუქსია“, იქ არც დასაჯდომი და არც დასაწოლია. პროტესტის ნიშნად არც წამალს და არც საკვებს ვიღებდი. ტუალეტი არ მქონდა და წამალი რაღაც მჭირდებოდა.

ეს ადამიანები სადისტიები არიან ბუნებით. მე არ ვიცი, გართე რომ მოხვდებიან, რა უნდა გააკეთონ, სუფთა „ქილერები“ და სადისტიები არიან, არაადამიანები. არც უყურებენ, შენ ავად ხარ, ცუდად ხარ, ასაკში ხარ, ვინ ხარ და რა ხარ...

ერთხელ საკანში მოვხვდი, სადაც ყველაზე უფროსი მე ვიყავი, დანარჩენი 20-დან 25 წლამდე ასაკის ჩემი შვილის ტოლი ახალგაზრდები იყვნენ. რა მნიშვნელობა აქვს რისთვის ზის პატიმარი – ქურდია, ჯიბგირია, დააშავა, თუ რა ჩაიდინა. რამდე-

ნიმეჯერ გაგვიყვანეს აბანში „догoла раздели“ – არც ტრუსი, არც წინდა, თან ზამთარი იყო და ციოდა. ბიჭებს ეუბნებოდნენ: „აბა დავაი „ადჟიმანია“ გააკეთე, შენ კი დადექი და დათვალო.“ ვინც უარი თქვა ისე სასტიკად სცემეს, რომ მე ამის დანახვაზე ტირილი დავინყე უძღურებისგან, მე ამხელა კაცი რომ ვერ ვშველოდი. იმდენად შემზარა ამის დანახვამ, ვეხვეწებოდი მე ვეცემე და მათთვის თავი დაენებებინათ. მათ საპასუხოდ შემაგინეს. ჰიტლერის კონცლაგერები გამახსენდა. არ ვიცი, ალბათ იქ თუ აკეთებდნენ მსგავს რამეს.

საინტერესოა, რატომ ხდებოდა ეს ყველაფერი. არავინ არ იფიქროს, რომ ან პრეზიდენტმა, ან რომელიმე ზემდგომმა პირმა არ იცოდა რა ხდებოდა, მაგათი დავალებით ხდებოდა ეს ყველაფერი, მაგათი დავალებით! იმიტომ, რომ დაბალ ფენას, გამორიცხულია, თავისით ასე ემოქმედა. ესეიგი, „Группа подонков, секта, каста“ მოვიდა ხელისუფლებაში „И твердит свое я“, აი მე ვარ, რაც ვარო!

რემარკის წიგნი წავიკითხე – „Возлюби ближнего своего“ სადაც ავტორი წერს კონცლაგერებში რა ხდებოდა და ვფიქრობდი, რომ ამ დღეში ვარ. რა უნდა გააკეთო?! ვერაფერსაც ვერ გააკეთებ და სულ მახსოვდა, რომ სოლომონის ბეჭედზე ეწერა „И это пройдет“, თუმცა როცა იქ ხარ, უკვე არ გჯერა, რომ გაივლის. ადვილია ეხლა, როცა ამ ყველაფერმა უკვე გაიარა.

ახლა მე ინვალიდი ვარ. მუშაობა არ შემიძლია იმიტომ, რომ საკმარისია რაიმეზე ვინერვიულო მაშინვე „ა ცუდად ვხდები, ძალიან ხშირად. ტელევიზორს რომ ვუყურებ, მაგალითად ყოფილი მაღალჩინოსნები, რომ დააკავეს, სრულიადაც არ მიხარია ნიშნის მოგებით, მაგრამ მეცინება როცა ადვოკატი აცხადებს, რომ ერთი მონმის ჩვენებით არიან დაკავებულები. ამ დროს მახსენდება, მე მონმის ჩვენებით კი არ ვიყავი დაჭერილი, არამედ იმ პირის ჩვენებით, რომელიც თვითონ იყო დაკავებული და გამოძიების პროცესში იმყოფებოდა უმკაცრესი ზენოლის ქვეშ. ეს ყველაფერი სტალინის დროინდელი „ტროიკას“ შევადარე. მაშინ არც მონმის ჩვენება იყო საჭირო, არც მტკიცებულებები, საკმარისი იყო ერთ ვინმეს დაებზღვებინა და ეს ადამიანი დაეჭირათ ან დაეხვრიტათ, ან 25 წლით გაემვავათ ციმბირში.

სასამართლო თავის ფუნქციას არ ასრულებდა. მოსამარ-

თლევები ემორჩილებოდნენ პროკურორის ბრძანებას. ერთ-ერთ სხდომაზე ჩემი ყურით გავიგონე, როგორ ეკითხებოდა მოსამართლე პროკურორს – რატომ არ მიდიხართ საპროცესო გარიგებაზე, მაგის პოზიციები ძალიან ძლიერიაო. პროკურორმა უპასუხა. “არ თანამშრომლობს ჩვენთან.” ეს იმას ნიშნავდა, რომ უდანაშაულო ხალხი უნდა „ჩამეშვა“!!!

მე დავთანხმდი თანამშრომლობაზე, როცა ჩემი ოჯახის წევრების დაშინება დაიწყეს და სახლში უკანონო ჩხრეკა განახორციელეს, ორდერის გარეშე. თვეების განმავლობაში მძიმე ზენოლას ვერ გავუძელი და აღიარებით ჩვენებას ხელი მოვანერე და სამი წელი მომისაჯეს, თუმცა მანამდე აღიარების სანაცვლოდ გათავისუფლებას მპირდებოდნენ. როცა დავინტერესედი, რატომ მომისაჯეს ამდენი წელი ამაზე პასუხად მივიღე, რომ იმ მატარებელმა უკვე ჩაიარა. ჩემი ცხოვრების სამი წელი და ორმოცი ათასი წამართვეს. იმისათვის რომ ციხიდან თავი დამეღწია, ჩემ ოჯახს ბინა დაგირავებული აქვს, შვილებმა სესხი აიღეს. ნათესავები გვერდში მედგნენ. ისინი, რომ არ დამხმარებოდნენ, ბინასაც დაგვარგავდი, მაგრამ ეს ფული ხომ უნდა დავაბრუნო! ესეთ დღეში ჩავვარდი.

ეს იყო აპათია, იმედგაცრუება... როგორმე უნდა გაუძლო იმ მდგომარეობას, რომელშიც მოხვდი. ერთადერთი ის მშველოდა, რომ საკანში პატარა ბიჭები ისხდნენ და მოკლე ლექციებს ვკითხულობდი მათთვის – მათემატიკაზე, ხელოვნების ისტორიაზე და სხვა. ვყვებოდი მხატვრებზე, ცნობილ სურათებზე. ეს მიმსუბუქებდა მდგომარეობას. ზოგი მკვლელიც, ქურდიც და ყაჩაღიც იყო და როცა ხედავდნენ, რომ ცუდად ვიყავი ზრუნავდნენ ჩემზე. პერიოდულად საკანში ჩხრეკას აწყობდნენ – საკნიდან გარეთ გავყავდით და გვჩხრეკდნენ. როცა ვბრუნდებოდით, ლეიბები მთლიანად არეული იყო ,ისტერიკა მემართებოდა და პატიმრები მამშვიდებდნენ.

სახელმწიფოს წარმომადგენელი მე, ამხელა კაცს, მცემდა, დედას მაგინებდა და ა.შ. იმ ყაჩაღს უფლება აქვს, რომ შეეშალოს და პატიმარს არ აქვს?!

ნათქვამია – „Народ заслуживает того правительства, какое имеет.“ საბჭოთა კავშირის დროს, ყველაზე საუკეთესო კომედიური ჟანრის ფილმები 1936-38 წლებში იყო გადაღებული. ხალხს უსამართლოდ აპატიმრებდნენ და პარალელურად ცნობილი ვარსკვალეების კონცერტებს მართავდნენ. ახალ-

გაზრდობის ყურადღება ამაზე გადაჰქონდათ. ყველას ხმა უნდა ამოელო და უნდა ეთქვა, რომ ეს ყველაფერი თითოეულს ეხებოდა. მაშინ შეიძლება ასე არ მომხდარიყო. თქვენ წარმოიდგინეთ, 23.000 ადამიანი ოფიციალურად იყო დაპატიმრებული. ამბობენ, არაოფიციალურად 40.000 ადამიანი იყო. ე.ი. რალაცა ჭირდა ერს და სახელმწიფოს, რალაცა ბაცილა იყო და ყველას უნდა ეთქვა, რომ ეს მასაც ეხებოდა. საპატიმროში ახალგაზრდებს სულ ველაპარაკებოდი, რადგან ისინიც ჩემი შვილების თაობაა. ვეუბნებოდი გაიგეთ, რომ არ არსებობს ქურდული გზა, პატიოსანი გზა მხოლოდ ერთია.

ეს წიგნი ჩვენი ისტორიაა. უფრო საინტერესოდ მინდოდა გადმომეცა ჩემი სათქმელი, მაგრამ ემოციები... რალაცნაირად მომანვა და ვიბნევი...

(ისტორიაში ასახულია გლდანის №8 და №18 და რუსთავის №2 დანესებულებებში გადატანილი წამებისა და არაჰუმანური მოპყრობის ფაქტები)

დავიბადე 1964 წელს, ქალაქ რუსთავში, პატიოსან ოჯახში. მამაჩემი თავიდან ტაქსის მძღოლად მუშაობდა. კომუნისტების დროს ტაქსის მძღოლს უფრო მეტი შემოსავალი ჰქონდა, ვიდრე მუშას. შვიდი წელი ჩემს მშობლებს შვილი არ ჰყავდათ, მკურნალობის შემდეგ კი მე დავიბადე. დედაჩემი დიასახლისი იყო და მთლიანად ჩემს აღზრდაზე იყო გადმორთული. მამაჩემმა, დედა სამუშაოზე არ გაუშვა, რადგან მიაჩნდა რომ, ოჯახი მას უნდა შეენახა და დედას შვილები თვითონ უნდა გაეზარდა. ვიზრდებოდი უზრუნველად, სხვა ბავშვებს თუ რამე უჭირდათ, მე არაფერი მაკლდა. ბავშვობიდან მხოლოდ ჯანმრთელობის პრობლემები მქონდა, რის გამოც მამას წელიწადში ორჯერ კურორტებზე დავყავდი სამკურნალოდ. ნიჭიერი ბავშვი ვიყავი და კარგადაც ვსწავლობდი. გარდატეხის ასაკში, მერვე კლასში, სწავლას მოვუკელი, მაგრამ იმ დონეზე არა, რომ ხელი ამელო. ოჯახის წევრები მეხმარებოდნენ. დედა სარწმუნოების სიყვარულს მინერგავდა. შემდეგ მამაჩემმა სამუშაო ადგილი შეიცვალა და უფრო მეტ ფულს შოულობდა, ოჯახის ფინანსური მდგომარეობა უფრო გაუმჯობესდა, საცხოვრებელი პირობები კარგი გვქონდა. ჩემს მშობლებს უნდოდათ, რომ მე აუცილებლად პროკურორი გავმხდარიყავი. მე კი ეს არ მინდოდა. სკოლის დამთავრების შემდეგ 1981 წელს მამაჩემმა გადაწყვიტა, რომ აუცილებლად ჩამებარებინა უმაღლესში. მაშინ ყველაზე ძვირი იყო სამედიცინოზე და იურიდიულ ფაკულტეტზე მონყობა. მამას ნაცნობები ჰყავდა მოსკოვში ვისაც შეეძლო მოსკოვის სახელმწიფო უნივერსიტეტში მონყობაში

დამხმარებოდა. მოლაპარაკებელი იყო ერთ ქალთან, რომელიც გარკვეული თანხის საფასურად მომანყობდა იურიდიულ ფაკულტეტზე. მე ძალიან წინააღმდეგი ვიყავი. მიუხედავად ამისა, მამამ ჩამიყვანა მოსკოვში, მე და ჩემი საბუთები ჩავგვებარა ამ ქალს, დამტოვა და თავად უკან დაბრუნდა. მართო რომ დავრჩი, გამოვიტანე ჩემი საბუთები და შევიტანე ტექნოლოგიურ ინსტიტუტში. სადაც გამოცდები ჩავაბარე და მოვხვდი კიდევ. მამაჩემმა, რომ გაიგო იურიდიულ ფაკულტეტზე კი არა ტექნოლოგიურზე ჩავაბარე ჩამოფრინდა და ყოველგვარი ფინანსური დახმარება შემიწყვიტა. ცოტა ხანში მამა დააპატიმრეს. მალე მეც სასწავლებლიდან გამომრიცხეს.

შემდეგ ჯარში ვმსახურობდი. მეთაურთან შელაპარაკება მომივიდა და თხუთმეტმა კაცმა ისე მცემა ქამრის ბალტებითა და კონდახებით, რომ დიდხანს ფეხზე ვერ დავდიოდი. ამის შემდეგ ფსიქიკურად მოვიშალე. ამიტომ ამ პერიოდის დეტალები ცუდად მახსოვს. ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში გადამიყვანეს და ჯარიდანაც გამათავისუფლეს.

ჩამოვედი საქართველოში, დავიწყე სწავლა კვების ტექნოლოგიურზე. პარალელურად ძეხვეულის სანარმოში გავდიოდი პრაქტიკას. შემდეგ სტავროპოლში გადავიტანე საბუთები ხორცის ტექნოლოგიურზე. 1986-87 წლებში მცირე ბიზნესი წამოვიწყე, რომელიც მალე დაიშალა. აფხაზეთში რომ ომი დაიწყო, 1992 წელს უკრაინაში ვმუშაობდი, თავი ვადლებულებად ჩავთვალე დავხმარებოდი ჩემს ქვეყანას. მივატოვე ყველაფერი და ომში წავედი. 1992 წლის ოქტომბერში მანქანა, რომელშიც ვიჯექი ნალმზე აფეთქდა, კლინიკური სიკვდილი გადავიტანე. ერთი თვე ვმკურნალობდი თბილისში თავის ტვინის მძიმე შერყევის გამო. მომანიჭეს ინვალიდობის მესამე ჯგუფი. ამის შემდეგ, მიუხედავად აკრძალვისა, ომში ისევ დავბრუნდი. უსახსრობის გამო 1996 წლიდან დავიწყე ალკოჰოლის მიღება და ნარკოტიკების მოხმარებაც. პერიოდულად თავს იჩენდა მძიმე ფსიქიური პრობლემები. რამდენიმეჯერ ვმკურნალობდი ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში. 2006 წლიდან ომის ინვალიდის პენსია და შეღავათებიც მომეხსნა.

მყავს მეუღლე, ორი შვილი და უსინათლო დედა. უსახსრობის გამო ბინა დავტვირთე იპოთეკით, სესხის თანხის გადაუხდელობის გამო ბინა გაიყიდა და ოჯახის წევრები იძულებით გამოასახლეს ბინიდან, ისე რომ პირადი ნივთებიც არ გამოა-

ტანეს. სასამართლოში მევალეს ვუჩივლე, რასაც შემდეგ მოჰყვა სიტყვიერი და ფიზიკური დაპირისპირება ჩემი ოჯახის წევრებს, მევალესა და მის დამცველებს შორის. ერთ-ერთ ჩხუბის დროს სცემეს ჩემი ცოლი, ხოლო მე ნასვამ მდგომარეობაში შემთხვევით დავჭერი ადამიანი.

ამ შემთხვევიდან ოცი დღის შემდეგ დააპატიმრეს ჩემი ცოლი თაღლითობის, ხოლო რამდენიმე დღის შემდეგ მე - მკვლელობის მცდელობის მუხლით. გადამიყვანეს რუსთავში ე.წ. „გუბერნსკის“ ციხეში. ოცდაორ ადგილიან საკანში ასთხუთმეტი პატიმარი იყო. მთელი დღე ტუალეტთან მისასვლელ რიგში ვიდექით. დაჯდომაზე და დანოლაზე ზედმეტია ლაპარაკი, ვიდექით ასე მიჭექყილები, საჭმელზე ხომ საუბარი არ არის, რაღაც საზიზღრობა იყო.

იანვარში გადამიყვანეს გლდანში. შეგვყარეს კამერაში და დაგვცხეს „დუბინკებით“ და სანტექნიკის მილებით. არ გეკითხებოდნენ გვარს და სახელს, ვინა ხარ, რა ხარ... თან ერთი კი არ გირტყამს, რამოდენიმე...

ვერ ხვდებოდი, რისთვის მცემდნენ, ყველგან მირტყამდნენ – თავში, ზურგში, მუცელში, სადაც მოხვდებოდათ. ვიდექი, რომ ოღონდაც არ ნავექცეულიყავი, რადგან დავინახე ერთი ნაიქცა და როგორ დაუნყეს ნიხლებით ცემა და ღმერთო, არ წამაქციო, ოღონდ არ წამაქციოთქო... თან თავი საშინლად მტკიოდა, ცუდად გავხდი. ვთხოვე – ავადმყოფი ვარ და თავში ნუ მირტყამთ. თბილი „დუბლიონკა“ მქონდა და თავზე წავიფარე. ბიჭო, იფარებსო და „დავაი“, წავიდა ნიხლი, მუშტი, „დუბინკა“, რავიცი, დედა მიტირეს. შემდეგ ერთ-ერთმა მათგანმა დაიყვირა – „ამ „დუბლიონკით“ სად უშვებთო!“, „ბიჭო შენ იცი მე ვინ ვარო“, დამისახელა სახელი და გვარი. შევაგინე და ვუთხარი, „ამ „დუბლიონკის“ გულისთვის მკლავთ? მითხარით, გავიხდი და მოგცემთ.“ რამ შემაგინებინა?! თურმე, ციხის უფროსი ყოფილა და მე არ ვიცოდი. ეს დასაწყისი იყო. წამიყვანეს „ჩ“ კორპუსზე. ამიყვანეს საკანში პირველ სართულზე. შემდეგ მოვიდა რეჟიმის უფროსი თავისი ბრიგადით, მიბრძანეს, გამოვსულიყავი. შენ ვის შეაგინეო, და ცემა დამიწყეს ერთად ათი თხუთმეტი მირტყამდა. შემდეგ გაჩერდნენ კარი გაიღო და ისევ ციხის უფროსი შემოვიდა – „ეხლა ხომ გაიგე მე ვინ ვარ? ეს ჩემი ციხეა და აქ მე ვარ უფროსიო.“ მე ვუთხარი, ღმერთმა მშვიდობაში მოგახმაროს, შენი იყოსთქო. ამის გაგონებაზე

ყურებში ორივე ხელით შემომარტყა (ამას ხშირად იყენებდა, ორივე ხელით გირტყამდა) კვირაში რამოდენიმეჯერ, თითქმის ყოველ მეორე დღეს ამოდრიოდ რეჟიმის უფროსი და ციხის უფროსი და სასტიკად მცემდნენ.

ბადრაგი შემოდრიოდა კამერაში გვაგინებდნენ, საკანში ყველა პატიმარს გვცემდნენ. მოთმენა რომ აღარ შემეძლო, მეც ვაგინებდი და მაშინ გონების დაკარგვამდე მცემდნენ. კბილები სულ ჩამიმტვრის. მელაძე დამემუქრა, თუ კარგად არ მოვიქცეოდი კბილებს ფესვებიანად ამოგაგლეჯო. სამი თვე ციხის ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში ვინექი. ამ პერიოდში არჩევნები მოდიოდა. დამიმზადეს პირადობის მოწმობა და მაიძულებდნენ, რომ არჩევნებში მიმელო მონაწილეობა და ხუთიანი შემომეხაზა. ხმის მისაცემად, რომ ჩამიყვანეს, მე ხუთიანის ნაცვლად ერთ-ერთ ოპოზიციურ პარტიას მივეცი ხმა, რადგან მათი მჯეროდა. ამის გამო ხელკეტებით და წიხლებით მცემეს თან მიყვიროდნენ: „ეს პარტია გინდაო? შენ რა გითხარი, რისი გულისთვის გაგიკეთეთ პასპორტიო“ – ბუნდოვნად მახსოვს, რამდენი ადამიანი იყო ვერ ვიხსენებ.

ამ შემთხვევის შემდეგ საავადმყოფოდან გამწერეს. ისევ ციხის დირექტორთან მიმიყვანეს, რომელმაც მცემა და ისევ ჩამიმტვრია კბილები. შემდეგ გადამიყვანეს „E“ კორპუსში. იქ ციხის უსაფრთხოების თანამშრომლები სისტეკით ცნობილი ორი პირი მოდიოდა და ისევ მცემდა. ციხის დირექტორიც ხშირად ამოდრიოდა და მონაწილეობას იღებდა ცემაში. წამლებს არ მაძლევდნენ და ამის გამო ერთი ორჯერ შიმშილობა დავინყე, რადგან ჰალუცინაციები მექონდა. თითქოს ათასი კაცი მელაპარაკებოდა – შენ შეილებს მოვკლავთო. თუ შიმშილს დავინყებდი, კარცერში ჩასმით მსჯიდნენ. ერთხელ ათი დღე მშრალ შიმშილზე გადავედი, მეოთხე თუ მეხუთე დღეს ვილაცამ ატეხა ყვირილი – კაცი კვდება კამერაშიო.

გლდანში ვიყავი ერთი წელიწადი. ერთხელ როცა ცუდად გავხდი ციხის დირექტორმა ნემსი აიღო, ფეხი გაუშვა, დააბინძურა და იქ მყოფებს უბრძანა გაეკეთებინათ ჩემთვის.

გადამიყვანეს რუსთავის №2 საპყრობილეში. სადაც მართალია არ მცემდნენ, მაგრამ არც სასეირნოდ არ გავყავდით, არც ექიმი იყო და არც წამლებს მაძლევდნენ. მერე მამა დამელუპა.

წამალს არ მაძლევდნენ, ექიმი არ მოდის და არ მსინჯავს, მეტი წამება რა გინდა?! როგორია ახლა, წარმოიდგინე, ღმერ-

თმა დაგიფაროს, ორმოცდაათი კაცი მთელი დღე რომ გელაპარაკება და მერე ხან სადა ხარ, ხან სად, თურმე თათარი ბიჭი კინალამ მოვკალი. ნამიჭერია ყელში, რა მომელანდა, არ ვიცი. მერე გონზე რომ მოვედი, ბოდიში მოვუხადე. შემდეგ ისევ დავინყე შიმშილობა, ოცდაცამეტი დღე ვიშიმშილე, ბიჭებმა განცხადება დამანერინეს სახალხო დამცველთან სოზარ სუბართან. ამის შემდეგ ფსიქიატრი მოვიდა და ფსიქიატრიულ განყოფილებაშიც გადამიყვანეს. იქ ვიყავი სამი თვე. შემდეგ ისევ ციხის დირექტორმა და იქაურმა სისტეკით ცნობილმა ჯალათებმა მცემეს და რაც კბილები მქონდა დარჩენილი ისინიც ჩამიმტვრიეს. მიზეზი იყო ის, რომ მოვითხოვე ერთი ტაბლეტი ჰალოპერიდოლი ერთ ტაბლეტ ციკლოდოლოთან ერთად მოეცათ (რაც დანიშნული მქონდა), რადგან ჰალოპერიდოლის დალევა ციკლოდოლის გარეშე არ შეიძლება. ამის მაგივრად მათ ორი ტაბლეტი ჰალოპერიდოლი მომცეს. ექთანს ვუთხარი, ციკლოდოლი მაკლიათქო, მომკლავდა ეს ორი ტაბლეტი ჰალოპერიდოლი. ციხის ოფიცერმა, ამის პასუხად შენ რა ამბავში ხარო და ფეხი ჩამარტყა. დავინყე გინება, დაიკეტა კარი და ოთხი წუთის შემდეგ გამიყვანეს ექიმების ოთახში, იქაც იგივე ჯალათები დამხვდნენ და მომკლეს ცემაში, ასე მეუბნებოდნენ, ნამალი გინდა? – აი ჩვენ ვართ შენი ნამალიო. ერთი კბილიც მომტეხეს მაშინ იქ.

ამას რისთვის აკეთებდნენ, ვერ გავიგე. ხალხში მასიური შიში უნდოდათ დაეთესათ, ალბათ. ჰიტლერი რომ იყო და კონცლაგერებში რასაც უშვებოდნენ ხალხს „ჰყავდათ ვირთხებივით“ – იგივეს აკეთებდნენ ესენიც.

ისინი მასას აშინებენ, სულ შიშის ქვეშ უნდა იყო, რომ რაც მათ უნდათ ის აკეთო. მერე უნდა აილო კაცობაზე ხელი, უნდა გახდეს მონა და რაც უნდათ, ის გაგაკეთებინონ – ყურით გათრიოს, რალაცაზე ხელი მოგანერინოს, ვილაცა „ჩაგაშვებინოს“, ვილაცაზე ტყუილი რალაც დაგაბრალებინოს.

ცხოვრება დამენგრა, ოჯახი დამენგრა, განადგურებული ვარ, არაფრის აღარ მწამს. ადამიანს რომ ვუყურებ, ეჭვით ვუყურებ. რა გგონიათ, გამოვედი და არ გრძელდება ჩემი ნამება?! – ცოლი ნანამები, აგერ ახლახანს გამოვიდა ციხიდან. სამი თვეა გარეთ ვარ და რა?! ამ ორგანიზაციის გარდა ვინ დამხმარებია?!

44 წლის დამიჭირეს, შვილები მყავდა და დიდება უფალს,

წესიერი ხალხი ბევრი იყო ციხეში. იქ ერთმანეთს ვუდექით გვერდში, ესენი რომ არ ყოფილიყვნენ და მე რომ შვილები არ მყოლოდა, თავს მოვიკლავდი.

ხალხმა სიკეთის თესვა უნდა ისწავლოს. ის ბოროტება, რასაც ისინი აკეთებდნენ, ხალხმა უნდა გაიგოს. ეს ჩემმა შვილმა, ჩემმა მეზობელმა უნდა გაიგოს, ეს ხალხმა უნდა იცოდეს, იქ რაც ხდებოდა.

ღმერთის უნდა იწამო! ყველა უნდა შევეცადოთ, რომ სიკეთე ვაკეთოთ. დააშავა ვილაცამ? – დავიჭიროთ, მაგრამ არ უნდა ვანამოთ, საღიზმისკენ მიდრეკილება არ უნდა გვქონდეს, ამით ერი და ქვეყანა იღუპება. ამ მთავრობასაც უნდა შევახსენოთ ყველაფერი, ის შეცდომები, რაც იმათ დაუშვეს, აღარ უნდა განმეორდეს, ეს უნდა აღმოვფხვრათ, დასასჯელი უნდა დაისაჯოს, მაგრამ არ უნდა ვანამოთ!

*(ისტორიაში ასახულია თბილისის №-5 (დახურული),
თბილისის №1, თბილისის №9 (ნახევრად დახურული),
თბილისის №9 (დახურული) დანესებულებებში გადატანილი
წამებისა და არაჰუმანური მოპყრობის ფაქტები)*

დავიბადე თბილისში 1972 წლის 19 აპრილს. ოჯახში ვიყავი პირველი შვილი. გავიზარდე სითბოში, ჩვეულებრივ თბილისურ, ქართულ ოჯახში. მყავს აგრეთვე ორი და. დავამთავრე 46-ე საშუალო სკოლა, სადაც იმდროინდელ მასწავლებლებს დღესაც ვახსოვარ, ვინაიდან ვიყავი ერთ-ერთი გამორჩეული მოსწავლე. ეროვნული მოძრაობის დაწყების პერიოდში ჩემში რაღაც შეიცვალა. კომკავშირის მანდატი დავხიე და მონაწილეობის მიღება დავინწყე გამოსვლებში, მიტინგებში. შემდეგ ჩავაბარე თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ჰუმანიტარულ ფაკულტეტზე. ბავშვობიდანვე მინდოდა არქეოლოგი გაემხდარიყავი. იქაც ნორმალურად ვსწავლობდი, უბრალოდ, არ დამცალდა. მესამე კურსიდან მომინია უკვე ომში წასვლა, სადაც დავუმეგობრდი ერთ-ერთ მაღალჩინოსანს. ფაქტიურად, საბუთებით ისე გაფორმდა, თითქოს მე ვიყავი მისი დაცვის უფროსი. შემდეგ, დავიჭერი და „კანტუზიაც მივიღე“. ბევრი მეგობარი დამელუპა, ორი მათგანი ხელში ჩამაკვდა, ალბათ ამან განაპირობა ის ფაქტი, რომ გავეცანი ნარკოტიკებს. ამის მერე ამერია ცხოვრება. აი ეს იყო ჩემი დაჭერის მთავარი მიზეზი და საბაბიც იმიტომ, რომ ნარკოტიკებისთვის ფული მჭირდებოდა.

არასწორად ვცხოვრობდი, ორი კვირის განმავლობაში სამჯერ დამიჭირეს. რაღაცეები იკარგება და დააბრუნეო- მითხრეს მთანმინდის პოლიციაში. მე ვერ შევძელი, ვინაიდან მართლა არ ვიცოდი, ვინ რა გააკეთა და რომც მცოდნოდა, იქ ისეთ რაღაცეებზე იყო ლაპარაკი, რომ არავინ დააბრუნებდა...

ერთ დღესაც, როცა გამოვედი სახლიდან, ერთი მხრიდან მანქანა გამიჩერდა (თან პოლიციის გვერდზე ვცხოვრობ) და მეორე მხრიდან 50-მდე კაცი მომიახლოვდა. მე იმათ ვუყურებდი, ამ დროს, უკნიდან მანქანა მომიყენეს და დამაკავეს. ფაქტიურად, რაზეც დამაკავეს, შეიძლება ითქვას, რომ დამნაშავე არ ვყოფილვარ, მიუხედავად იმისა, რომ იქ ვიყავი დანაშაულის დროს. მაგრამ, იმას, ვისაც ჩადენილი ჰქონდა დანაშაული, როგორც მერე გაირკვა, დააძალეს – შენ გაგიშვებთო, ამას ხელს თუ არ დაადებო. მოკლედ, დამიჭირეს.

მიუხედავად იმისა, რომ გამომძიებელთან სერიოზული უსიამოვნება მომივიდა, (ხელიც კი დავარტყი) მომცეს მხოლოდ 4 წელიწად ნახევარი. 2006 წლამდე პატარა უსიამოვნებები მქონდა, ერთხელ გავილახე კიდევ ადმინისტრაციის მხრიდან, მაგრამ ყველაფერი გაუარესდა 2006 წლის ბუნტის შემდეგ. რადიკალურად შეიცვალა ის ურთიერთობა, რაც არსებობდა პატიმარსა და ზედამხედველებს შორის. თუ მანამდე პატიმარზე იყო დამოკიდებული ზედამხედველი და, ფაქტიურად, ასეც შეიძლება ითქვას, რომ „ჩვენი ხელიდან ჭამდნენ და ჩვენზე იყვნენ დამოკიდებულები, რამდენად, ბოდიში და, მაძღრები ეყოლებოდათ ოჯახები“, შემდეგ სახელმწიფო პილიტიკა სრულიად შეიცვალა. მათ ხელფასები გაეზარდათ, ანუ პატიმრებზე დამოკიდებულები აღარ იყვნენ და ყველაზე მთავარი რაც იყო, გაფუჭდა და აირია ურთიერთობა. აღარ გვიყურებდნენ როგორც ადამიანებს, ელემენტარული თანაგრძნობა აღარ ჰქონდათ. ამ პერიოდში ციხეში ყოფნა ფაქტიურად ჯოჯოხეთი იყო. თუ ვინმეს შეუძლია წარმოიდგინოს... ეს ისეთი გაცვეთილი თემაა, მაგრამ მაინც აუცილებლად უნდა ვთქვა, 20 ადგილიან საკანში 120 ადამიანიც კი ყოფილა.

მე ვიყავი ყოფილი თანამშრომლების საკანში, ვინაიდან ნაომარი ვიყავი და ქურდული მენტალიტეტის ტრადიციებთან გარკვეული უსიამოვნება მქონდა მოსული. მოკლედ, ეს ბუნტი რომ მოხდა, იმდენად „დავიზაფრე“ იმით, რაც მე იქ ვნახე, რო არ ვიცი რა... ახლაც ღამე სიზმარშიც რომ დამესიზმროს, იმაზეც კი, ბოდიში და, სულ ოფლიანს გამეღვიძება.

ბუნტის შემდეგ, აბსოლუტურად მთელი ციხე გამოიყვანეს, ზოგიერთი მოხუცებული ადამიანის გარდა. რუსული „პეს“ მაგვარი იყო ეს ძველი ციხე და ერთ–ერთ ფლიგელში ვიმყო-

ფებოდით ჩვენ. პირდაპირ ჩვენი საკნის წინ ხდებოდა ეს და ღია „კარმუშკიდან“ ყველაფერი ჩანდა. სულ ყველა გამოჰყავდათ, აშიშვლებდნენ, გრძელთმიანებს ბრიტვიტ ისე პარსავდნენ რომ ასისხლიანებდნენ, ძეცკვებს, ჯვრებს ან საათებს აგლიჯავდნენ და მთელი ძალით ძალიან ცუდი ხელკეტებით ანალურ ნაწილში ურტყამდნენ ჯოხებს. 6 ცალი ამიტრეპტინილის დაღევა დამჭირდა იმ ღამეს, რომ ეს ყველაფერი გადამეხარმა. მე ცემას მარტო იმიტომ გადავურჩი, რომ ჩემი ბავშვობის მეგობარი შემოვიდა – სოდის უფროსის მოადგილე იყო მაშინ და სულ ყველა გააფრთხილა რომ ამ საკანს ხელი არ ახლოთო. ამ ამბავს გადამარჩინეს, მაგრამ შემდეგ, როდესაც პირველი 10 ადამიანი წაიყვანეს კრიტში, მეც მათ რიცხვში მოვხვდი. იმ 8 წლიდან, 7 წელი და ერთი თვე „კრიტში“ მომიწია ყოფნა, აბსოლუტურად დახურულ სისტემაში.

რაც შეეხება წამებას, რამოდენიმეჯერ მქონდა მაგის გამოცდილება. ჯერ რომ მიმიყვანეს, მაშინ ძალიან მაგრად მცემეს, ისე მაგრად, რომ შუბლის ძვალი და კბილები ჩამემტვრა. ვერ მივხვდი რა უნდოდათ. თავს ვგრძნობდი აბსოლუტურად უსუსურად. კონფლიქტი, ალბათ ყველას მოსვლია, მაგრამ ვერ წარმომედგინა, რომ ადამიანის ასე ცემა შეიძლებოდა, როგორც მე გამლახეს. მახსოვს, შუბლი რომ გამიტეხეს, იმხელა ხმა იყო, რომ შეეშინდათ და გაჩერდნენ. მე უკვე აღარაფერზე ვფიქრობდი, ფეხზე ჩამოვეკიდე ერთს და გინება დავუწყე, ჯობია მომკლათ მეთქი. მაშინ მივხვდი, რომ მათთვის ადამიანის მოკვლა არაფერს ნიშნავდა, გაგანადგურებენ ერთ წამში, როგორც ასანთის ღერს, ისე გადაგტეხავენ.

კიდევ ერთი შემთხვევა იყო, შემომივარდნენ საკანში, ჩამიყვანეს თავიანთ კაბინეტში, იქ მოულოდნელად ალყაში მომაქციეს და სერიოზული ცემა დამინყეს. მეც თავს ველარ ვიკავებდი უკვე, ყბები მითამაშებდა და როდესაც დარტყმას ვაპირებდი ერთ-ერთის სიტყვებმა გამომაფხიზლა: მიდი, მიდი და კიდევ ერთხელ დაგიმატებთო. ამ დროს, სასჯელი უკვე დამატებული მქონდა. რამოდენიმე თვით ადრე, უსიამოვნება მომივიდა, რის გამოც ახალი საქმე აღმიძრეს და სასჯელი გამიორმაგეს: ჩვენ სადაც ვიყავით, იმ საკნებში არ იყო არც ტუალეტი, არც წყალი. ტუალეტში წესით და რიგით გეკუთვნოდა დღეში ორჯერ გასვლა. ისე მოხდა, რომ კუჭი მქონდა

აშლილი და დავინყე კაკუნი, რომ საჭირო ოთახში გავსულიყავი. ზუსტად არ მახსოვს, მაგრამ სადღაც 40 წუთამდე გავრძელდა ეს ყველაფერი და ბოლოს უკვე ისე ცუდად ვიყავი, რომ დავინყე აგრესიულად ლაპარაკი. ცოტა ხანში კარები გამიღეს, გამიყვანეს უფროსის კაბინეტში და შენ ვის აგინებდიო და მთელი გასაღებების აცმა ჩამარტყეს თავში... ბევრი რომ აღარ გავაგრძელო, დამინყეს ცემა და ცემა-ცემით წამიყვანეს ყოფილი სიკვდილმისჯილების „კრიტში“, სადაც თვეზე მეტი ვიყავი, სულ მარტო. ეს იყო ყველაზე მძიმე ჩემთვის. თურმე, არ შეიძლება, რომ კარცერი გააფორმო ათ დღეზე მეტი და 10 დღე რომ დამიმთავრდებოდა კიდევ 10 დღეს მიმატებდნენ, რომ ვითომ ვილაცას კიდევ მივაყენე შეურაცხყოფა. შინაგანად ძალიან ცუდად ვიყავი, ღმერთზეც კი გაბრაზებული... თავს ვგრძნობდი უსუსურად, მეგონა, რომ აბსოლუტურად არაფერს არ წარმოვადგენდი. ვუყურებდი ყოფილი სიკვდილმისჯილების დახატულ სურათებს, ნაწერებს... მანდ დავინყე ლექსების წერა. ეს კარცერის პერიოდი რალაცნაირად რომ გამოვიარე, მერე ისეე მომივიდა ადმინისტრაციასთან სერიოზული ჩხუბი. სათითაოდ გავგაპიშვლეს მე და ჩემი 4 მეგობარი, ოქტომბრის თუ ნოემბრის ბოლო იყო, უკვე საკმაოდ ციოდა და ბეტონის სარდაფში, ეგრეთწოდებულ „ფუქსში“ 8 საათის განმავლობაში შეგვაგდეს. თირკმელების შეტევა დამეწყო, არანაირი ტუალეტში გაყვანა, არანაირი ექიმი.

დარეკვის უფლება გვქონდა თვეში ორჯერ, 15 წუთი და წარმოიდგინეთ, როგორ ელოდები ამ პერიოდს, რომ გახვიდე და შვილს დაელაპარაკო, დედას, მეუღლეს. იქაც ისეთი პრობლემები შეიძლებოდა შეგქმნოდა რომ... ხშირად ყოფილა, რომ ჩემს მაგივრად სხვას ვუშვებდი ხოლმე დასარეკად. ამის გამო ოჯახი დაენგრა ბევრს, მეც მათ შორის. ეს ყველაზე რთული ტრავმა იყო ჩემთვის. წელიწადზე მეტი ენა მებმებოდა, ვერ ვლაპარაკობდი, ისე მძიმედ გადავიტანე.

ვერ გეტყვით, რომ სტრესს ვუმკლავდებოდი იმიტომ, რომ ფაქტიურად სტრესის ეს ექო, კიდევ ცოცხალია ჩემში, არაფერი არ მეხმარებოდა. ერთადერთი, მაგ პერიოდში ძალიან დავუახლოვდი ღმერთს-ერთადერთს, რისი იმედიც მაგ დროს შეიძლება გქონდეს. სხვა აბსოლუტურად არაფერი და არავინ არ არის შენი დამხმარე. მივდიოდი ხატებთან და ვლო-

ცულობდი. პატიმარზე უფრო გულწრფელი არა მგონია, ვინ-
მე იყოს, იმიტომ, რომ რასაც განიცდი გულიდან მოდის და
ამას ლაპარაკობ. იმიტომ, რომ სხვას ვერავის დაელაპარაკები;
დახმარების იმედი არავისგან გაქვს, აბსოლუტურად მარტო
ხარ. იქ, შეიძლება, ვილაცასთან მეგობრობ და აუცილებლად
მეგობრობ, მაგრამ იმედი, როგორც ესეთი მხოლოდ და მხო-
ლოდ უფლის გაქვს. ძალიან რთულია, როცა გეუბნებიან, რომ,
„ბიჭო, შენნაირები გაგვიტანია და გაგიტანთ, შენი ოჯახის
გარდა გული არავის დაწყდება“, ამას პირში გეუბნებიან და
ყოველ დღე გინევს ისეთ ადამიანებთან ურთიერთობა, რომ-
ლებსაც ნებისმიერ წამს შეუძლიათ გადაგინყვიტონ, ცოცხალი
იყო, თუ არა.

51

ძალიან ბევრი მიფიქრია იმაზე, თუ რითი აიხსნება მათი
საქციელი. ალბათ, უფრო მათი კომპლექსების ბრალია ის,
რაც იქცნენ ის ადამიანები. არ არიან ესენი ის ადამიანიე-
ბი, რომლებსაც ოდესმე რამე პასუხისმგებლობა გააჩნდათ,
ან სკოლაში, ან თუნდაც ქუჩაში, თავის ნაჭუჭში იყვნენ ჩა-
კეტილები. ხელში ჩაიგდეს ძალაუფლება, ადამიანებმა, რომ-
ლებიც ყველაზე და ყველაფერზე გაბრაზებულები იყვნენ და
არასდროს არაფერს წარმოადგენდნენ. რა თქმა უნდა გამო-
ნაკლისებიც იყვნენ, რაც აუცილებლად უნდა ითქვას, მაგრამ
იმდენად დაკომპლექსებულები, რომ ვერაფერს აკეთებდნენ.
ჩემთვის რამოდენიმეს უთქვამს – წყნარად იყავი, დამშვიდდი,
არ გინდა, თავი დაანებე მოგკლავენ, ნორმალური ადამიანი
ხარ... აი „ნორმალური ადამიანი ხარ“ – ვილაცისგან რომ გა-
ვიგებდი ხოლმე, რალაცნაირად ვძლიერდებოდი.

ჩემს ცხოვრებაში ეხლა ამ ყველაფრის შემდეგ ის შეიც-
ვალა, რომ ვისწავლე აგრესიის მართვა, თუმცა დაღი მაქვს
თითქოს დასმული. ვგრძნობ, რომ საზოგადოებაში გამოკვე-
თილად ცალკე ვარ. იმდენად მძიმეა ეს ყველაფერი, რაც ჩვენ
გავიარეთ და იმდენად იმოქმედა... თითოეული წამი, თითოეუ-
ლი დღე რომ გახსოვს... 2820 დღე მაქვს იქ გატარებული.
გარდა იმისა, რომ ვწერდი დღიურებს, შემიძლია ზეპირად გა-
ვისხსენო თითოეული წელი, თითოეული დღე...

ვცდილობ ვიცხოვრო ამ კომპლექსებით იმიტომ, რომ ჩე
მი ცხოვრებაა და ვერ წავშლი. აი, წიგნიდან რომ ფურცელი
ამოხიო და გააქრო... პატარა რომ ვიყავი, ზღაპრები მიყვარ-

და ძალიან. ჯერ კიდევ ბალში, დედამ კითხვა მასწავლა და მაგ პერიოდში რალაც ზღაპარი წავიკითხე, რომელიც ცუდად მთავრდებოდა. იმდენად ვინერვიულე, რომ ამოვხიე ეს ბოლო ფურცელი, ჩემებური დასასრული დავწერე და შიგნით ჩავამატე. აიამას ცხოვრებას ვერ უზამ. აგერ ჩამტვრეული შუბლი მაქვს, ამას რას ვუზამ? რამდენიც სარკეში ჩავიხედავ, ხომ სულ მახსენდება, როგორ უნდა წავშალო, რითი უნდა შევცვალო?

იმ ცემაზე ბევრად უფრო რთული იყო ადამიანური დამოკიდებულება ჩვენსა და მათ შორის. კარგი, მე დამსაჯე იმიტომ, რომ დამნაშავე ვარ; შენ ხომ უნდა იყო ჩემზე უკეთესი, მორალური უფლება ხომ უნდა გქონდეს იმისი, რომ რალაცაზე მითხრა “ შენ დამნაშავე ხარ”. ყველაზე მთავარი პრობლემა, ჩემი აზრით, მაინც ეს იყო, ხედავდი ამ უსამართლობას, დამოკიდებულების უსამართლობას, ზოგადად უსამართლობას, რომ შენ იყავი ის ადამიანი, რომელიც ისჯებოდი ვილაცისგან, იმ ვილაცისგან, ვისგანაც არ გეკუთვნის.

ერთადერთი, რაც მაკლია, ეს არის ოჯახი, რომელმაც ძალიან დიდი როლი ითამაშა. მარტო ვარ ეხლა, მაგრამ მაინც რალაც იმედი მაქვს და მაინც მგონია, რომ ყველაფერი კარგად იქნება.

მიუხედავად იმისა, რომ მეუღლე გამშორდა, ნამდვილად შემიძლია ვთქვა, რომ ძალიან ძალიან მიყვარს და მისი თანადგომა ბევრჯერ მიგრძვინია. პირველი 4–5 წელი არ მომშორებია გვერდიდან. დედა, ჩემი დები, შვილი, რომელიც პატარაობიდანვე შეეჩვია იმას, რომ ციხეში უნდა მოსულიყო ხოლმე ჩემთან... ისინი რომ არ ყოფილიყვნენ, მე შეიძლებოდა ვერ გამეძლო. როდესაც, ცუდი პერიოდი მქონდა ხოლმე, აი ის მაძლიერებდა ყოველთვის, რომ ვიცოდი, გავიდოდი გარეთ და ჩემებს, რომლებსაც ამხელა ზიანი მივაყენე, ვნახავდი. ეს იყო ყველაზე დიდი, რაც მქონდა – ჩემი ოჯახი. ეს ოჯახი, რომ არა მე შეიძლებოდა სხვანაირად დამემთავრებინა ეს ყველაფერი.

მკითხველს, პირველ რიგში, ვეტყოდი, რომ ძალიან შორს დაიჭირონ თავი ნარკოტიკებისგან, რომ ისწავლონ დაფასება იმისი, რაც აქვთ. მე ბევრ რამეს ვერ ვაფასებდი. ისე ვიღებდი, როგორც იყო, თითქოს მეკუთვნოდა. აქედან გამომდინარე,

ბევრი რამ დავკარგე და რომ დავკარგე, ფასი მერე გავიგე. მინდა რომ ჩემი შეცდომები გაითვალისწინონ და იცოდნენ, რომ დაუფასებლობა არ შეიძლება. ამ წიგნს ის მნიშვნელობა ექნება, რომ კიდევ ერთ ისტორიას მოისმენს ხალხი, შეიძლება, ვილაცისთვის არც თუ ისე საინტერესოს, მაგრამ რეალურს. ამაში ვიცხოვრე 8 წელიწადი. ვილაცას მართლა სტკივა და თუ მართლა ვილაცას ეს სტკივა, ეს მაინც უნდა იცოდნენ, სულ ცოტა იმიტომ, რომ აღარ განმეორდეს. მეც გპირდებით, რომ მეც დავწერ ამის შესახებ, მითუმეტეს, რომ ჩემი დღიურები ამის საშუალებას მაძლევს.

(ისტორიაში ასახულია გლდანის №8 და რუსთავის №17 დაწესებულებებში გადატანილი წამებისა და არაჰუმანური მოპყრობის ფაქტები)

54

დედა ფეიქარი იყო, ქსოვდა, მამა – სტალინის სახელობის სატრანსპორტო ცეხის უფროსი. და-ძმა არ მყავს. 5 წლიდან ვვარჯიშობდი. ჩემი დილის ვარჯიში იყო 7 საათიდან 8–მდე, დავრბოდი, აუზზე დავდიოდი, ბოქსზეც დავდიოდი, ერთხელ ბოქსზე შეჯიბრი მქონდა, მასწავლებელს ვთხოვე და გამიშვა გაკვეთილიდან, მაგრამ სკოლის კარი დაკეტილი დამხვდა, კარის კაცი გასაღებს ჯიბეში იღებდა და მეორე სართულიდან თუ არ გადმოხტებოდი გარეთ ვერ გამოხვიდოდი, გადავხტი, ფეხი მოვიტეხე და მორჩა ბოქსი, მერე ფეხბურთი მორჩა, მერე ჭიდაობა მორჩა. ნიჩბოსნობაზეც დავდიოდი, ყველაზე მეტად სპორტის ეს სახეობა მომწონდა. სპორტის გამო სწავლას ველარ ვასწრებდი. მამა მომთხოვნი იყო, ვარჯიშიც უნდოდა რომ მომესწრო და სწავლაც. მამა მკაცრად მზრდიდა, იმდენად მკაცრად, რომ მგონი, ზედმეტი მოუვიდა და ჯობდა, რომ უფრო რბილად მომპყრობოდა.

14 წლის ვიყავი, როცა პირველი კრიმინალი ჩავიდინე. ეს ბავშვური საქციელი იყო. მანქანა მოვიპარე – „მოსკვიჩი“. გვერდზე ძმაკაცი, უკან ძმაკაცი და ხომ არ „გავიკატაოთო“ და აი ამ „კატაობის“ პროცესში მანქანა დავამტვრიეთ. მერე პატრონი ვცემე. როგორც არასრულწლოვანი, თავი შეიკავეს ჩივილისგან.

14 წლიდან უკვე ველარ მიჭერდა მამაჩემი, დაიწყო ჩემთან ძმაკაცურად მოდგომა და, შეძლებისდაგვარად, ვძმაკაცობდით. მერე მამა ოჯახიდან წავიდა, მაგრამ მაინც მოდიოდა, რჩებოდა. დამინესა, უნდა მევარჯიშა და მესწავლა კიდევ.

ყოველთვის მაქსიმალურად მტვირთავდნენ ტრენერები, ვარჯიშიდან დაღლილი მოვდიოდი და სწავლა ველარ შევძელი. მამა ღამე დამსვამდა,; აი ამას ისწავლი, დაიძინებ; არ ისწავლი, არ დაიძინებ.“ კარგი, ერთხელ ვისწავლი, არ განწყენინებ, მაგრამ სისტემატიურად ამას მე ვერ ვაკეთებდი, ბავშვი ვიყავი, ებოში მინდოდა. 14-15 წლის მერე უკვე ველარ მიბედავდა, ხელით მეხებოდა იმიტომ, რომ უკვე ძალიან აგრესიული ვიყავი.

მშობლების დამორების მიზეზი მამაჩემის მექალთანეობა იყო. დედაჩემი ჩვეულებრივი ადამიანი იყო, ემორჩილებოდა. ამდენს როგორ იტანდა, დღემდე ვერ ვხვდები, როცა წამოვიზარდე დედას ვეფარებოდი, როგორც ფარი და იქეთ შეტევაზე გადავდიოდი. რა ექნა დედაჩემს? დილით სამსახურში მიდიოდა, საღამოს მოდიოდა, სუფთად გვაცმევდა, საჭმელს გვახვედრებდა და მეტი ქალმა რა უნდა შეძლოს, ეს იყო დედაჩემის ცხოვრება.

როცა გავიზარდე მე უკვე მამაჩემი აგრესიას ველარ გამოხატავდა, ველარც დედაზე იწვედა ფიზიკურად; სიტყვიერად თუ გადააჭარბებდა, ვეუბნებოდი, ნუ აჭარბებ მეთქი.

მამა ოჯახიდან რომ წავიდა, მე, ალბათ 16 წლის ვიყავი. სკოლა რომ დავამთავრე თავისთან გამაფორმა სამსახურში, ჩაბარება არსად ვცადე. სპორტშიც ამერია საქმე, თვენახევარი ჩამორჩენა მქონდა, რადგან 9 აპრილის მერე, სავარჯიშო ადგილი მონამღული იყო. ეს ძალიან დიდი პერიოდია სპორტისთვის. ჩემს ტრენერს ვკითხე, რა ვქნა მეთქი, პასუხი არ გამცა და ამპარტავნობით და იმით, თუ როგორ არ გამცა პასუხი მეთქი, მოვტრიალდი და წამოვედი.

17 წლამდე ნარკოტიკს არ მოვიხმარდი, არც სიგარეტს.

მამას ჰყავდა სხვა ცოლი და აუარებელი საყვარელი.. როცა გაეხარებოდა ჩვენთან მოდიოდა, თავისი საწოლო ჰქონდა. დედა ისევ ისე ხედავდა, უვლიდა და უშვებდა დილით გასუფთავებულს. დედის კისერზე იყო ყველაფერი. მამა თავის კაცი იყო – ქალები, დროს ტარება... რალაცაში მეც დავემსგავსე მამას, მეც ისეთი ცხოვრება გამომივიდა – ქალებთან არა, მაგრამ ნარკომანია – ჩემი სიამოვნებისთვის ვიცხოვრე, ასე გამომივიდა... 15 წლის შვილი მყავს და ცოლი. რა ვიცი, მაინც ვეძახი ცოლს იმიტომ, რომ მე.... 24 წლის დავქორწინდი 1997 წელს, შვილი 98–ში მეყოლა. სიყვარულით მოვიყვანე

ცოლი და ოჯახი არ დამენგრეოდა, მარტო რომ მეცხოვრა ჩემ ცოლ-შვილთან ერთად. ამ დასკვნამდე ბევრჯერ მივედიტ მეც და ჩემი ცოლიც. დედასთან ერთად ვცხოვრობდი, დედა და მეუღლე ერთმანეთს ვერ ეგუებოდნენ. ძალიან ძნელია, როდესაც კაცი ხარ და ორი ქალი, რომელსაც შენ უყვარხარ, ვერ გინანილებს.

17 წლიდან დავიწყე ყველაფერი საძაგლობა, თუ რამე არსებობს – სიგარეტი, მოსაწევი, წამალი და დაღევა. ჩემმა ცოლმა იცოდა ნარკომანი რომ ვიყავი. ასევე 17 წლიდან კრიმინალურ სამყაროსთან მიწევდა უკვე ინტენსიურად ურთიერთობა. 90-იან წლებში იარაღი მქონდა. ხულიგანი არ ვიყავი, მაგრამ იარაღი რომ გაქვს, ამით სარგებლობ – მოძრაობ, რაღაცას აფუჭებ, აკეთებ, უკვე შენი სტატუსი გაქვს.

1992 წელს გამასამართლეს, 18 წლის დამიჭირეს და 19-ის გამასამართლეს. თავდებით გამოვედი. დედამ საბუთების გაკეთება დაიწყო, რომ თბილისში გადმოვსულიყავი. ავადმყოფობის მიზეზით, თბილისში გადმოვიტანე საბუთები. მერეც ძებნაში ვიყავი, რაღაც უაზრობებს მედავებოდნენ, რაც ჩემ კორპუსში ფუჭდებოდა, ყველაფერს მე მაბრალებდნენ, მაგრამ ადვილი დასაჭერი არ ვიყავი, ყველა მხრიდან გავრბოდი, საიდანაც შეიძლებოდა. 91 წლიდან 97 წლამდე სულ პრობლემა მქონდა და სულ ვიმალებოდი. ოფიციალური ძებნა არ იყო გამოცხადებული, მაგრამ სახლში ვერ ვცხოვრობდი. ამ პრობლემების გამო გავყიდე სახლი და ძებნის პროცესში ცოლი მოვიყვანე. მერე წავედი უცხოეთში, ცოლიც უნდა წამეყვანა, მაგრამ ფეხმძიმედ იყო და აქ დავტოვე, აღარ წავიყვანე. წელიწადი და ორი თვე იქ ვიყავი. 8 თვის იყო ბავშვი, რომ ჩამოვედი.

ნარკოტიკს სისტემურად მოვიხმარდი უკვე. ისეთ „სასტავში“ ჩავერთე, ვინც საზღვარგარეთიდან გზავნიდა ნარკოტიკს. პირდაპირ ჩემს სახელზე რომ გამოეგზავნა, არ გამოვიდოდა. ის უგზავნიდა ვილაცას და ეს ვილაცა დებდა ამ ნარკოტიკს კონკრეტულ ადგილზე. მე უნდა მივსულიყავი და ამელო საღვალაც ვილაცის დადებული ნარკოტიკი, ოღონდ ვინ დებდა არ ვიცოდი, ვიცოდი მარტო გამომგზავნი. გამომგზავნი მეუბნებოდა, მიხვალ აი აქა და აქ, ამა და ამ სადარბაზოში, ამა და ამ სართულზე, ანევე ქვას, იქ იდება, აილებ და შენია, ნაილებ და მორჩა, დანარჩენი არაფერი. ორი პრეპარატი უნდა გამოგზავ-

ნილიყო – სუბოტექსი და მორფი. მორფი საერთოდ გაქრა ამ საქმიდან და სუბოტექსით „დაგვგრუზეს“ ყველა ვინც დაგვიჭირეს. სპეც. ოპერაცია იყო და ოთხი ჯგუფი დაიჭირეს. „შეგვიკერეს“ საქმე. ერთხელაც მივდივარ და რომ უნდა ამელო 10, დამხვდა 100. წარმოიდგინეთ, ამდენ ნარკოტიკზე რო იჭერენ, პირველი იცი, რომ ბინაზე მიდიან და ჩხრეკენ. გასაღები მივცი, რადგან დედა ავად იყო და ფიზიკურად ვერ გაუღებდა კარს, მაგრამ ბინა არ გაუჩხრეკიათ იმიტომ, რომ იცოდნენ, სახლში არაფერი დახვდებოდათ. რეალიზაციის მცდელობისთვის დამაპატიმრეს.

ჩემს ძმაკაცს, ჩემთან ერთად ვინც დაიჭირეს, ფული გადაახდევინეს და გამოუშვეს, პირობითით გამოვიდა, მაგრად გადარჩა. მე უნდა მეკვლია და დამესახელებინა ის ადამიანი ვინც რეალურად რეალიზატორი იყო, რაც არ გავაკეთე, ამის გამო მომისაჯეს 10 წელი პატიმრობა და 4 წელი პირობითი, ეს მოხდა 2008 წელს.

ციხეში თავიდან არანაირი პრობლემა არ მქონდა. გლდანის მერვე დაწესებულებაში ვიყავი, ციხის უფროსი კარანტინში რომ შემოვიდა იძახდა, აქ მე ვარ ყველაფერი და ვინც რამეს ზედმეტს გააკეთებთ, ასე და ასე მოგივათო.

კორპუსზე როცა ავედით, ხდებოდა ისე რომ შეშლიათ კამერა, საიდანაც ხმა გამოსულა და მთელს ოთხ სართულზე დაგვრევიან, ცემით გვანგრევდნენ. მე ცხვირი ჩატეხილი მაქვს. „კოიკაზე“ შემაჯახეს ისე, რომ გონება დავკარგე და გონებადაკარგულს ისევე მცემდნენ. კბილები მაქვს დაკარგული, ტვინის შერყევა არაერთხელ მაქვს მიღებული, ყურის ბარაბანი გამიხეთქეს...

უმიზეზოდ გვცემდნენ. ზოგჯერ სიტყვას ვუბრუნებდით, შეგინებაც ყოფილა. რომ გკლავენ ცემით, შეაგინებ აბა რას იზამ ბოლო-ბოლო. მერე უფრო გიმატებენ და გიმატებენ. ჯანმრთელობა გაგვინადგურეს, ბევრს ხერხემალი დაუზიანეს, ისე რომ სიარული აღარ შეეძლოთ... მე, კონკრეტულად, ყური და ცხვირი გამიხეთქეს, ღვიძლი დამიზიანეს იმდენი მირტყეს მუცელში.

ერთხელაც „პრავერკაზე“ შემოვიდნენ კამერაში, მკითხეს რამე ისეთი ბასრი საგანი ხომ არ გაქვსო. ბასრი რა უნდა მქონოდა, არაფერი იქ არ შემოდიოდა. „ელემენტის“ რკინის პატარა ნაჭერი მქონდა გალესილი, „კალბასი“ რომ დამეჭრა. პურს

ხელით ვტეხავდით ან თოკით ვჭრიდით. ხოდა, თუ რამე გაქვთ, მოგვეცითო და წავალთო. მეთქი, არაფერი არ გვაქვს, ეს არც ჩავთვალე საჭიროდ მეთქვა. იპოვეს ეს და ვისიაო. ჩემია მეთქი და ამ პასუხზე ისე მომხვდა მოულოდნელად ყურებში ხელი, რომ წავიდა და ხელები დაიბანა, არ ვიცი, რამ გამოასხა ყურებიდან, სისხლი კი წამომივიდა. მეორედ ფეხი ამომიქნია, ფეხი დავიჭირე, უკვე მდგომარეობიდან გამოვდიოდი... მე თუ სადმე გადავეყარე იმ ადამიანს, არ ვიცი, როგორ ვაპატიებ და როგორ შევარჩენ ამას. ეს მუქარა არ არის, მაგრამ ყურის ბარბანს მაინც, ყველაზე მცირე, დავუზიანებ. მერე იქ ზონაში ცოტა ვიმკურნალე, ცოტა მეშველა, მაგრამ დღესაც მანუხებს. არის მომენტები, როცა ტკივილი მაქვს და მახსენდება ის ყველაფერი, რამდენი კბილი მეტკინება, რამდენი ყური მეტკინება, ცხვირი ეხლა ისე არ მტკივა, მაგრამ დღე და ღამე წამალს ვისხამ, რომ ვისუნთქო (ვერ ვსუნთქავ, საოპერაციო მაქვს), და ტვინის შერყევებზე უბრალოდ აღარ ვლაპარაკობ...

ისინი ალბათ ბავშვობიდან გაბოროტებული ადამიანები არიან, რომლებიც სკოლაშიც იჩაგრებოდნენ, ბუნებითაც ბოროტები იყვნენ და ეს კატეგორია ჰყავდათ შერჩეული. შეიძლება, იყო კატეგორია, რომელიც გაბოროტებული იყო და გაცნობიერებულ ბოროტ მოქმედებას აკეთებდა; ასევე კატეგორია იყო, გაბრიყვებულების და დაჩაგრულების – აი, დავალებას რომ მისცემ და დიდი სიამოვნებით შეასრულებს და ამის გულსთვის რა მოელის მეორე დღეს, თვითონაც რომ არ იცის.

იყვნენ მართლა რალაცნაირად, სხვანაირად გაბოროტებულები. ცდილობდნენ, რომ რალაც მიზეზი დაეჭირათ, რათა შეურაცხყოფა მოეყენებინათ, თუ შეელაპარაკებოდი, შემოცვივდებოდნენ და მიდიოდა „ფეხბურთი“. ამ ყველაფრის დაძლევაში ერთმანეთს ვეხმარებოდით, რადგან იმ ექიმისთვის გინდ დაგეძახა, გინდ არა – მოჰქონდათ სულ ერთი მალამო და ანალგინი. ერთმანეთს ვუვლიდით, თუ რამე შეგვეძლო, ყველაფერს ვუკეთებდით, მაგრამ მედიკამენტები არ გვქონდა.

ფრჩხილები ავიცალე ჩემი ნებით ფეხზე, იმიტომ რომ მიბრუნდებოდა. წარმოიდგინეთ, ორივე ფეხზე ფრჩხილები მაქვს აცლილი და ასეთ მდგომარეობაში, შეცდომით წამიყვანეს სა-

სამართლოზე. იმ დამეს, როცა ფრჩხილები დავიცალე, ადვოკატი იყო შეცდომით შემოსული, მეორე დღეს მეძახიან, რომ ხვალ „სუდზე“ ხარო. ვერ წამოვალ მეთქი. ორივე ფეხის თითებზე ფრჩხილები მაქვს დაცლილი წარმოიდგინეთ – არანაირი ადგლობრივი ანესთეზია და შემდეგ არანაირი ტკივილგამაყუჩებელი. ამოვიდა ერთი პარტია მორიგე, უნდა წამოხვიდეო. მე რე მეორე პარტია ამოდის და ის ერკვეოდა ალბათ და იმან, ადამიანური თვისებებიდან გამომდინარე, თქვა, რომ ამის ასე წაყვანა არ შეიძლებაო. სულ რომ ვერ იაროს, მუხლის ცოცვით უნდა წავიყვანოთო და ძალით წამიყვანეს სასამართლოზე. მივედით სასამართლოზე – ვეუბნები, მე მეთქი ამდენ ხალხთან ერთად ვარ დაჭერილი, არცერთი აქ არ არის, არასწორად მომიყვანეთ მეთქი. ქუსლებზე დავდივარ, სულ მენვის ყველაფერი და მომცეს მხოლოდ ბამბები რომ გადავიხვიო და სისხლი არ წამომივიდეს ფეხზე დგომის გამო. ციხეში რომ მომიყვანეს, ჩუსტებს ველარ ვიხდიდი, ფეხები ისეთი დასიებული მქონდა.

59

ამ მოვლენების მერე ჯერ დედა გარდამეცვალა, მერე მა მა... ბევრ რამეზე შემეცვალა აზროვნება და თუნდაც იმაზე, რომ საქართველოში ცხოვრება აღარ მინდა. აი, ეს „ჩადების“ მენტალიტეტი კომუნისტების დროსაც იყო, მაგრამ ეს ხდებოდა როდის იცით? როდესაც ადამიანი იყო დამნაშავე და ვერ იჭერდნენ ფიზიკურად, კონკრეტული ფაქტებით, მას უდებდნენ იარაღს, წამალს და უშვებდნენ „სროკზე“. მაგრამ ახლა ჩემს სიტუაციაში, რაც მე გამიკეთეს აღარ მინდა საქართველოში ცხოვრება, რადგან შეიძლება ხვალ და ზეგ რომელიმე ოპერმუშაკს გზა გადავუკვეთო ჩემი ცხოვრებით და იმან მე, რადგან ნასამართლეობის მქონე ვარ და ეს წარსული მაქვს, ერთი ან ორი სიბინძურით შეიძლება „გამფაქტოს“ და „სროკზე“ გამიშვას. ამის მაგალითები ჩვენ გვაქვს. რადგან მე ასეთი წარსული მაქვს, ეს ხომ იმას არ ნიშნავს, რომ ასე ვაგრძელებ ცხოვრებას. ვილაცის კონკრეტული ინტერესის გამო, შეიძლება ისევ ამირონ, ამიტომ მინდა საქართველოდან წასვლა ისეთ ქვეყანაში, სადაც ასეთი რამეები არ ხდება. ვუფროთხი ამ ცხოვრებას, სულ რომ არ გავბოროტდე. ახლა გავბოროტებული არ ვარ, პირიქით, ბევრი რაღაც შეიცვალა ჩემს ცხოვრებაში. 5 წლის წინათ, მაგალითად, ისეთი რამ გამიკეთეს ჩემმა ახლობლებმა, თვალდაუხუჭავად დავაკარგინებდი საერთოდ

სიცოცხლეს, მუსრს გავავლებდი, მაგრამ დღეს მიმტევებელი გავხდი უფრო; ეკლესიასთან არ მქონდა კონტაქტი, ახლა მაქვს. ბევრი კარგი თვისება შევიძინე იქ, ბევრი კარგი და ბევრი საჭირო ქრისტიანი ადამიანისთვის. მაგრამ რა არის იცით? – მამაოს ველაპარაკე და მითხრა, რომ ცუდი თვისებები მიიძინებს იმ შემთხვევაში, თუ ღმერთთან ახლოს იქნები, თორემ მე თუ ღმერთს დავცილდი, იგივე პიროვნება გავხდები, რა პიროვნებაც ვიყავი ჩემი ბუნებით. ჩემი სიმკაცრით, მიმტევებელი აღარ ვიქნები, ისევ ისეთი ნაგავი გავხდები როგორც ვიყავი. იმ ცხოვრებას ნაგავს ვეძახი, რაც მე ვიცხოვრე, მაგრამ ახლა უკან რომ დავბრუნდე შეიძლება ისევ იმ ცხოვრებით მეცხოვრა, მაგრამ ბევრ რამეს მაინც შევცვლიდი, უფრო სასიკეთოდ გამოვიყენებდი. ისევ ისე ვიცხოვრებდი, უფრო ჭკვიანურად და მეტ სიკეთეს გავაკეთებდი.

რომ გამოვედი, ადამიანებისგან სიცივე ვიგრძენი, მაგრამ ბევრი თბილად შემხვდა... პატიმარ ადამიანს და საერთოდ, ადამიანს, სულ ცოტა ახარებს და ცოტა წყინს.

მუშაობა მინდა დავინყო. 2003 წელი იყო და მუშაობის დანყება გადავწყვიტე, ჩემი ძმაკაცი „მენიძლავებოდა“ სამ თვესაც ვერ იმუშავებო. მეტი, ერთი წელი უნდა ვიმუშავო, ასეთი დავალება მივეცი საკუთარ თავს და გავართვი კიდეც თავი ამ დავალებას მიუხედავად იმისა, რომ ამ პერიოდში ოჯახი დამენგრა, მუშაობის პროცესში ისეთი რალაცეები ავიტანე – ინტრიგანი „კლიენტები“, რალაც „კუხნებს“ ვამონტაჟებდით. სურვილი მაქვს, რომ ვიმუშავო, რომ სანამ აქ ვიქნები, რალაცით გავერთო და თავიც შევინახო. ახლა ძმაკაცების კისერზე ვარ, მაგრამ იმათაც უჭირთ... იქაც ძმაკაცები მეხმარებოდნენ და აქაც, ჯერჯერობით მიტანენ იმიტომ, რომ ახალი ვარ და მერე ვნახოთ. არ ვარ ზარმაცი და რალაც პერსპექტივებიც მაქვს. უნდა მივხედო ჩემი ცხოვრების წესს და გავაკეთო რალაც ისეთი, რომ რამდენიმე წლის შემდეგ მქონდეს სტაბილური შემოსავალი, მქონდეს შესაძლებლობა თუნდაც ეკლესიაში მისვლის, სანთლის ყიდვის, პურის ყიდვის, საჭმლის, ჩაცმის... ძალიან ცოტა დრო მაქვს ამისთვის, 40 წლის ვარ და ვიძახი რომ 10 წელი მაქვს დრო.

ამ წიგნის გამოცემას დიდი მნიშვნელობა აქვს. ადამიანებმა უნდა წაიკითხონ ეს წიგნი, ოღონდ ჩამოყალიბებულმა ადამიანებმა, ცოტა მოზრდილებმა, მაგალითად, 17-18-19 წლის

ადამიანმა. ამ ასაკში უკვე გაქვს სალი შეფასების უნარი, შეგიძლია აირჩიო ცხოვრების გზა. მართალია, მათი მხრიდან ეს ყველაფერი იყო ბოროტება, მაგრამ მეც არ ვიყავი ანგელოზი?! მე დასასჯელი ვიყავი, მაგრამ თუ ვიყავი 2 ან 5 წლით დასასჯელი, დამსაჯეს 10 წლით, მაგრამ ღმერთის ნყალობით შეიცვალა სიტუაცია და გამოვედი. ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს, თვითონ ადამიანი როგორ მიუდგება, რა შეგნების ადამიანი წაიკითხავს. მე კრიმინალი ვიყავი, მაგრამ კრიმინალი არ ჩამიდენია იმ მუხლით რითაც გამასამართლეს.

ეს სიბინძურე, რასაც ნარკოტიკული ნივთიერებები ჰქვია – ინექციით იქნება ეს, თუ შესუნთქვით, რა მნიშვნელობა აქვს, ეს არის ილუზია. ადამიანი, რომელიც ნარკოტიკს არ გაეკარება, ის ყველაფერს მიაღწევს ცხოვრებაში. ამით მოვრჩები ლაპარაკს...

(ისტორიაში ასახულია გლდანის №8 და №18, რუსთავის №16 დაწესებულებებში გადატანილი წამებისა და არაჰუმანური მოპყრობის ფაქტები)

62

ჩვეულებრივ ქართულ ტრადიციულ ოჯახში დავიბადე და გავიზარდე. კარგი ბავშვობა მქონდა, თბილი ოჯახი მყავდა. ზარმაცი კი ვიყავი, მაგრამ, ასე თუ ისე, რაღაც განათლება მაქვს. კონფლიქტური არ ვიყავი, ახლა ვცდილობ, რომ საერთოდ არ შევიდე კონფლიქტში ვინმესთან. მშობლები აღარ მყავს. დედა მანამდე მომიკვდა და მამა პირველი „სუდი“ რომ მქონდა, იმ დღეს მანქანამ დაარტყა დიღმის ტრასაზე, ჩემთან მოდიოდა...

დამიჭირეს. ვიღაც ქალმა ხელი დამადო. „ბირჟაზე“ ერთი ორი საათი ვიდექი, მიდიოდა – მოდიოდა, მერე მოვიდა დამელაპარაკა, მეგრელი ხომ არ ხარო და დამიჭირეს. დიდი ამბავი იყო ჩემი დაჭერა. დაახლოებით ორმოცდაათი პატრულის მანქანა იყო მოსული. ჩემთვის მოულოდნელი იყო, რადგან უდანაშაულო ვიყავი. ახლაც სტრასბურგში მაქვს საქმე გასაჩივრებული. არასოდეს პატიმრობაში არ ვყოფილვარ და უცებ, ამხელა „სროკზე“ გამიშვეს – რვა წელი, ესეც მინიმუმი მომცეს.

ჩემი ოჯახის წევრები ყველასთან იყვნენ – ბურჯანაძესთანაც (მაშინ პარლამენტის თავჯდომარე იყო), ბოკერიასთანაც. ვისთანაც იყვნენ, ყველა ამბობდა, ვიცით, რომ არაფერ შუაში არ არის, მაგრამ მაინც ამდენი წელი მომახდევინეს.

ავყანის პროცესში ნორმალურად მექცეოდნენ. პატრულის თანამშრომლებმა სასამართლოში ისეთი ჩვენება მისცეს, რომ პროკურორს და პატრულის თანამშრომლებს სერიოზული შელაპარაკება მოუვიდათ. რაც იყო სიმართლე, ის თქვა პატრულმა და ეს პროკურორს არ მოეწონა.

რომ დამიჭირეს, პირდაპირ „კაპეზეში“ მიმიყვანეს. ჩვენება

მეორე დღეს ჩამომართვეს. კაპეზეში ზენოლა და ცემა არ ყოფილა. ძალადობა და წამება დაიწყო „რეზბალნიცაზე“ და ასევე მეთექვსმეტე დაწესებულებაში რომ გადამიყვანეს 2010 წელს. ღვიძლის ჩი პეპატიტი და პროსტატა მქონდა გართულებული. მეჩვიდმეტე დაწესებულებაში რომ გადამიყვანეს 2-3 წელი მშვიდად ვიყავი, სინყნარე იყო, სერიოზული არაფერი მომხდარა, წამება არ ყოფილა ჩემ დროს. წამება დაიწყო მეთექვსმეტე დაწესებულებაში რომ მიგვიყვანეს, 28 ივნისი იყო. ჩაგვიყვანეს ერთი ოცი კაცი, „კარიდორები“ იყო გაკეთებული... ისე მცემეს, ვერ ვდგებოდი. იქიდან დაიწყო, ას რვა კაცი ჩაგვიყვანეს და ორი კაცის გარდა ყველა გვცემეს.

მეთექვსმეტეში რომ მიმიყვანეს ჩამოვედით თუ არა, ციხის უფროსის მოადგილემ მიცნო მეჩვიდმეტე დაწესებულებიდან – უი, შენც აქ ხარო? ვერაფერს ვერ გიშველიო და... მაგის თქმა იყო და ცემა რომ დამიწყეს, ნახევარი საათი განმავლობაში მირტყამდნენ – მილები, წყლით სავსე პლასტმასის ბოთლები, ძირითადად წიხლი. ერთი ოცი კაცი მირტყამდა ალბათ.

იმ ღამეს შემოვიდა ერთი ადამიანი, არ მინდა, მისი სახელი და გვარი ვახსენო, შემოვიდა და „ნე დაი ბოგ ექიმი მოგიტხოვიათო ვინმესო“. დაჰქონდათ ჩაქურები, ხის ჩაქურები აქეთ ციტრამონი ეწერა, იქით ანალგინი, გამაყურებლები რა...

რამდენჯერმე ძლიერად მცემეს. მერიდებოდნენ – ადვოკატი მყავდა, პატრონი მყავდა, ოჯახის წევრები ყურადღებას მაქცევდნენ. არაფერს არ ვტოვებდი რეაგირების გარეშე, ადვოკატს ვეუბნებოდი, თუ რამე ხდებოდა.

რეზბალნიცაზე „დამბრიდეს“. 12 ივლისს გავიკეთე ცხვირის ოპერაცია, 8 აგვისტოს გამომწერეს. ცუდად გავხდი, წნევამ ამიწია, დავუძახე ექიმს. ექიმი არ მოვიდა ნახევარი საათი, კიდევ დავუძახე, არ მოვიდა კიდევ ერთი ნახევარი საათი, დავუძახე... „კაროჩე“, ერთი სამი საათი ექიმი არ მოვიდა. დავიწყე „ხიპიში“, მეთქი თუ მოგკვდი, რად მინდა ექიმი. ჩხუბზე შემოვიდა ოფიცერი, „რა დღეში ხარო.“ ვიკამათეთ, ცოტა ხანში წავიდა და ამომიყვანა რეჟიმის უფროსი, ჩემი ახლობელი ექიმი მუშაობდა და ის კაცი მოჰყვა. მითხრა, ამ კაცს ვცემ პატივსო, თორემ ხერხემალს გამოგადრობდიო.

მეორე სმენაზე ოფიცერი „დავითრიე“ რად გვინდა მეთქი ეს ჩარევა, რად გვინდა რეჟიმის უფროსი, საერთო ენა როგორ ვერ უნდა გამოვნახოთ მეთქი? ვეუბნები, ახალგაზრდა ბიჭია,

21 წლის. მეორე დღეს ამოიყვანა ისევ რეჟიმის უფროსი და დაიწყო შეურაცხყოფები. პალატაში ნახევარი საათი მირტყამდნენ – მაგიდა, სკამი, რადიო ყველაფერი დამამტვრიეს, მერე გავითიშე და ერთი მონაკვეთი მახსოვს, დაბლა მედო თავი და წიხლს მირტყამდნენ. ტრავმები ეხლაც მაქვს, ყურის ბარაბანი მაქვს გახეული. ოთხი კაცი მცემდა.

ფსიქოლოგიურად გვანგრევდნენ, პრეტენზიები რომ არ გვქონოდა. ვეკითხებოდი – რატომ მცემ, რამე დავაშავე, შეგაგინე, შეურაცხყოფა მოგაყენე, რამე გაგიფუჭე? – არ მპასუხობდნენ. მცემდნენ, პირველი იმიტომ, რომ წყნარად ვყოფილიყავი, მეორე – რა ვიცი, სადისტიბად იქცნენ თანაშრომლები. ახალგაზრდები – 20 და 21 წლის ბიჭები ჰყავდათ. ასე ხდებოდა – მე რომ მცემეს, იმ დღეს დაანინაურეს ჩემი ცემისთვის; ასეთი პრაქტიკა ჰქონდათ.

ომი მქონდა. ბოლო 3 წელი ომში ვიყავი. არაფერს ვუთმობდი, რაც არაკანონიერად ხდებოდა.

წამლებს არ გვაძლევდნენ, არ გვმკურნალობდნენ, ანალიზებს არ გვიღებდნენ, არ გვაგებინებდნენ რა გვჭირდა. ცუდად ვიყავი, შიმშილობა დავინყე, – სანამ არ მომხედავთ, სანამ არ გავიგებ, რა მჭირს, დიაგნოზს არ დამისვამთ და მკურნალობის საშუალებას არ მომცემთ, არ შევწყვეტ შიმშილობასმეთქი. წამიყვანეს, ჩამიყვანეს კარცერში, შემადგეს განცალკევებით. გამხადეს ყველაფერი, მხოლოდ „მაიკა“ დამიტოვეს და გათბობა გამომირთეს, ყინვა იყო, თებერვლის ბოლო. იქ რალაც ფიცრები იყო ისიც წამართვეს, ფანჯარა ამომიღეს, 5 დღე „დამბრიდეს“. წამება არის აბა რა არის?! რკინაზე მეძინა, ბოტასი მედო თავის ქვეშ. ეს ხუთი დღე ვშიმშილობდი, არ მიჭამია და მერე მოვიდა ციხის უფროსი შეწყვიტეო, რეზბალნიცაზე წაგიყვანენო და მოგხედავენო. შევწყვიტე შიმშილობა. ასე მოვხვდი რეზბალნიცაზე. შიმშილობის გარეშე არაფერი არ ხდებოდა.

ყველაზე დიდი წამება არის შეურაცხყოფა, სულში გვაფურთხებდნენ. მირჩვენია გამლახონ, ვიდრე მაგინონ, სულში მაფურთხონ. დედა მკვდარი მყავს და ვილაც მოდის და გაგინებს. ამას ის ადამიანი გიკეთებს, რომელსაც არანაირი ღირსება, არანაირი თავმოყვარეობა, არანაირი ადამიანობა არ გააჩნია, ასეთი ხორცის ნაჭერი მოდის და გაგინებს... შეიძლება ისინი ადამიანები იყვნენ რამდენიმე წლის წინ, მაგრამ იქ რომ მივიდნენ... წარმოიდგინე, ნაოპერაციებ კაცს რომ წიხლებით სცემ,

რალა ადამიანობაზე ლაპარაკი, ცხოველები არიან. არასრულ-ფასოვანი ადამიანები იყვნენ, თავისი რომ არაფერი ჰქონდათ.

ბევრი რამის თქმა მინდა, მაგრამ ბევრ რამეს ვერ ვიტყვი. ბევრი ახალგაზრდა ბიჭი მოგვიკლეს, წამებით მოგვიკლეს. 2-3 დღე არ გადიოდა ისე, ვიღაც არ გამოესვენებინათ ე.წ. „რეზ-ბალნიციდან“. ჩვენ სად გვყავს დასაკარგი ახალგაზრდები...

ურთიერთობა აღარ შემოიძლია ადამიანებთან, ოჯახის წევრებთანაც ველარ ვურთიერთობ. ნახევარი ოჯახი გამიწყდა – დედა, მამა და და მომიკვდა, დავრჩით 3 ადამიანი და დღესაც ვერ მაქვს დალაგებული ურთიერთობა, არაადექვატური ვარ. იქამდე იდეალური ურთიერთობა მქონდა. უძილობაც მანუხებს, ადვილად მეშლება ნერვები, ფეთქებადი ხასიათი გამიხდა. მასხენდება და კიდევ უფრო მთვრალუნავს და ვფიქრობ, სადმე არ გადავეყარო, არ მინდა... მიხარია რომ იჭერენ იმ ხალხს, ადამიანის დაჭერა როგორ უნდა გიხაროდეს, მაგრამ მიხარია.

(ისტორიაში ასახულია გლდანის №8 და ქსნის №15 დაწესებულებებში გადატანილი წამებისა და არაჰუმანური მოპყრობის ფაქტები)

66

დავიბადე თბილისში, 1956 წლის 27 მაისს. დავამთავრე 51-ე საშუალო სკოლა. შემდეგ ჩავაბარე უნივერსიტეტში გეოლოგიის ფაკულტეტზე. 1979 წელს დავამთარე უნივერსიტეტი. ვმუშაობდი საავტომობილო გზების სამინისტროში. როდესაც, გამსახურდიას დროს, თავისუფლების ტალღა დაიწყო, ახალგაზრდები მიტინგებზე დავდიოდით, 9 აპრილის მონაწილეც ვიყავი. 1983 წელს შევექმენი ოჯახი, მყავს ოთხი შვილი, ვცხოვრობ ვერაზე. შემდეგ დაიწყო შემცირებები, უმუშევრობა, ომის პერიოდს ვგულისხმობ. უცხოეთში წავედი, ვმუშაობდი გერმანიაში, კუვეითში, მაგრამ საქართველოსკენ მომიწევდა გული, ვერ ვჩერდებოდი – ბავშვები, ოჯახი, ხანში შესული მშობლები და ჩამოვედი. ტელევიზიაში დავიწყე მუშაობა, სააკაშვილის მთავრობის მოსვლის შემდეგ დახურეს გადაცემა და გადავედი 202-ზე, აქაც დაგვხურეს. დავრჩი ისევ უმუშევარი.

ჩემს ცხოვრებაში ვერასოდეს წარმოვიდგენდი, რომ შემეძლო გამეკეთებინა რაღაც ისეთი... მოგიყვებით, როგორ მოხდა ჩემი დაკავება, უნივერსიტეტიდან საკმაოდ ბევრი მეგობრები მყავდა – პროფესორები, ლექტორები. რომ ამბობენ მხოლოდ კომუნისტების დროს ხდებოდა ჩანცობა და იღებდნენ ფულსო, მიშა სააკაშვილის დროს, უარესი იყო – გამოცდებზე საერთოდ არ გაყავდათ აბიტურიენტი, ისე აბარებინებდნენ უნივერსიტეტში. ბევრი უნივერსიტეტი იყო, სადაც მსგავსი რაღაცეები ხდებოდა. ჩემდაჭირად, მეც დავეხმარე საკუთარ ნათესავებს და ერთ-ერთ ასეთ უნივერსიტეტში ჩავაბარებინე.

შემდეგ პრობლემები შეიქმნა. კასეტა მომიტანეს, სადაც ჩა-

წერილი იყო ფაკულტეტის დეკანი, რომელიც ყვებოდა, როგორ ხდებოდა ბავშვების უკანონოდ მიღება უნივერსიტეტში, მასალის გაშვება უნდოდათ. მივედი იმ კაცთან, ვინც დამეხმარა ჩემი ნათესავების მონყობაში და ვუთხარი, რომ ჩანანერები არსებობდა. გავარკვევო, მითხრა და კასეტა წაიღო. მერე დამირეკა, ნუ გეშინია ყველაფერი კარგად იქნებაო და შენ თუ დაელაპარაკები, რომ არ გაუშვან ეთერში და არ მოხდეს ამისი გახმაურება, პატივს გვცემენო. სასამართლოზე გაირკვა, რომ სერიოზულ თანხებს სთხოვდა კასეტის სანაცვლოდ უნივერსიტეტის რექტორს. დამირეკა, კოლმეურნეობის მოედანზე შევხვდეთო. მანქანაში რომ ჩამიჯდა, მომენტალურად დაგვიჭირეს და ნავიყენეს ბრალდება, რომ ჩვენ ვძალავდით თანხას რექტორს.

მე სოდმა დამიჭირა, შემოვიდნენ და მითხრეს – ორი ბიჭი გყავს, ორივეს გვერდში მოგისვამთ, თუ აღიარებას არ გააკეთებო. მჯეროდა, რომ ამას გააკეთებდნენ, რადგან ბევრი მაგალითი მინახავს მსგავსი და დავთანხმდი. საპროცესოს გაგიკეთებთო შემპირდნენ, რა თქმა უნდა, არ გამიკეთეს. 4 წელი მომისაჯეს.

ერთადერთ რამეს განვიცდიდი, ასეთი სისულელის გამო რომ აღმოვჩნდი ციხეში და ოჯახთან მიმართებაში მქონდა დისკომფორტი.

კარი გაიღებოდა და გეტყოდნენ: „რადიოს რატო უსმენ?!“ გლდანზეა საუბარი (იგულისხმება გლდანის №8 დაწესებულება), მიუხედავად იმისა, რომ საერთოდ არ გვექონდა რადიო ჩართული. თუ ეტყოდი, რომ არ გვაქვს ჩართული, თხოთმეტ წუთში შემოლაგდებოდნენ, ძირითადად წყლით სავსე ბოთლებით ხდებოდა ცემა, თუ სერიოზულად ჰქონდათ ჩაფიქრებული ცემა, მაშინ აბანოში გავყავდით და იქ ხდებოდა „დამუშავება“. ეს ყველაფერი, ჩემი აზრით, იმიტომ ხდებოდა, რომ დათრგუნულიყავი, ჩუმად ყოფილიყავი და ხმა არ ამოგელო. მსგავსი შემთხვევები ხშირი იყო.

ექვსი თვის შემდეგ წამიყვანეს ქსანის ძველ ზონაში, როგორც კი მანქანებიდან ჩამოგვიყვანეს, დაგვაყენეს კედელთან და გუებნებოდნენ, - „აილე ჩესტი და თქვი: ვემსახურები საქართველოს!“ იტყოდი, მსუბუქად მოგხვდებოდა, თუ არ იტყოდი, მერე საერთოდ განგრევდნენ. ქსნის დაწესებულების უფროსის მოადგილე 26 წლის ბავშვი იყო, ასე რამ გააბოროტა და გაამწარა ეს კაცი, ვერ ვხვდებოდი. ხელებით დაკიდება, დუბინკე-

ბით ცემა, დასისხლიანება, გადამტვრევა-გადმომტვრევა, საკუთარ თავზეც გამოვცადე მისგან ასეთი მოპყრობა.

დანესებულებაში ბიბლიოთეკა ფაქტიურად არ არსებობდა, მე შემოვატანინე დაახლოებით ათას წიგნამდე. შემდეგ თვითონ შემომთავაზეს, შენს წიგნებს შენ თვითონ მიხედე, ბიბლიოთეკაში იყავიო. თურმე ცემა და წამება ბიბლიოთეკაში ხდებოდა. მითხრეს, რომ უნდა მეთანამშრომლა. ავუხსენი, ჩემთან არავინ დადგება და დაიწყებს რამის მოყოლას და არც მაინტერესებს მეთქი. მეორე დღეს დამიბარეს, ხელი არ დაუკარებიათ მაშინ, მაგრამ მაგინეს და მემუქრებოდნენ.

ერთხელაც შემომივიდა „დაჩკა“, „დაჩკაში“ ხაჭაპურიც იყო. ეტყობა ვინმემ მიიტანა ენა და დამიძახეს, ამიყვანეს კაბინეტში – რატომ აჭამე სხვას ერთი ნაჭერი ხაჭაპური, არც შენ გქონდა უფლება, მაგრამ დაგრთეთ ნებაო. ქართულ ოჯახში ვარ გაზრდილი და ვიცი სტუმართან მოქცევის წესი, ერთი ხაჭაპურის ნაჭერი რა პრობლემა გახდა მეთქი, „შენ კიდე აქეთკენ მელაპარაკებო?! რამდენი წლის ხარო“. ვუთხარი – 56; „აი მე 26 წლის ვარო და შენისთანებს ასე ვუშვები და ისე ვუშვებიო“. ასე რამ გაგაბოროტა, ახალგაზრდა ბიჭი ხარ, ცხოვრება არ გინდა, სულ აქ ხო არ იქნები მეთქი. პატარა ოთახი იყო, ადგა, მოვიდა, მე კედლისკენ ვიყავი მიტრიალებული, დუბინკა თირკმლებში ჩამარყვია, მერე წიხლი ამომარტყა, საოპერაციო გაეხდი, მარცხენა სათესლე ჯირკვალი ამომაჭრეს. თირკმელები ახლაც არ მივარგა, დანეულია, კბილები აღარ დამრჩა პირში. იქიდან გამომიშვეს კარცერში, 5 დღე ვიყავი იქ, მერე კომისია მოვიდა და გამომიშვეს, მითხრეს არ გამოვჩენილიყავი ტერიტორიაზე.

ცემის მერე, დაახლოებით ორი თვე ვინექი. გამირთულდა, ორი თვე დამჭირდა იმისთვის ბრძოლა, რომ „რეზბალნიცაზე“ გადავეყვანე და ოპერაცია გაეკეთებინათ, სათესლე ჯირკვალი ამომაჭრეს. იქაც ცხოველები იყვნენ. ოპერაციიდან რომ გამოგიყვანენ, ზარია რომ ექიმს დაურეკო, თუ ტკივილი გაქვს. ექიმს არა აქვს უფლება, შემოვიდეს, თუ ვინმე არ შემოყვა პალატაში. ამ ზარზე მეუბნებოდნენ, ნუ რეკავო. თუ კიდევ დარეკავდი, შეიძლება შემოსულიყვნენ და ეცემე. ოპერაციიდან გამოყვანილი უცემიათ ტკივილები რომ ჰქონდა და ამბობდა მტკივაო.

„პრაზოდები“ იყო, საიდანაც გამოდიოდა პირველი, მეორე, მესამე „ატრიადი“... იმ „ატრტიადის“ კარებს ჩაკეტავდნენ და

სამორიგეოს მხრიდან გაყავდათ ადამიანი და იქ „ამუშავებდნენ“ არაფრის გულისთვის. ეს ყველაფერი ხდებოდა იმისთვის, რომ შიში დაეთესათ. მარტო ჩემს იქ ყოფნაში ხუთმა კაცმა მოიკლა თავი. ერთმა „პარაშაში“ ჩამოიკიდა თავი, მეორემ ვენები გადაიჭრა, მესამემ მუცელზე გადაისვა... ახალგაზრდა ბიჭები იყვნენ, ფსიქიკურადაც აღარ იყვნენ უკვე ნორმალურები. ჩემმა ფსიქიკამ იმით გაუძლო, რომ ძალიან ბევრს ვკითხულობდი; ვცდილობდი, საერთოდ არ მეფიქრა ამაზე, მეგობრებიც მყავდა. ვინც არ კონტაქტობდა საერთოდ არავისთან, მათ ემართებოდათ ფსიქიკური პრობლემები.

26 წლის ბავშვს(იგულისხმება ქსნის ციხის უფრორის მოადგილე) რა უნდა ჰქონდეს ნანახი და როგორ უნდა იყო ისე გაბოროტებული, რომ ასეთი რალაცეები აკეთო?! ეტყობა, ბუნებაშიც აქვთ რალაც, არჩევდნენ სპეციალურად ასეთებს. ძველები ვინც იყვნენ, ნორმალურები იყვნენ, შეგეძლო დალაპარაკებოდი კიდევ. გვეუბნებოდნენ ხოლმე – ბიჭებო, გეხვენებით, ამას ნუ გააკეთებთ, გვავალებენ ჩვენც და იძულებულები ვხდებით და პენსიამდე ამდენი დაგვრჩა და.... ცემას ავალებდნენ, თან ესწრებოდა ვილაცა და უყურებდა, ის გცემდა თუ არა და თუ არ გცემდა, მერე მას სამსახურიდან უშვებდნენ. იცი, რამდენი გაუშვეს სამსახურიდან?! ერთი ბადრაგი იყო, რომ დაინახავდა სიგარეტი არ გქონდა, შეგიყვანდა ისე, რომ არ დაენახათ, სიგარეტს მოგცემდა. ესენი იყვნენ აბსოლუტურად ცხოველები, სისხლში, ხასიათში ეჯდათ სადისტური თვისებები.

მე რამდენჯერ შევსწრებივარ იმას, რომ შემოვიდოდა მოადგილე ბიბლიოთეკაში, ვილაცას დაუძახებდნენ, მე გარეთ მიშვებდნენ, მიიკეტავდნენ კარებს და კაცი გამოდიოდა თვალბდალურჯებული და გასისხლიანებული. ეს იყო სისტემატური და სუსტი ფსიქიკის ადამიანი ვერ უძლებდა. რამდენს ინფარქტი მოუვიდა და მოკვდა, ვერ გაუძლო, გასკდა გული, თან ვერც ვერაფერს უშვები, ხელებს დაგიბამდნენ უკან დაგაგდებდნენ და გირტყამდნენ.

მთელი ჩემი ცხოვრება ადამიანების მჯეროდა. ციხის გამოცდილებამ დამიტოვა ის, რომ ეჭვიანი გამხადა. ყველაფერს უკვე ეჭვის თვალთ ვუყურებ, სულ ვფიქრობ სანამ რალაცას ვიტყვი, ეს ადამიანი როგორ მიიღებს ამას. კიდევ, „სად“ რომ აწერია მანქანას, ცუდად ვხდები; შემიძლია, რალაც ხელში ავიღო და მანქანას ვესროლო ან შევაფურთხო. დადებითი მხრივაც

შემცვალა. დახმარება უფრო თავისუფლად შემიძლია, გვერდში დგომა. გაჭირვებულს რომ ვხედავ, დაჩაგრულს რომ ვხედავ, შემეცვალა ამ საკითხების მიმართ დამოკიდებულება.

ოჯახი მედგა გვერდში, ორ კვირაში ერთხელ ჩამოდიოდნენ, მნახულობდნენ ხან ერთი შვილი, ხან მეორე და მეუღლე, რა თქმა უნდა.

უმუშევრობას განვიცდი, ვერ დავსაქმდი. ხან რას ვაკეთებ, ხან რას. ჯერჯერობით, არაფერი გამომდის. შვილები მეუბნებიან, აი შვილიშვილები ჩაიბარე, გყავდეს და მიხედო, მაგაზე არ იფიქრო და არ ინერვიულო.

ერთადერთი, დადებითი ის შემიძლია დავასახელო, რომ იქ საყვარელი ადამიანები შევიძინე, ნამდვილი მეგობარი რასაც ქვია, ერთი ჯამიდან გვაქვს ნაჭამი, ერთად ვიტანდით ყველა სტრესს და ერთმანეთს გვერდით ვედექით.

ყოველ დილით და საღამოთი, იქ ეკლესია გვქონდა, შევდიოდით, შემოდდიოდნენ მამაოები, აღსარებები გვქონდა, ზიარებები, ყველაფერს ვიცავდი, მშველოდა.

მკითხველს მინდა ვუთხრა, რომ იცხოვრონ სიკეთით, არასდროს გადაუხვიონ სიმატლეს და როგორი მთავრობაც არ უნდა იყოს, იქ მოხვედრას არავის ვურჩევ. იფიქრონ იმაზე, რომ თავიანთი შრომით შექმნან ყველაფერი. შენი შრომით შექმნილს არაფერი ჯობს, არავის დასაყვედრებელი რომ არ გაქვს. ყველას უყურონ მეგობრულად, ახლობლურად, ძმურად, ნუ შეხედავენ გამორჩენის თვალსაზრისით.

**HOPE ABANDONED –
PERSONAL
TESTIMONIES FROM
GEORGIAN PRISONS**

Tbilisi
2014

The Georgian Centre for the Rehabilitation of Torture Victims GCRT is a non-profit, non-partisan and non-religious foundation that addresses the needs of traumatized communities both in Georgia and in other countries of operation. It believes that every individual has the right to remain free from inhuman and degrading treatment or acts of violence and torture, and that whoever falls victim to such practices should be provided with effective and holistic care.

GCRT offers professional tailor-made medical, psychological, social and legal services to people who have been affected directly and indirectly by acts of violence as a result of war, government-inspired repression, inhuman and degrading treatment within state institutions as well as of domestic violence and sexual abuse. In providing its services GCRT centres on a bio-psycho-social treatment model, recognizing the impact of trauma at biological, psychological and social levels for both the client and his/her environment.

GCRT contributes to the prevention of torture and to creation of healthy civil society in the countries where it operates through research, awareness raising, professional and layperson training and other educational programs.

This publication was prepared by GCRT.

Contributors: Ketevan Mghebrishvili, Maia Tsiramua, Gocha Goshadze, Shorena Zedginidze, Mariam Antadze, Nana Dzneldadze, Ana Tchighvaria, Nino Gvedashvili

This publication was made possible with financial support from the European Union, the Open Society Georgia Foundation and the Sigrid Rausing Trust.

The views, opinions and statements expressed by the authors do not necessarily reflect the position of Open Society Georgia Foundation, European Union or Sigrid Rausing Trust; therefore the above-mentioned organizations are not responsible for the content of the report.

Funded by EU

SIGRID RAUSING TRUST

INTRODUCTION

On September 18, 2012, both Georgian society and the outside world were confronted with secretly made video recordings of torture and inhuman treatment within the Georgian penitentiary system. The footage revealed what had been kept hidden behind a cloud of mystery, yet what we suspected already for a long time. That day, the suffering and pain of prisoners and their relatives who had been subjected to this treatment was shared with the rest of the country.

Two years have passed, yet the scope and intensity of the torture and degrading treatment within the penitentiary system under the previous government has never been fully exposed. What we saw on our television and computer screens was in fact only the tip of the iceberg – in reality the stories of humiliation, torture and cruelty were much worse. The aim of this publication is to show the extent of what really happened through the personal testimonies of those who fell victim to this perfidious system of abuse. The stories are individual witness reports, provided without a particular sequence, yet together they bring home the real horrors of what happened within Georgian prisons, right under our very eyes.

As one of the witnesses says in his testimony, the time he spent behind bars is an integral part of his life trajectory, and not a page that can be ripped out of his “book”, just as if it never happened. Yet the same counts for us, for our society as a whole: this is part of the life of our country, and likewise this is part of our story, a part that cannot and should not be discarded as if it never was. To the contrary, the

story needs to be told, in the hope that we learn from it, and that we can develop mechanisms that prevent similar abuses to happen again in future. To our regret, until this very moment only few of the torturers have been prosecuted and found guilty of these horrific crimes. To make things worse, the few sentences passed stand in no proportion to the crimes committed. Gradually the hope that justice will be done and all perpetrators will be brought to justice is fading away.

We were given the opportunity to help these people, to feel and share their pain, to share their growing courage, endurance, strength and even heroism. We would like to thank every one of them.

4

In this publication, we do not provide the real names of our witnesses, in order to protect both them and their families from further pain or trouble by publicly revealing the identity of those who were subjected to the shocking instances of torture. However, their names and identities are known to us and we vow for the truthfulness of their reports.

**Lela Tsiskarishvili,
Executive Director**

**Dedicated to our Clients,
who had the courage to share their stories**

GAGA, 36 YEARS OLD

(This testimony describes instances of torture and inhuman treatment in Gldani Prisons #8 and #18 as well as in Tbilisi Prison #1.)

I was born in a small part of Imereti to a very average family. My parents were teachers, and had completed higher education. The best thing they gave me was education, which allowed me to gain a place in society. They got me used to working from an early age, and I owe my diligence to my parents and to the environment I grew up in. I skipped several classes at school by passing early exams, and graduated from school with a gold medal. People foresaw a bright future for me, and by the time I was fifteen I was already a student at the university. I even published some books. My parents weren't rich, but whatever they had they invested in my education and in that of my sister. My sister is several years younger than me, and I brought her up. I have very pleasant memories of taking care of her whenever our parents went to work. I am proud of having such a good sister.

I finished school just as the Georgian government was introducing coupons. Had I taken my parents' salaries and converted them into rubles, it would have been just enough to cover our most basic needs. This is why I decided to apply to study at a university with its own student accommodation and canteen. I passed my exams in Batumi; I studied there for several years, but realized that I could no longer afford to live there. There was nothing else I could do, so I decided to go abroad. I was eighteen when I made this decision, and I left the country to find work. When I got there, I came face-to-face with a different reality. I thought I would arrive in "Good Old Europe" and begin the kind of new life I had read about in books. Most of the Georgians who left for Europe ended up doing illegal things, but fortunately I

didn't have their experience and therefore couldn't do it. I remember one day when I was living in Holland: I cycled to Rotterdam because I didn't have enough money for a train ticket. Rotterdam is a large port city and I thought I would find work there, but nothing ever came of it. During my first year, I didn't even have enough money to call my family and tell them I was all right; very seldom, once a month, I somehow managed to call a friend and tell him that I was alive and well, and he would tell me how my family was doing. This situation was probably quite stressful for me: I couldn't establish myself and help my family, but I slowly adapted, got used to the system, found a job, and managed to regularly send money back to them. I helped my sister obtain quite a good education at university, helped my parents to survive, and tried to help those relatives of mine who had played a positive part in my childhood. But while working one day, I had a car accident, and hovered on the edge between life and death. Nobody thought that I would survive. I opened my eyes in the reanimation ward on the 44th or 45th day. I couldn't feel anything in my left arm, and I was suffering from awful migraines and general weakness.

When I was lying unconscious in the reanimation ward, I had the feeling that I was in a dark room somewhere, and that my mother was cooking for me in the room next door. I guess the love I and my mother and family felt for one another saved me. Because I was lonely in Europe, I decided to return to Georgia in order to recover from my accident. In Holland, nobody would give me a pension without working. When I came back to Georgia, the so-called Rose Revolution had just happened, and people's hopes lay with the country's new government—hopes which I shared. A contest for public school directors was announced; candidates were merely required to have a higher education and some kind of work experience. Despite the fact that I had never even worked for an hour in a public school, I decided to take part in the contest. After preparing myself for a few months, the whole region was amazed when I managed to get higher marks than candidates who had already worked as school directors.

I worked in a public school for some time. I was 29, and was beginning to think about family and children. I had by then recovered from my accident, and despite the fact that the government had recognized my disability status and had given me a pension, I could still do in-

tellektual work and a bit of physical work if needed. I met my future wife around that time, and we were married several months later. We have a good expression—“second half”—in Georgian: if you cut an apple in two, its two halves won’t be identical, but together they make a whole, and I can say that my wife is that second half which completes me.

To cut a long story short, I spent 7 years abroad, during which I fought for survival every day. I had neither friend nor neighbour. You can’t approach someone over there and ask them to lend you money for food until you receive your salary: it’s just impossible. Living abroad taught me the importance of the need to ensure one’s financial stability, and that one has to do everything in order to achieve this—everything legal. I worked many different jobs: I worked in a greenhouse, on a farm, in a supermarket, buying and selling cars, for a family, and so on. I believe that there isn’t a job in the world, from bin-man to government minister, than can be humiliating. It is important for human beings to have a sense of personal dignity which cannot be taken away by any job.

9

I decided to go to Tbilisi because my public school salary wasn’t enough. I began to work for a distribution company with my own car. We had our first daughter, and my new salary wasn’t enough, either. I started taking private customers, and sometimes even drove to destinations outside of Tbilisi. When I was driving around in the city itself, I would put up a taxi sign on the roof of my car; I would stop whenever someone flagged me down, and that would make enough extra money to pay for petrol.

At the same time, I continued to be an active member of society. I could see the injustice which was taking place around the country, and this fed my inner sense of protest. I was trying to find a way to express this feeling alongside other like-minded people. I don’t belong to any political party, but when this new wave of protests began in Georgia, I always did my best to take part. I joined the rallies which were held in 2007 and 2009, and I was one of the victims of police brutality during the rally which was held on the 7th of November. That rally was followed by another, the so-called “Tents and (prison) cells” rally, on Rustaveli Avenue, during which I was trying to help the

protesters. During the rally which was held on the 7th of November 2007, I even put up some members of the opposition from regions outside Tbilisi, who had nowhere to stay, in my own house. I thought I was doing something good for my country.

10

I truly believed that I was serving my country. My activities, however, did not go unnoticed by representatives of Georgia's Department of Constitutional Security, Special Operations Department and Security Services, and in 2010 they managed to plant drugs in my car. One day, a customer I had taken in my taxi hid some drugs in the car; I hadn't even closed the door, when members of the Security Services dragged me out of the car and led me away. I was later charged with having breached the second half of the notorious Article #260 of the Criminal Code, and was sent to prison for a very long time. I never admitted to the crime, of course, and a sample of my blood revealed no traces of drugs. They took me to Old Tbilisi's Police Station #1, where some brutal police officers beat me up. They were trying to force me to admit that the drugs had been mine. They took me to a clinic where my blood revealed no traces of drugs, but in their report they wrote that, visually, I looked as if I was under the influence of drugs. I categorically rejected their report, so they took me back to the police station and beat me again. They kicked me and beat me with their truncheons and with bottles full of water. I'll never forget how they were insulting me, as if they were spitting at my soul. Later, they took me to Gldani Prison #8; as a rule, I guess they took "unbroken" prisoners who refused to admit their guilt to Gldani in order to continue to "work" on them there. That was sheer hell. All those stories that were told, all that famous prison footage, those puddles of blood every day—it all took place before my very eyes. I can still remember, even now, the howling, shrieking and inhuman voices of those miserable, tortured prisoners. I want to say that every single person who went through this hell is some kind of hero for having survived this ordeal. If he isn't a hero, he's a martyr who was physically and mentally tortured. It's one thing to be beaten and being able to bear it, to cope with it—two days will pass, and the physical pain will fade—but those utterly degraded people, who had no conscience whatsoever, and who were suffering from psychological problems, were spitting on our very souls. I think that these people were the victims of inferiority complexes from

childhood, that they knew that they were nobodies, and that they were trying to prove their “courage”. Try to imagine a prisoner, with his hands tied behind his back, being beaten, and his wife, parents and children being insulted; and if the prisoner answers back, they beat him even more severely. I was there when they even insulted one prisoner’s religious beliefs. If a prisoner said a single word, they would punish him with additional punishment—i.e. lengthening his sentence for having insulted a prison guard. It’s very difficult for me to arrange the instances of torture I witnessed in chronological order. I went through that, and survived, with the help of my family. When I was in Prison #8, it was forbidden to send individual prisoners more than 3 kg. of fruit, so my wife had to come two or three times a week to bring me enough fruit. My child was three months old when they arrested me. I felt supported by my invalid father and elderly mother, and every time my wife would send me ironed clothes and a picture of our child, that was the best support I could hope for, and the torture in prison would seem less important. I also felt supported by my friends, who were helping my family as much as they could. I understood that the world wasn’t just full of two-legged reptiles, like those bastards who planted drugs in my car and made me lose my family. I understood that there was kindness in this world, and I want to underline once again that the most important thing is the support of your family. A person who knows that there is somebody on the outside thinking about him and sharing his pain can never be subdued, and will never give up his life.

As far as the torture was concerned, the practice was as follows: first of all, you had to whisper when in your cell, because talking in a loud voice could cause you trouble; you had to listen to the radio as quietly as possible, with your ear on the speaker; when the guards did their rounds (a group would come every evening), you would hear awful screams and shouts and the sound of beating coming from the cell they would enter. I even experienced this myself. You would shake with fear of them opening the door to your cell. As soon as the door was open, they would come in without ever asking you anything... Imagine: the door to the cell opens, they come in, and you know that they have come to beat you but without knowing or understanding why. They wouldn’t even explain that you had done something wrong: they would just come and beat you. Once, I was

lying on the upper bunk and fell asleep. It must have been evening. The door opened; I was fast asleep and didn't wake up. They had a rule whereby you had to jump to your feet and put your hands behind your back whenever someone entered your cell—be he a controller or the prison director himself—or else they would beat you severely. So they grabbed me and threw me down from the upper bunk onto the concrete floor. When I opened my eyes, three or four men were kicking me. They were beating me because I had fallen asleep and had failed to stand up when they had entered my cell. The man who threw me down from my bed was the main “hang-man”; he was actually the head of social services in Prison #18's hospital. His real responsibility was to protect prisoners' rights, but in reality he was the one who broke people's human rights the most. He personally beat me three times.

They took me to Prison #18's hospital, where I volunteered to work for the hospital's store. I agreed to work there because it was quite close to my house, and it would be easier for my wife to come and visit me. I knew she would never have stopped visiting me, regardless of where I was sent. The prisoners who worked for the store were not sent to other prisons, so it meant I wouldn't cause my family to have to go to additional expenses, particularly considering the fact that my wife was unemployed in those days. My entire family was unemployed, and it must be God's will and thanks to kind people's help that they survived and that I left prison alive.

After moving to the store, however, my conditions worsened. I saw for myself how the body of a dead prisoner was sent away in a black box. The investigation will establish whether these were rumours or not, but I strongly suspect that their organs were being illegally “donated”. I heard it myself from prisoners who had terminal cancer, asking God not to let them die in prison so that “Somekha” wouldn't be able to chop them up in the morgue. This Somekha was the morgue's attendant, but his work should really have been done by an expert or a doctor—be it dissections, removing human organs or filling corpses with dirty towels, sawdust, stones and sticks before sewing it up and sending it to the family... This was a disgusting humiliation of those ill prisoners.

Because I came from the same region as the current prime minister¹, I was offered the chance of being moved to better conditions and being released early in exchange for giving false evidence against members of his political party. They wanted me to say that activists from his party had told my family that they would arrange for me to be released early in exchange for their votes. I felt so duty-bound to this man, but, first of all, why should I have lied? And, secondly, he was paying my salary when I was working at the school, and he paid for my father's and my operations—not because we knew each other personally, or because I “was somebody” for him, but simply as a kind person helping a poor family. Imagine what a burden I would have had to shoulder in order to write something incriminating him. How could I have lived with myself? And how would I be able to look into my child's and my relatives' eyes? That's why I categorically refused to play along. After that, the heads of the prison's regime service and social services department dragged me to the morgue, tied me to the operating table, and broke my toes with special pincers. I later managed to put some of them back into place, but two of them are so deformed that I have difficulty putting on shoes and walking. Besides breaking my toes, they were also beating me with truncheons and insulting me, and whenever I lost consciousness they brought me back to my senses with cold water and continued to torture me. But I managed to survive.

I read a small poem in the Kviris Palitra newspaper:

When hope no longer makes sense,
And your heart fills with grief,
The only thing that can save you
Is to say: 'Everything will be all right'.

I cut this poem out of the newspaper and hung it over my bed. I want to say that I'm a Christian, but when I was outside I wasn't spending enough time in prayer, enough time praying with my heart. I guess my love for God and prayers saved me while I was in prison. I had a small bible with me, and I would often pray. Maybe somebody who hasn't gone through such hell will think it a play on words, but when they were torturing me, along with the pain I was saying in my heart

1. i.e. the then opposition leader who later became the new prime minister (ed.)

'O Lord, Jesus Christ, forgive me my sins.' I would say that in my heart, and this would help me to survive.

My sentence was later increased for being disobedient and for refusing to follow their wishes, and they sent me to a "closed" prison in Ortachala. I heard from other prisoners that, when arriving in Ortachala, they would "welcome" me in a special way, and psychologically-speaking I was prepared for a beating. But I could never have imagined that they could subject people to such terrible punishment. They beat me until I bled, then threw me to the ground and kept on climbing onto a table and jumping on me. I couldn't rise from my bed for five or six days. They also insulted my family as much as they could.

14

I want to remember one story about my daughter. My wife was visiting me every week and was bringing pictures of our child as she grew up. The rule was that only three photographs could be brought in, which is why my wife would always bring three and I would send them back. In one of the photographs, my daughter was hugging her toy bear and laughing. All those who saw the photograph would smile and their hearts would fill with joy. One day, the chief of the regime service came and asked whose child was in the photograph? I thought that seeing a little girl would melt his heart, and I said that she was my daughter. He looked at her, then looked at us and said that she'd be "a good fuck" in fifteen years' time. I completely lost my mind when I heard that. Imagine a father who's dreaming of seeing his only daughter again being told something like that. I took a step towards him. Who would have let me hit him? But it was my natural reaction. I can't describe how they beat me because of that. Every prison guard, without exception, tried to hit me as painfully as possible in front of the chief of the regime service in order to ingratiate himself with him.

After I had been moved to Ortachala, they were constantly beating me... Even the prison's director, who had worked for an NGO before as a human rights defender, was beating me. I saw for myself how new guards would behave like normal human beings for a week or two before completely losing any sense of humanity. The same thing happened to the famous human rights defender from an NGO, who later began to work for the prison service, turned into one of the most cruel "hangmen", and for whom the dignity of a person was worth

nothing. His deputy and others as well, were jumping on me from tables, kicking me while I was lying on the floor in a pool of my own blood, spitting at me and doing other disgusting things.

They wanted prisoners to completely lose their humanity and leave prison no better than animals. The order to turn human beings into animals who would only think about eating and not being beaten must have come from the highest levels of the state. Animals should be fed and be afraid of punishment.

As for the prison food, it didn't look like food at all. It could even make you fall ill. Imagine boiled potatoes coated in different animal fats, the whole surrounded by some disgusting juice. I was eating it simply to avoid starvation. I would take it to the loo to try to wash the fat off the potatoes, and eat them. We didn't have an oven in which to cook our food, and the products sold in the prison shop were three times more expensive than outside. It was like a separate business: first you arrest someone, and then the members of his family send him money to pay triple prices in the prison shop.

15

There were 21 prisoners in a cell for 8 people; we couldn't even walk around—let alone sleep. The loo was in the room itself, behind a curtain, and there was a tap and a plastic hose for washing. Unbearable filth and a complete absence of hygiene... Imagine 21 men in a room where nobody washes, and having to step over 7 or 8 men lying on the floor in order to go to the loo during the night. We took it in turns to spend the night on the floor.

Georgia's Ministry of Corrections was a national tool for controlling society. First they arrested me on trumped-up charges, then they beat me every day without reason. I was imprisoned in conditions which I doubt even existed in Nazi concentration camps. Every evening, one had to thank God for having survived the day. All my life, I lived with the idea that one should always help those in trouble, and the thing that worried me the most was that I would lose that feeling. They killed this feeling in me—caring for other people's troubles. If you interceded on someone's behalf, they would punish you even more. You see someone being unjustly oppressed, or being unfairly beaten... You see all that, but you pretend to see nothing...

That was awful, and was killing everything in me as a human being. I don't know what kind of person I might have become had it gone on for a few more years. I've seen bitter, resentful people sacrifice their childhood friends by denouncing them and increasing their sentence, just to be allowed to talk to their relatives more often or to be given some privilege. That was everyday psychological pressure. In some cases, they succeeded in turning human beings into animals, so that human beings would begin to despise each other and lose all sense of trust. I was praying and asking God during these three years to help me maintain my ability to love and respect my family, humanity in general, and people who were important to me.

16

The television footage showed an ordinary day in prison. I personally went through three-times-365 days like that, during which I watched prisoners being raped or beaten without being able to say anything. I've been taken to the so-called puksi several times... A puksi, also known as the "monkey cage", is a cell barely 1 metre square in which you can neither lie nor sit because there is no chair, and it has a concrete floor and iron bars. You dream of falling asleep, of being unconscious, of your body being able to relax for a bit. You manage to relax on the concrete floor for five minutes, closing your eyes so your body recovers, and then you stand up again. I personally spent three days and nights in there, without any food and having to beg for water. You can't go to the loo; you have to do everything in there and live in your own filth for two or three days. I knew some prisoners who spent two weeks or even a month in such cells. I read the expression 'this too shall pass' somewhere, and I would repeat these words to myself—'this too shall pass, this too shall pass, and everything will be all right'.

A dentist would only visit on Thursdays, so if a prisoner was suffering from toothache he had to wait until the next Thursday. No treatment: they would just extract the tooth. There was a particular practice in the Ortachala Kriti: if a new prisoner would ask a (controller) to give him a painkiller, the guard would give him an analgetic past its use-by date which wouldn't work, and would then ask the prisoner what he preferred—baralgin or ketanovi?² The new prisoner, without know-

2. Metamizole and Ketorolac, respectively (painkillers).

ing, would choose ketanovi, thinking it was the better of the two. The guards would then tell him to leave his cell, and would pull out two truncheons—one with “baralgini” written on it, and another, larger, with “ketanovi”. They would “warm him up” with the one he chose, and then throw him back into his cell. Who would ask for a painkiller after that?

Can a person die of appendicitis in the XXIst century? One of the prisoners was denied an operation, and died of septicaemia. I saw several such cases when I was in the prison hospital. It looked like genocide. When they would beat a young man, they would try to strike his testicles in order to damage them... After that, they would operate on him, and would remove both his testicles even if only one needed to be removed.

17

I saw with my own eyes how they planted drugs in an 18-year-old boy's pocket, and I know for sure that he was a very honest person. When he didn't admit it, they broke his knee so badly when beating him that he developed gangrene and they had to amputate his leg, but later it worsened and this young 18-year-old died of gangrene.

Expecting to be released and knowing that I would see my family and be able to hold my daughter in my arms again gave me immense strength. I very often thought that I wouldn't be able to survive until the end of my sentence, that it would be better for me to commit suicide and let my family get on with their lives, but then I would think that 'this too shall pass' and would fight with myself. Human love helped me to survive all that.

After being released from prison, I feel stigmatized—but not by society, because Georgian society knows very well what the country's prison system was all about. I'll tell you one thing: I can't work for the public sector, and I can't teach children. I speak six languages, four of them perfectly, like my own native language, but I'm not allowed to teach by law. I can't drive a car or work as a taxi driver. What does the state offer me?

Now that I'm out and that I have no right to work, I'm trying to find work as a casual labourer in order to be able to bring some food back to my family, whose only income is my pension and my father's.

When amnesty was being discussed, I received a short letter from the Ministry of Justice saying 'Dear Friend, You are very close to being released. We will support your efforts to restore justice and will help you find employment or acquire new skills. Know that your government supports you and that freedom is not a place where people will think you a bad person because you spent time in prison. We'll give you a chance to begin a new page of your life and create something.' I'll never forget what I felt when I read this piece of paper; it was the first time in three years that I felt like a human being again. I left prison and went to the Ministry of Justice's Centre for Crime Prevention. I want to thank them for all the help they gave me and for bringing me to you. Here, qualified specialists gave me a medical examination and psychological help. I understand that I am not alone in this world, and that justice will slowly but surely be restored.

Georgians have a very clever saying: 'Justice travels slowly, but visits every house.' There is another Latin expression: 'Let justice be done though the heavens fall.' It must be done; and the person who created this regime and this system simply cannot be compared to Tsothe Dadiani, who was one of the greatest heroes of Georgian history.

When this book will be published, it should land on the desk of every police officer and prison guard, so that they will read it at least once and never let these things happen again.

To the readers of this book: Be strong and don't lose your courage—even if a court-room full of ignorant people condemns you to death. You must be strong, believe in the future, and believe in justice being served. Don't lose your humanity and your courage, and don't lose what makes us Georgian and what our traditions teach us.

The pressure I was subjected to was cruelty and pain for me, and they tried to kill the humanity within me. 'They tried to make me evil, they tried to turn me into a hypocrite, but I guess remaining a man in this world is the greatest heroism of all.'

NUGZARI, 37 YEARS OLD

(This testimony describes instances of torture and inhumane treatment in Tbilisi Prison #5, Rustavi Prison #16, Ksani Prison #19, and Gldani Prison #18.)

19

I'll start by saying that I was arrested in 2007 for using drugs. Before that, everything seemed to be fine: I had a normal life, but one of my friends denounced me. I was sentenced to six years, and ended up in Ortachala's so-called "Guberski" Prison, where I was held in awful conditions. Around 100 prisoners were packed into a single, small cell, and it would quite literally take you five minutes of pushing and asking people to let you through in order to reach the loo... Finding space to sleep was also impossible—not to mention the bed bugs, the cockroaches, the lice... We would take turns to sleep for four hours, finding different ways to sleep. Some even slept on chairs. After three months, they transferred me to Rustavi Prison #1. I've been to different prisons during four years, and I was pardoned in 2011.

Before being arrested, I worked in a casino for ten years—first as a supply manager, and then as a director. Unfortunately, the casino was closed down and I was left unemployed. That casino was like a family business for us; we all worked there. After being released, I came up against many different problems: social problems, people's indifference. I felt isolated, and I ended up in the same situation... Drugs, again, and my friend denounced me again, my closest friend... After less than two months, I was arrested and sent to Gldani Prison #8. I don't know what happened to me afterwards. It was like a shock. I've never seen such torture in my life before... This so-called quarantine³, the inhu-

3. *Karantini*, "quarantine", is the process by which newly-arrived prisoners are kept in a holding cell before being allocated their definitive cells and dismissed. Prisoners would very often be beaten during this initial stage of their detention.

man screams of prisoners. If a prisoner refused to sign and co-operate with them, they would treat them very brutally in the cells. This “quarantine” was like a circle, and everybody had to walk through it. Every prisoner would be beaten, especially those who were sentenced for murder or robbery.

20

After going through “quarantine”, they took us to the cells, and the guard there warned us that we weren’t allowed to talk, not even in whispers. They would enter the cell for the slightest noise, and would beat us and intimidate us, forcing us under our beds. They had different ways of punishing us: making prisoners kneel for hours on end, forcing them to swallow pieces of soap, and beating them on their spines. I guess all this was done to disable prisoners. They were using high levels of psychological pressure. Personally, I didn’t think of myself as a human being in there. I was nothing, and I could see no future.

Everybody was involved in beating prisoners, and all of them were allowed to hit us—except the controller; he just opened and closed the doors to the cells. We weren’t allowed out in the fresh air. If we asked to be allowed to go out for a walk, they would shout at us and insult us so badly that we would never ask again. The food was awful... It’s really difficult to remember that... Now that I’m trying to remember, I realize that I went through enormous psychological stress in Gldani Prison... because during my first sentence, I didn’t experience this pressure and neither physical nor psychological trauma... and remembering all that...

It was everyday stress! Every day, we were expecting something terrible to happen. Sometimes we would prefer to be beaten up rather than being insulted and humiliated so badly. They had a way of punishing us: they would put you in the middle of a cell for five or six hours, and you had to remain silent and immobile. Of course we would prefer to be beaten rather than having to undergo that. I was once put in solitary confinement for nothing, just for having made a tiny noise. I was left there for ten days. I was given a mattress every other day, but no pillow, no blanket—nothing. I only had one plate and one glass, but neither fork nor spoon. I don’t know how people survived in there at all...

If a prisoner refused to co-operate with the prison administration, they would use the following method: every week, they would come and search the cells; they would turn everything over, and take the prisoners out of the cell and beat them severely.

My right eye was damaged by these beatings; it developed cataract, which turned into glaucoma, and I ended up going blind in my right eye.

I began to have panic attacks and hallucinations. I lost all hope, and no longer felt human. I would have nightmares when I was asleep, and I even tried to commit suicide several times. I asked for a doctor, and I was finally able to see one. After asking for a long time, a psychiatrist finally came to see me and gave me some pills. Prisoners are very rarely given such effective medicine. I took them for eight months, and my condition improved slightly, but the pressure continued. If they weren't touching me personally, the fact that they were beating my friends before my eyes, in the cell, was like torture. Basically, we were all in the same situation.

21

It has been four months since I was released, and I still feel terrible. I'm psychologically destroyed. I can't control myself, and my nervous system is shattered because of the stress I was subjected to.

I suffer from insomnia; I take some pills and my condition has improved slightly, but my family's difficult social situation, unemployment, the lack of human relations... I have begun to be afraid of many things: if I see a man in uniform in the street, for example, I'm afraid he will arrest me and beat me. When I'm at home and I hear a knock on the door or the voice of a man I don't know, it gives me a bad feeling.

I spent a year and a half in Gldani and a month and a half in the prison hospital. I was released by amnesty from the hospital. In the end, after the elections, the situation was much less tense and we all felt much better, but this trauma damaged me so much that I was barely able to communicate with the other prisoners.

Many prisoners start praying in prison and become more religious. It was happening even without the beatings; when you're in trouble,

you turn to religion for your salvation. Beatings and torture are unimaginable forms of mistreatment.

When I left prison, I felt terrible for the first few months. I wasn't behaving normally; I was constantly bumping into things, dropping things, I kept losing my concentration. I very seldom but still continue to think of suicide; I am receiving treatment and feel much better, and I guess these pills are helping me.

The prison had a well-established system for denouncing others—also among the prison guards, by the way. We would hear stories very often. I guess they wanted to intimidate the entire nation and kill everything human by introducing such a system. I believe that being in prison is already a punishment. Torturing prisoners is forbidden by law; torture destroys you physically and mentally, makes you afraid and makes you lose your humanity.

22

I really want this book to be published so that new generations will read it and will never repeat what the previous government established. That's why nobody should stop; all those whose property was confiscated, and all those who suffered physical or psychological harm, should speak up. Every guilty person should be punished—those who gave orders and those who carried them out.

GENRIKH, 44 YEARS OLD

(This testimony describes instances of torture and inhumane treatment in Gldani Prison #8.)

I was born on the 28th of July 1969 in Tbilisi. My family consists of my mother, my father, my sister and I. I wasn't the best pupil at school, but my teacher said I was very gifted. I played a lot of sports both during school and after. When I finished school, I studied in Moscow at the Soviet Institute of Food Industry. I have happy memories of my student years in Moscow. I also had a very happy childhood, lacking neither holidays nor places to go.

I really enjoyed hunting and fishing, and I still do. My parents enrolled me in a geography and mountain climbing club which was part of the (then) Pioneer Palace; I am very grateful to this club, because thanks to my time there I travelled around the entire Soviet Union. Later I took part in the war in Abkhazia, and when it ended I remained in the Gali area as an armed partisan. I married when I was 20, and already had a child by the time I was 21. After eight years of marriage, however, our family life ended; my wife has lived in Moscow ever since, and my mother and I brought up my child. I don't think there's anything bad about that—quite the contrary... My child and I have a very good relationship; we are good friends, but our friendship has not turned into familiarity.

I was quite a good businessman. I had my own private haulage company, and dealt with logistics, transport, brokerage, and so on.

After the government changed, a new agency was established, the financial police, which initially sent me letters thanking me for having

established a civilized business, but was later interested in my business in a different way. They decided to take away my business, and succeeded in doing so. For a while, they were fining me from time to time, and I had to sell my flat in order to pay this money. I was left without a roof, without a job and with no source of income.

A united opposition was established during that period, and I became involved with them the day after their establishment. Sometime later, the leaders of the opposition offered me and my friends the chance to lead so-called “mobile groups”, which were responsible for the security of visits to the regions before the elections and for preventing electoral fraud.

24

During those days, I was constantly receiving threatening telephone calls telling me that if I didn't stop my activities they would plant drugs or a gun on me and arrest me. They not only wanted to get rid of me, but instead of all those who were actively involved in this group. There were around 20 people in this group. They were promising me that they would give me back my business. But I refused, of course.

After the parliamentary elections, the opposition was utterly defeated. The elections ended in May, and on the 8th of June I was arrested by the Special Operations Department. By then, I had neither house nor anything... I was living with my sister, who had cancer.

One day, I left the house, got into my car and drove towards Pavlovi St. I stopped at a red light on a street corner, and a black Mercedes pulled out in front of me and blocked my car. I looked into my rear-view mirror, and saw that I was fenced in by other cars too. I thought I understood what was happening, but still couldn't quite figure it out; none of the men were in uniform or had any kind of identification.

In those days, the UNM won the parliamentary elections and were hunting down members of the opposition. I can tell you about my friends: some were attacked in their buildings; others were kidnapped and driven away in the boots of cars; some were beaten up in cemeteries or in forests and left there. One of them barely survived: he was found by an old man who saved him from bleeding to death. In those days, nobody was arrested for political reasons, and the only serious political prisoner at that time was Merab Ratishvili. That's why I

thought it was just revenge, and that they only wanted to beat me up; so I tried to escape from the men in the cars which had surrounded me. I reversed and tried to push the car behind me aside in order to escape, but unfortunately that car had others behind it and I was unable to break out. They broke my window, opened the door, piled into my car, pushed me back into my seat, and handcuffed me. I felt someone rummaging through my coat pockets. I began to shout, asking them what they were planting on me? They didn't answer, of course. I didn't stop shouting: I wanted to attract the attention of passers-by, because all this was taking place at 5 o'clock in the afternoon. Finally, they took out what they had placed in my pocket: it turned out to be Subutex⁴, but less than they had initially intended to plant on me. They wanted to accuse me of having broken the 2nd part of Article #260 of the Criminal Code, but the amount they had planted on me was only enough to be covered by the 1st part of the Article. They were ordered over the phone to increase the amount, and one of them crawled into the car and added some Subutex which was wrapped in some paper. After that they took me to the headquarters of the Special Operations Department and questioned me. The interrogation was very humiliating, but they didn't beat me. They were asking me where I had bought the drugs, and I was answering that I had never bought drugs in my life, including this one. The man pointed at the next-door room, where the men who had arrested me were sitting, and asked me if they had planted the drugs on me? I said yes. He asked me why I thought they might have planted the drugs on me? I answered that the only reason I could think of was my involvement with the opposition. The man smiled, and using profanities asked me what the opposition was? I understood that there was no point in my continuing this conversation. The man then gave me the opportunity to name a drug dealer I knew: I answered that I didn't know any drug dealers. Then he asked me to name any drug addicts I might know, and told me that if I did so, they would immediately release me. I refused, of course, and was sent to Gldani Prison #8.

My best friend was arrested an hour after me. The two of us had been leading the opposition's "mobile groups", and both of us were

4. Buprenorphine, a drug used to treat opioid addiction, and popular among drug addicts as a substitute for heroin.

arrested in similar circumstances—me in the street, him in his house. He had already been warned by my family, and he called his lawyer. When the men of the Special Operations Department went to his house, he was already waiting with eight people as witnesses. He was immediately told, in order not to waste his family's and everybody else's time, to show them where he kept his clothes. He pointed to a cupboard; one of them walked over to it, opened the door, reached into the pocket of a jacket, and "found" the exact amount of Subutex as they had "found" on me.

Long story short: in 2008, I ended up in prison in Gldani. I somehow managed to avoid having to go through the quarantine⁵; it was a coincidence: they did it very quickly, and took us to the cells. I was taken to a cell for two people; water was pouring into it. I didn't know the prison's rules, so I banged on the door and called for someone to tell them about the water; it was impossible to fall asleep because of the noise it made. Apparently, however, banging on the door was a crime as serious as betraying the state, so the door opened and they all piled in and gave me a severe beating. They warned me that if I banged on the door or tried to call someone ever again, they would come and break my hands. Basically, this was my first night in Gldani Prison. I woke up feeling terrible after my beating. I don't know whose decision it was, but in the morning I was transferred to another cell and joined its six inmates. Conditions there were slightly better: we had cigarettes, food, everything... and there was no water leaking into the cell... but the senseless beatings continued.

I have terrible memories of one particular day in Gldani Prison: the door to our cell opened, and around six or seven very strong men came in and began shouting at us, asking us why we had made so much noise two days ago? I answered that we hadn't, and that even if we had, why had they not objected then, and why was it important today? One of them became very angry and asked me to give him my name. Then they told all of us to line up and walk to the showers. Most of the beatings took place in the showers, because that was the only part of the prison without surveillance cameras. Among us was an eighteen-year-old boy, the same age as my child. They began to lay

5. See footnote #3, above.

into us, and threw us to the tiled floor, covered in blood. I looked at the boy, and saw that one of them had cornered him and was forcing him to insult the thieves-in-law⁶, but the boy refused to insult anybody. He was then told to open his mouth, and the guard began to undo his trousers. I couldn't take it any longer, so I shouted—politely, without insulting him—‘Stop! What are you doing? He’s just a boy! Aren’t you ashamed of yourselves?’ This really made them angry, so they ordered everybody to put their clothes back on (we were all naked to our waists), and took everyone except me back to the cell. They continued to beat me, and then dragged me back to the cell, half-dead.

Being beaten isn't as unbearable as being insulted. I mean myself . . . imagine someone who was born and brought up in Georgia hearing his mother being insulted 24 hours a day. You hear your mother being insulted by everyone, and everyone was insulted. It was a normal thing for them, but the way in which they insulted our mothers and beat us was very humiliating for me, very oppressive. The beatings were very heavy. Neither they nor you could tell whether or not you would survive. We weren't simply being beaten: when you beat someone, you normally think about where your blows will land, but they didn't care. Imagine being beaten as you lie on the floor and not being able to move, and then a 120-kilogramme man jumping onto your chest, back or head... They had clearly been given the green light to beat us, and didn't even bother to hide their faces behind masks... The motto was ‘beat, kill if you have to, but keep the system going.’ That's what they called “discipline”. Gldani Prison, with 5,000 inmates, was so quiet that you really could hear a pin drop... absolute silence.

All my life, everything I was proud of, all my achievements, being a man... everything was destroyed and stripped of any meaning. I was no longer myself: everything sacred inside me was trampled into the dirt and no longer existed. I thought things would remain like that, but apparently all this could slowly be recovered. After six months, I was released after I entered into a plea bargain; of course, this involved me “admitting” that the drugs were “mine”, and so on, and my self-rehabilitation process began. But I didn't entirely give up my

6. A criminal fraternity, also known as the “Georgian Mafia”.

opposition activities; I was just trying not to be seen. Even my family didn't know what I was doing, and it remained a secret for some time. Later, some changes were made to the Financial Police; I saw a chance to resurrect my business, and began to work towards that aim. My competitors, however, naturally resented my reappearance on the scene. I still carried some authority among my clients, which I had built up through honest work. My competitors became interested in my activities. They questioned someone and got him to say that I was still affiliated with the opposition and that I was still a leading figure among them. That was enough to have me arrested again.

28

On the 10th of December 2010, a friend drove me home. It was around 9 o'clock in the evening, and the sun had already set. I got out of the car, and walked towards the entrance to my building. As soon as I walked in, I heard someone calling my name, but it was pitch dark and I couldn't see anything. I asked the voice who he was? Suddenly, some other men entered the building; they told me they were from the Financial Police, and that I shouldn't shout or draw attention to myself. They twisted my arm and held it behind my back, put me into their car and took me to their headquarters. I was taken to a room where they began to shout at me, asking me some silly questions. Afterwards, I was taken back to Gldani Prison, where I stayed for three months until my lawyer and my friends managed to have me released on bail.

Around three weeks before my release, some members of the prison administration led by the (then) chief of the regime service burst into our cell and, as usual, accused us of having made some noise. They grabbed one of my cellmates and began to strangle him. They weren't just holding him by the neck: he began to choke and turned black, his tongue sticking out... I told them to stop at first, but when I saw that they weren't listening to me I pushed one of the guards. I guess my behaviour must have somehow scared them, because they all left the cell. Exactly five minutes later, however, they opened the door to our cell and called us out—first the man they had tried to strangle, and then me. They took us to the “quarantine” area and told us to undress. One of the guards later recognized the other prisoner; apparently, they used to live in the same neighbourhood, so he was saved. I remained standing, naked. In short, I was severely beaten.

I wouldn't even call it a beating, because while I was standing they began to punch me. There were lots of them; I can't say how many of them were beating me, how many fists were flying at me. Then I fell, and the only thing I managed to do was protect my face with my hands. When he saw that, the chief of the regime service made me remove my hands and spat in my face. I can't remember how long this went on for; I fell unconscious at some point, and when I came to my senses I was lying in an empty cell in the "quarantine" area, completely naked. My clothes were lying next to me in shreds. They had torn my clothes to pieces on purpose. My first reaction was to get dressed, but I couldn't move. I couldn't even stand up to drink some water. I spent around half an hour like that, lying on the concrete floor, then the door opened and a guard entered. I think he had not taken part in my beating. He asked me why I wasn't getting dressed. I answered that I couldn't move, but I couldn't hear my own voice; I realized that I had gone deaf. I couldn't hear my voice, and I began to talk rubbish. I couldn't control what I was saying. I was shouting, asking if anybody could hear my voice? They nodded, then one of them somehow lifted me and the other managed to put some of my clothes on me; they were all torn to pieces. Then they picked me up and dragged me, because I couldn't walk. They dragged me to a different building and threw me into a cell, the way you would throw a heavy sack to the ground, and closed the door on me. The cell was for eight people, and the prisoners who were in it had no idea who I was, what was happening or what was wrong with me. I no longer looked human. They were talking to me, but I couldn't answer them. It lasted for two hours. It took me three weeks to recover. I was then taken to court, and gave the judge the usual answer: I had fallen down some stairs. I wasn't allowed to give him any other answer, because it would have made my situation even worse and I may not have been released at all. I did everything that was expected of me, and was released on bail.

I think the guards had undergone some sort of ideological indoctrination. They had all been selected based upon a common characteristic: they had all been bullied at school or in the street—both the guards and the employees of the prisons administration. They must have had some psychological problems. They believed that what had been before had to be stopped, that the Georgian person of old was a bad Georgian, and that their efforts would create some sort of "new

Georgian". The beating of prisoners wasn't an isolated incident: it was systematic, and was done for a purpose, in order to create a new kind of human being. Based upon what I saw in Gldani Prison, I think they almost succeeded, because I saw so many utterly demoralized people who no longer had the will to protest against anything. I saw how low a person can stoop—be he a prisoner or a "hangman". I know how deeply a person can be influenced by all that. I saw people so demoralized that nothing could save them anymore.

I never changed my ways. I may have encountered some obstacles, but I never changed course and never stopped trying to achieve my goals. This is a kind of therapy for me.

30

I witnessed the creation of this regime, and I already know how to identify further attempts to create things like that. I used to pay no attention to such things, and believed that society would not allow such things to happen; now I believe that if I see a precedent of some sort, I need to speak up.

Besides trying to return to my old business, I am now actively involved in civil society, and I am leading an association of former victims, businessmen and producers.

I would advise people never to shut their eyes to such horrible acts, regardless of whether they affect them or not. If they don't, they will sooner or later.

This book should reach every level of society. People should be told that a book like this exists, and I'm sure that it will be successful. In any case, I am going to keep my copy of this book; one day, I'll leave it to my child and ask that it be passed on to my grandchildren.

MIKHEIL, 59 YEARS OLD

(This testimony describes instances of torture and inhumane treatment in Gldani Prison #8, Tbilisi Prison #1, and Ksani Prison #15.)

I have a wife and two sons. My parents are dead; they were very educated people. My mother was a qualified economist, and both my parents gave me quite a good education. I went to art school, music school, played lots of sports, and so on. I had a wonderful childhood. I studied in Russia, and then moved here, to Georgia. I was an engineer and an architect. I graduated from the faculty of architecture in Rostov, and in 1988 I opened the very first project design co-operative in Tbilisi. When the co-operative's first all-Union session was held, only four people from Georgia attended; I was one of them. Later, when the Soviet Union collapsed, I changed my profession and found work as a deputy bank manager. I attended several courses taught by German specialists, and was among the eight people they selected for a further internship in Germany. I became a specialist in bond trading, and became licensed as such. I initially worked in the banking sector before moving to insurance and working for an insurance company called "Olimpi". This is when my troubles began.

In November 2009, I was summoned by the Prosecutor General's office as a witness. They questioned me, asking me whether or not I had been part of a so-called "atkati" scheme⁷. I answered that I knew nothing of such schemes, and that I was working honestly. They nevertheless tried to force me to give evidence incriminating my boss as well as those people I had supposedly been bribing. I

7. Obtaining kickbacks from customers or offering them kickbacks in exchange for lucrative contracts.

answered that I had never done anything illegal, and that I had never given money to anyone. After that, they let me go; I had initially arrived at 17:30 and they let me go at midnight, so I underwent six hours of questioning and cross-examination. Nine months later, however, they called me again and asked me whether or not I would be willing to give additional evidence. I answered that I had never received any money besides my salary, and that I had never given money to anyone. They threatened me, saying that if I agreed to give evidence they would let me go in fifteen minutes, and that if I refused they would make me regret my decision. They came to my house and placed me in a preventive detention cell for refusing to change my evidence. I was told that it didn't matter whether or not I had been giving bribes: this time, I was expected to name people.

The insurance company I used to work for worked in the following manner: I had one of the company's insurance packages, and was responsible for promoting it to the municipal administrations of different towns. If one of them was interested, they would contact my boss and sign a contract. The idea was that, the greater the number of people who would know about the insurance package, the greater the chances of new customers signing a contract. The Prosecutor's office was interested in around 20 to 30 different municipalities, particularly ones in Mingrelia.

My boss later gave evidence against me, accusing me of giving bribes in exchange for clients signing contracts with us. None of the other witnesses testified against me: the Chief Accountant, the other economist, other people in the regions—none of them gave evidence against me. Not a single document incriminated me; there was only my boss's evidence. The Prosecutor's office had opened a case against him, and he had agreed to co-operate with them and had denounced everybody, regardless of their innocence. That is why I was arrested.

I was arrested in August 2010, and in September five men burst into our cell and gave us a brutal beating. I am recognized as a second-category invalid; I suffered a trauma when I was young, and underwent head surgery. It took five years of treatment for me to recover. So when they burst into the cell, one of them approached

me and hit me twice in the head, violently, exactly where I had had surgery. Their boss knew that I was an invalid, so he took me aside and sat me down. But they beat the other prisoners in front of my eyes. They were throwing them to the ground and kicking them, as if they were playing football. They didn't need a reason to beat us: on Monday, for example, they would randomly select the 2nd and 3rd cells on the first floor; the week after, they would move up to the second floor; then to the third; then back to the first, and so on. They didn't need a reason at all. The worst is being in a cell on the first floor; we all had to whisper and listen to the radio with our ears glued to the speaker. From time to time, they would come into our cell and take us to the showers. It's awful: you're standing there completely naked as they beat you—not because you've done something wrong or somehow misbehaved, but simply because they want to do it.

My lawyer was coming to visit me every week because I was getting ready for my court appearance. In September, after I had been beaten, I felt ill and began to vomit. My lawyer wasn't allowed to see me to stop him from finding out that I had been beaten. At the same time, they were pressuring me to admit that I had been taking and giving bribes. My family knew nothing of the conditions in which I was being held, so they wrote a letter to the Public Defender. My medical condition was getting worse, so I asked for an expert medical examination. When I felt really ill, they took me to the Mikhailov Hospital. Computer tomography revealed that I had had a stroke as a result of the beating; my hand and leg were paralyzed. A representative of the Public Defender's office visited me in hospital, and asked me what had happened to me? You may not believe me now, but I told him that I had had a nasty fall and had hurt my head. Had I told him the truth, I wouldn't have survived. When we left the room and walked out into the corridor, the Public Defender's representative told me that his office would be unable to help me unless I stated that I had been the victim of torture. It was 2010 and I didn't dare say anything, but I made him understand that they were recording our conversation. In the end, the Public Defender's office wrote in their report that I had been subject to inhumane treatment.

When I ended up in hospital again, I was lying next to a prisoner I

used to know who had been so badly beaten that he couldn't even stand up. I was transferred from the hospital for all my court appearances. You can't imagine how awful it is to attend court hearings after a stroke with a paralyzed arm and leg. They would wake me up at 6 o'clock in the morning, and I would have to go to the puksi, the holding cell. You wait, then at 10 o'clock you go to court, and you return at 7 o'clock in the evening.

34

A patient who has had a stroke needs a long time to recover. My recovery took place in court in awful conditions. I once felt so bad in court that they had to call for an ambulance to bring me back to my senses. During this period, the prosecutor continued to pressure me into admitting my guilt. In court, evidence given against me by witnesses went unsupported and they were unable to prove that I had given or taken bribes, so when my boss changed his testimony and accused me of having stolen money, they changed the charges against me from bribery to fraud. They sentenced me to seven years in jail. I appealed. After that, the prosecutor continued to pressure me into admitting my guilt. I was asking to be allowed to meet my lawyer, and because of that I was moved to "quarantine" from hospital, which for a person in my state of health was forbidden. It was even written in the Public Defender's report. They put me into a solitary confinement cell for ten days—a 2-metre-square puksi too small for prisoners to either sit or lie down. In protest, I refused to take my medication or food. I didn't have access to a loo, so why would I need pills?

These people are sadists. I don't know what they do when they go out, or what they could do. They are real killers and sadists, inhuman. They don't even care if you aren't feeling well, or are ill, if you're old, who you are or what you are.

I once ended up in a cell where I was older than the other inmates; the others were around 20-25 years old—my children's age. It doesn't matter what the prisoner has done, whether he was a thief or a pickpocket. It just doesn't matter. They would take us to the showers very often and tell us to undress—no boxer shorts, no socks, nothing. It was winter, and it was freezing cold. They would order some of us to do press-ups, and the others to count. Those

who refused were so badly beaten that I began to cry out of despair; I was a grown-up man, and there was nothing I could do to help them. I was so frustrated that I would beg them to beat me instead and leave them alone. But they just insulted me. For some reason, I remembered Hitler's concentration camps: maybe they were also doing things like this?

It is interesting to wonder why they were doing these things in prison. Nobody should believe that the president himself or other people below him didn't know about all this: they had ordered all this! The prison guards themselves would never have decided to commit these acts. Basically, a group of bastards like some sort of sect or caste came to power and tried to establish themselves.

35

I read a book by Remarque, *Flotsam*⁸, in which he describes what was taking place in the concentration camps, and I was thinking that I was in a similar situation. What could I do? There's nothing anyone can do about it, but I remembered what was written on King Solomon's ring: 'this too shall pass'. But when you're there, you can't believe that it will pass. It's easier to believe now, now that it's all over.

I am an invalid now. I can't work, because as soon as I worry about something I often feel ill. When I watch television and I see former government officials being arrested, it doesn't make me happy, I don't feel vindicated, but it makes me smile when their lawyers protest that their client was arrested based upon the testimony of a single witness. When I see this, I remember that I wasn't even arrested based upon the testimony of a witness, but instead that of a person who had been arrested himself and had come under immense pressure during the investigation. All this reminds me of the so-called troikas under Stalin: in those days, you didn't need any witness testimonies or evidence; it was enough to be denounced by somebody, and this person could have been arrested, executed or sent to Siberia for 25 years.

The court wasn't functioning properly. The judges were obeying the prosecutors. At one point during my trial, I overheard the judge asking the prosecutor why, given the strength of my position, I hadn't

8. German title: *Liebe deinen Nächsten*. First published in 1941.

been offered the chance to enter into a plea bargain? My position was quite strong. The prosecutor answered that it was because I had refused to co-operate with them, i.e. denounce innocent people!

I agreed to co-operate when they began to threaten members of my family and searched my flat illegally, without a warrant. I couldn't handle the pressure for several months and I signed a confession, but I was sentenced to three years in jail, whereas they had initially promised to release me. When I asked why I had been sentenced to so many years in prison, I was told that 'that train had already left'. They took three years of my life and GEL 40,000. My family mortgaged the flat and my children took out loans so that I would be able to leave prison. My relatives helped me; without their help I would have lost my flat, but I have to repay this money! That's the situation I'm in now.

This was apathy, desperation... You have to survive somehow. The only thing that helped me was that I was sitting with younger prisoners and giving them small lectures on mathematics, the history of art, and so on. I would tell them about famous artists and paintings, and this gave me some relief. There were murderers, thieves and outlaws among them, but they would take care of me whenever they saw that I wasn't feeling well. The guards would search the cells from time to time. They would lead us out and search us too, and when we were allowed to return to our cell, all our mattresses would be lying in a complete mess. This would make me hysterical, and my cellmates would try to calm me down.

A member of government would hit me and insult me—me, a grown-up man—and this "outlaw" has the right to make mistakes, yet the prisoner doesn't?

There is a saying: 'people deserve the government they have'. During the Soviet Union, the best comedies were filmed between 1936 and 1938, when people were being unlawfully arrested while celebrities gave concerts. They were trying to draw young people's attention away. Everybody should have spoken up and said that they were all affected, that this was a matter of concern for all. Maybe then all those things would not have happened. Just imagine: offi-

cially, 23,000 people were arrested, but unofficially some say the figure was closer to 40,000. There was clearly something wrong with the nation, with the state—like a virus—and everybody should have spoken up and said that this was a matter of concern for all. I was constantly talking to young prisoners because they belonged to the generation of my children. I was telling them to try to understand that the way of the thieves-in-law leads nowhere, and that only honesty pays.

This book is our history. I wanted to tell my story in a more interesting way, but the emotions are still too strong... They build up, somehow, and it confuses me...

GIORGI, 50 YEARS OLD

(This testimony describes instances of torture and inhumane treatment in Gldani Prisons #8 and #18 as well as in Rustavi Prison #2.)

38

I was born in 1964 in the town of Rustavi to a very honest family. My father was a taxi-driver, and during the Soviet Union taxi-drivers earned more than workers. My parents were childless for seven years; they sought medical help, and I was born as a result. My mother was a housewife, and dedicated all her time to bringing me up. My father didn't allow her to work because he believed that it was the father's role to support the family, and the mother's to look after the children. I had a very care-free childhood and lacked nothing, unlike other children. I have suffered from health problems since I was a child, and my father would take me to spend time in sanatoria twice a year. I was a gifted child and studied well at school, but later, as a teenager in eighth grade, I began to let my studies slip although I never gave them up completely. My family was supporting me, and my mother tried to inculcate a love of religion in me. My father later changed his job, and was making even more money, and my family's financial situation improved as a result along with our living conditions. My parents were determined that I should become a prosecutor, but I didn't agree. After graduating from school in 1981, my father decided that I had to immediately apply for university. In those days, the most costly faculties one could bribe one's way into were the medical and legal faculties. My father knew people in Moscow who could help me enrol in Moscow State University. We were negotiating with a woman who promised to help me enrol in the University's legal faculty in exchange for a certain sum of money. But I was really against this. Despite that, my father took me to Moscow and brought me to

see the woman along with my documents; he left me there and returned to Georgia. Now alone, I retrieved my documents and enrolled in the Technical University, whose entrance examinations I successfully passed. When my father found out what I had done, that I hadn't enrolled in law school, he came back to Moscow and stopped my allowance. He was later arrested, and I was kicked out of university.

I then did my military service, but I argued with my commanding officer, and fifteen people beat me with their belt buckles and rifle butts so badly that I was unable to walk for some time. As a result, I developed a psychiatric disorder, and barely remember anything about that period of my life. I was transferred to a psychiatric hospital and was discharged from the army.

39

I returned to Georgia and began studying at the faculty of food industry. At the same time, I did an internship in a factory producing charcuterie. I then moved to the Stavropol Institute of Industrial Meat Production. I established a small business in 1986-1987, but it quickly collapsed. When war broke out in Abkhazia in 1992, I was working in the Ukraine; I felt duty-bound to help my country, so I left everything and returned to fight. In October 1992, the car I was in ran over a mine and I was pronounced clinically dead. I underwent treatment for my head injuries in Tbilisi for a month, and was registered as having a disability status of a third-category. After that, and despite being forbidden to fight, I went back to the war. From 1996 onwards, my financial destitution led me to drinking and drugs. My psychological problems would return from time to time, and I underwent psychiatric treatment several times. In 2006, the pensions I had been receiving as an invalid and a war veteran were stopped.

I have a wife, two children and a blind mother. Needing money, I mortgaged my flat, but it was subsequently sold because I couldn't pay the money back, and my family were evicted without even being given the chance to collect some personal possessions. I took my creditor to court, which led to verbal and physical abuse between my family and the latter's supporters. During one of these fights, my wife was beaten and I accidentally stabbed someone while drunk.

Twenty days after this accident, my wife was arrested for fraud, and I was arrested several days later for attempted murder. I was taken to Rustavi's so-called Gubernski Prison. One hundred and fifteen prisoners were crammed into a cell designed to hold 22; we were queuing for the loo all day long, and were of course unable to either sit or lie down. We stood stuck to each other, and the food was revolting.

In January, I was moved to a prison in Gldani where they kicked us into a cell and began to beat us with truncheons and lengths of pipe. They didn't even ask for our names or surnames and didn't care who we were... Several of them were beating us...

40

I didn't understand why they were beating us. They were beating me all over—my head, my back, my stomach. I tried to remain on my feet, because I saw them violently kick someone who had fallen to the ground. I prayed not to fall... I had a terrible headache and felt unwell. I told them I was ill, and begged them not to hit me on the head. I had a very thick sheepskin coat on, and I covered my head with it. When they saw me trying to protect myself, they beat me even more—kicking me, punching me, and beating me with their truncheons. Then one of them shouted 'Are you going to let him keep that coat?', and then asked me if I knew who he was? He gave his name. I insulted him, and said that if they were going to kill me for my coat, I would take it off and they could have it. Why oh why did I insult him? He was apparently the prison director, but I hadn't known. That was only the beginning. I was taken to C-block; they took me to a cell on the first floor, and then the chief of the regime service turned up with his men. He ordered me out of my cell, asked me whom I had insulted, and he and 10-15 others then began to beat me. Later, the door to my cell opened and the director came in; he asked me if I had now understood who he was? He said that this was his prison, and that he was the boss around here. I wished him good luck with his work, upon which he boxed my ears (a technique he used very often). Several times a week, almost every other day, the chief of the regime service and the director would come and give me a violent beating.

Prison guards would enter our cell, insult us and beat every one of us. I couldn't take it, and would always insult them back; they

would beat me until I lost consciousness. My teeth were all broken, and Meladze (then the prisoner's director) even threatened to have them pulled out if I continued to misbehave. I spent three months in the prison's psychiatric clinic. Elections were soon to be held, and they prepared a special identity card for me; they were forcing me to vote for the United National Movement. When they took me to vote, however, instead of voting for the UNM I voted for one of the opposition parties, which I really believed in. They beat me with truncheons and kicked me, shouting at me 'So that's the party you want to win? Is that what we spent time preparing your ID card for?' I vaguely remember how many of them were beating me.

41

After this, I was discharged from hospital. I was taken to see the director; he beat me again and broke my teeth. Then I was taken to E-block, where two members of the prison's security detachment came to pay me a visit; their cruelty was notorious, and they were constantly beating me. The director would sometimes join in. I wasn't given any medicine, and I went on hunger strike several times because of my hallucinations. I would see thousands of people threatening me, and threatening to kill my children. Every time I would go on hunger strike, they would punish me by transferring me to the isolation ward. I once went on a "dry" hunger strike for ten days; on the fourth or fifth day, somebody in my cell began to shout that I was dying.

I spent a year in Gldani. Once, when I fell ill, the director took a needle, stepped on it and made it dirty, and then ordered the others to inject me with it.

I was transferred to Rustavi Prison #2, where I wasn't beaten at all but wasn't allowed to go to the exercise yard. There were no doctors, and I stopped receiving medicine. Then my father died.

No more medicine, and no more doctor's visits—just imagine! If that's not torture, then what is? Imagine fifty people constantly talking to you all day long, and then you always end up in different places. Apparently I almost killed a Muslim inmate in cell block; I don't know what came over me, but I was apparently strangling him.

When I came to my senses, I apologized to him. Later, I resumed my hunger strike, and let myself starve for 33 days. My cellmates helped me write a letter to the (then) Public Defender, Sozar Subari. A psychiatrist later came to see me, and I was transferred to the psychiatric ward; I spent three months there. Then the director and a notorious “hangman” came to beat me and broke my remaining teeth. They did it because I had asked to be given a pill of Haloperidol and one of Cyclodol (which had been prescribed by the doctor); taking one without the other is forbidden. Instead, I was given two pills of Haloperidol; I told the nurse that the Cyclodol was missing, and that the two pills of Haloperidol might have killed me. A guard said I was asking for too much, and kicked me. I insulted him in return. The door was closed, and four minutes later I was taken to the doctor’s room where I saw the same “hangman”, and they almost beat me to death, saying ‘So you want some medicine? We’re your medicine!’ They broke another one of my teeth that day.

I don’t understand why they were doing that; I guess they wanted to instil this massive fear in people. Just like under Hitler, the way people were treated in the concentration camps—like rats. They were doing the same thing here.

They were threatening the masses so that people would be kept in a state of fear and so that they could do whatever they liked. We had to forget our humanity, become their slaves, and do what they wanted us to do—drag us by our ears, make us sign things, make us denounce others, make us write false accusations.

My life is ruined. My family life is ruined. I’m completely destroyed. I don’t believe in anything. When I look at someone, it is always with suspicion. What do you think? That I came out of prison and that my torture is over? My wife was also tortured; she was released from prison just now. I’ve been out for three months, and what? Did anybody help me, besides this organization?

I was forty-four when I was arrested, and thank God I had children and met lots of honest people in prison. We were helping each other in there, and without their help and my children’s support I would have committed suicide.

People should learn how to be kind, and everybody should know the evil things others have done. My children, my neighbours—everybody should know what was happening in prison.

One should believe in God! We should all try to do good. If someone commits a crime, he or she should be arrested, but not tortured. Nobody should feel any inclination towards sadism. The entire nation, the whole country can be destroyed like that. We should also remind the current government of all the previous government's mistakes, so that these mistakes will not be repeated. We should eliminate them. All those who are guilty should be punished, but not tortured!

DAVIT, 42 YEARS OLD

(This testimony describes instances of torture and inhumane treatment in Tbilisi ["closed"] Prison #5, Tbilisi Prison #1 and Tbilisi Prison #9 [both "semi-closed" and "closed"].)

44

I was born on the 19th of April 1972 in Tbilisi. I was my family's first child, and I grew up in the love and warmth of an average Georgian family from Tbilisi. I also have two sisters. I graduated from Public School #46, whose teachers still remember me because I was one of the brightest pupils they ever had. Something changed in me at the beginning of Georgia's struggle for independence: I tore up my membership of the League of Young Communists, and began to take part in political rallies and meetings. I then passed the entrance examinations of the faculty of humanities of Tbilisi State University; I had always wanted to become an archaeologist. I studied quite hard, but my studies were interrupted. I went to fight in Abkhazia when I was in my third year. I met a man who worked for the Georgian government and I became, on paper, his chief of security. I was later shot, and even suffered from concussion. Lots of my friends died—two of them in my arms—and perhaps that led me to become a drug addict. After that, my life was ruined. I was arrested because I needed money for drugs.

I led a bad life. I was arrested three times in two weeks. In Mtatsminda Police Station, I was told that some things had been lost and that I had to return them, but there was nothing I could do. I didn't know who had stolen them in the first place, and even had I known, they were talking about things which nobody would ever bring back... One day, when I left the house, a car stopped to my left, and around 50 people approached me from the right (I live next to a police station). I was looking at the crowd of people walking towards me, so I didn't even see the car stop and I was arrested. Actually, I was innocent of

what they arrested me for, despite the fact that I was present at the scene of the crime. I found out later that the person who had actually committed the crime was told he would be released in exchange for denouncing me. So they arrested me.

Despite the fact that I had a serious argument with the officer in charge of the investigation (I even struck him), I was only sentenced to four and a half years. Until 2006, I had some small quarrels in prison and was once even beaten up by some of the guards, but everything got a lot worse after the prison riots that year. Relations between the prisoners and the guards changed completely: whereas the guards had hitherto depended on us—we were essentially “feeding” them and their families—the government’s policy later changed completely. The guards’ salaries were increased; this meant that they were no longer dependent on the prisoners, and relations worsened. They no longer treated us like human beings, and felt no sympathy for us whatsoever. It was sheer hell to be in prison during that period. This topic has been much discussed, but I want to give the example of 120 people being crammed into a cell designed to house barely 20.

45

I was sitting in a cell for former officials because I was a war veteran and because I had argued with people who respected the way of the thieves-in-law. When the rioting broke out, I was so shocked by what happened later that I can’t bring myself to describe it... Even now, if I relive those moments in my dreams, I wake up in a cold sweat.

After the riots, all the prisoners were led out of their cells except for some old people. The prison building was U-shaped, and we were in one of the wings. It all took place in front of my cell, and I could see everything through the hatch in my door. They ordered out all the prisoners and told them to undress. They shaved those with long hair so brutally that they were left with their heads bleeding. The prisoners’ chains, crosses and watches were torn off them, and they were all violently beaten on their behinds with bad truncheons. I took six pills of Amitriptyline that night to help me cope with what I had witnessed. I was saved from being beaten myself because my childhood friend was the deputy head of the Special Operations Department and he had warned everybody not to touch my cell. I was saved that day, but when ten people were later moved to the kriti, the “closed” prison,

I was among them. Out of a total of eight years, I spent seven years and one month in the kriti, which was run as a completely “closed” institution.

As for torture, I experienced it several times. When I arrived, they beat me so violently that they broke my forehead and some teeth. I didn’t understand what they wanted. I felt totally helpless. I guess everybody goes through conflicts in their lives, but I could never have imagined that someone could be beaten the way I was. I remember when my forehead was broken: it made such a noise that they took fright and stopped beating me. I couldn’t think about anything, so I grabbed one of them by his leg and began to insult him and to tell him to kill me. I realized then that killing someone meant nothing to them. They could destroy you in a second and snap you like a twig.

46

Another instance of torture took place when they burst into my cell, took me to another room, suddenly surrounded me and began to beat me. I lost control of myself, and as I was about to hit back I was brought back to my senses by one of them saying ‘Go on! Hit us again, and we’ll add some more years to your sentence!’ My sentence had already been lengthened a few months earlier, when I had a quarrel which led to a new case and they doubled my sentence. What happened was that the cells in which we were locked up had neither running water nor a loo. As a rule, we were taken to the loo twice a day, but one day I had diarrhoea and began to knock on the door, asking to be taken to the loo. I can’t remember exactly, but I think this went on for about forty minutes, and in the end I felt so terrible that I began to speak quite aggressively. The door to our cell soon opened, and I was taken to the director’s office; they asked me whom I thought I was insulting, and hit me with a heavy bunch of keys... Long story short, they began to beat me and continued to do so as they moved me to another part of the kriti formerly reserved for prisoners who had been condemned to death. I spent more than a month in there, completely isolated. That was the most difficult moment for me. Apparently, a prisoner can’t be placed in solitary confinement for more than ten days, but when my ten days were over they would claim that I had insulted someone and would add another ten days. I felt terrible in there. I was even angry with God... I felt so helpless, and I thought I was nothing. I was looking at the drawings and reading the messages

former prisoners had left on the walls while they awaited the day of their execution. This is when I began to write poetry. I somehow managed to survive my time in solitary confinement, but then I had another serious quarrel with someone from the prison administration. Four friends of mine and I were ordered to undress ourselves and were pushed into a so-called puksi, a concrete cellar, for eight hours. It was already late October or November and was getting quite cold. I began to suffer from severe pains in my kidneys, but I wasn't allowed to go to the loo or to see a doctor.

We could only call home twice a month for fifteen minutes. Imagine how a prisoner would look forward to this day, when you can talk to your child, your mother, your wife! But even then there could be problems... I would very often let someone else go and call instead of me. The family lives of many prisoners were broken because of this, including mine. That was the greatest trauma in my life. I stammered for more than a year because of it.

47

I can't tell you that I was coping with the stress, because it's still alive in me, and nothing brought me relief. I became closer to God during that period, because he's the only one whose help you can hope for in such a situation; nothing and nobody can help you in there. I would often pray in front of the icons. I don't think anybody can be more honest than a prisoner, because everything you say is what you feel and comes straight from your heart. You can't talk to anybody else, and you don't hold out hope for anyone else's help. You're absolutely alone in there. You may be friends with someone, definitely, but your only hope lies with God. It's very difficult when you're told something like 'Don't think you're so special. If you die, we'll clear you out as we did other prisoners. Only your family will grieve for you.' Imagine being told something like that and seeing people every day who can decide in a second whether you will stay alive or not.

I spent a lot of time wondering what made them behave like that. I think that the complexes they suffered from must have made them what they were. They're not the kind of people who have ever been responsible for something—neither at school, nor in the street; they were locked up inside their shells. These people, who had always been angry with everything and everybody and had never really

achieved anything, finally came to power. There were of course some exceptions among them, but they were so oppressed that there was nothing they could do. I remember some of them telling me to calm down and behave, to be a normal person, or I would be killed... Hearing someone say that I was a normal person would really give me strength.

The main change which came over me since that period is that I have learnt to manage my anger, but I feel marked for life. I feel socially isolated. What we went through was so difficult, and it had such an effect upon us... When you remember every single second and every single day... I spent 2,820 days in prison, and I would have remembered every day of every year even if I hadn't kept a diary.

48

I'm trying to live with this trauma, because this is my life and I can't erase it, I can't just tear a page out of the book and throw it away... I loved fairy tales when I was small. My mother taught me to read when I was at kindergarten. I remember reading a fairy tale which had a bad ending; I became so anxious that I tore out the last page and wrote my own ending in the book instead. But I can't do the same with my life. I have this broken forehead; what can I do about it? Every time I look into the mirror, I remember everything. How can I erase those memories? What can I replace them with?

The relationship between us and the guards was even worse than the beatings. We were all punished because we were guilty—all right—but they themselves had to be better than we were, and they should have had the moral right to punish us. I think that was the main problem. You would see this injustice, this unfair treatment, this terrible injustice, and you were being punished by someone who had no right to do so.

The only thing I no longer have is my family, which was an important part of my life. I am alone now, but I still have some hope. I think everything will be all right.

Despite the fact that my wife divorced me, I can say that I really love her and I felt her support very often. She was with me for the first four or five years. Without my mother, my sisters and my child—which was used from childhood to visit me in prison—I may not have sur-

vived. Every time I was going through a difficult period, what gave me strength was the thought that I would leave prison and see my family who were suffering so much because of me. That was the most precious thing I had: my family. And without them, I may have ended up in a different way.

I would like to tell the readers of this book to stay away from drugs and to learn how to cherish what they have. I didn't; I took everything for granted, and I lost many things because of that, and that is when I finally understood their real value. I want readers to learn from my mistakes. This book will enable people to read another story—perhaps not an interesting story for some, but a real one nevertheless. I spent eight years of my life living like this, and if someone really wants to understand and share this pain, they should know more about it so that it will never happen again. I also promise you that I will write more about it with the help of my diaries.

BEKA, 41 YEARS OLD

(This testimony describes instances of torture and inhumane treatment in Gldani Prison #8 and Rustavi Prison #17.)

50

My mother worked as weaver, and my father was the head of a small transport company named after Stalin. I had no brothers or sisters. At the age of five, I began to do a lot of physical exercise: from 7 to 8 o'clock every morning, I would jog or go to the swimming pool. I was also learning how to box. One day I had a boxing match coming up, so I asked my teacher to allow me to go, but the school's caretaker had locked the front door and taken the keys with him. The only way in which I could get out was to jump from the first floor, so I jumped and broke a leg. My boxing days were over, my football days were over, and my wrestling days were over... I would also often go kayaking—my favourite sports activity. Because of all this sport, I didn't spend much time in class. My father was very demanding; he wanted me to do well at sports and in school. He was very strict—to some extent even too strict—and I think he would have done better to treat me more gently sometimes.

I was fourteen years old when I committed my first crime. It was very childish: I stole a car, a Moskvitch. A friend was sitting next to me, another on the back seat, and we all decided to go take the car for a spin, but we ended up crashing the car. I then proceeded to beat up the car's owner, but his family decided not to press any charges against me because I was so young.

My father was unable to control me after I turned fourteen, so he changed his attitude and we became friends of sorts. Then he left us, his family, but he would still come and stay with us from

time to time. He was always setting out rules for me to obey so that I would devote equal attention to sports and my class work. My coaches were always pushing me to reach my limits, so I was always exhausted when I came home and had no energy left for study. My father would sit me down at night, and tell me that I was not allowed to sleep until I had studied. I did it once or twice because I didn't want to upset him, but I couldn't do it every day. I was a child: I wanted to be outside all the time. When I was fourteen or fifteen, my father would no longer dare touch me because I would react aggressively.

The reason my parents separated was my father's womanizing. My mother was an average woman, and obeyed him. I still wonder how she managed to put up with all that. So when I grew up, I would defend her and attack him. What was my mother supposed to do? She was going to work in the morning, and in the evening she would return and take care of our clothes, feed us, etc. What else could she have done? That was her whole life.

51

When I grew up, my father was no longer as aggressive as he used to be and would no longer beat my mother. If he insulted her, however, I would always stop him.

I was about sixteen when my father left us. When I finished school, my father found me a job in his company, so I didn't go to university. I wasn't doing that well at sports either, because I had been forced to miss over a month of training: on the 9th of April 1989, our sports centre was contaminated with some of the poison gas which Soviet troops used to crush the demonstrations in Tbilisi. Missing a month and half of training is a big deal in competitive sports, so I asked my coach what he thought I should do. He didn't answer, and out of arrogance I simply turned and left.

I never used drugs or smoked until I was seventeen.

My father married again and kept many mistresses. He would come and pay us a visit whenever he felt like it; he even still had his own bed. My mother, however, would still take care of him, and she would always make sure he was fed and wearing clean clothes when he left in the morning. Essentially, my mother was carrying

the family's entire burden on her shoulders. My father was a selfish man, and was only interested in women and in having fun... I suppose I am also like him; my life is quite similar to his. I didn't have as many women, but as a drug addict I lived for my personal pleasure. That's what happened... I have a fifteen-year-old child and a wife. I still call her my wife, because I... I got married in 1997 when I was twenty-four, and our child was born in 1998. I married for love and my family life would never have been ruined had my wife and I been able to live on our own with our child. My wife and I came to that conclusion very often. We lived with my mother, and they couldn't put up with each other. It is very difficult for a man to deal with two women who are both in love with you but are unable to share you.

From the age of seventeen, I tried all the nasty things I could lay my hands on: cigarettes, weed, drugs, alcohol. My wife knew I was a drug addict. When I was seventeen, I also began to spend a lot of time with criminals. I had a gun in the 1990s. I wasn't a hooligan, but when you have a gun you take advantage of it. You move around constantly, spoiling things, doing things—you have some kind of status.

I was arrested in 1992. I was eighteen when I was arrested, and was nineteen when I was sentenced. I was released on bail. My mother began to prepare documents for me to move to Tbilisi; I moved there because of my illness. I was wanted by the police because of some silly accusations; whatever was smashed in my building was always blamed on me, but it wasn't that easy to catch me. I always managed to run away. I was constantly hiding, and had problems from 1991 to 1997. I wasn't officially wanted, but I could no longer live in my house, so I sold it and even got married while on the run. I later went abroad and was planning to take my wife with me, but she was pregnant so I left her here. I spent a year and two months abroad, and our child was eight months old when I returned.

I was constantly on drugs. I joined a gang which was sending and receiving drugs from abroad. The drugs couldn't be sent directly to me, using my name, so they were sent to someone who would

leave them in a pre-arranged spot. I had to go and pick them up. I didn't know who was leaving them there; I only knew the identity of the sender. So the sender would tell me to go to such-and-such a place, to that building on that floor, that there would be a stone I should lift, and that I should take whatever was under it, etc. I would take it, and that was that. They would send two different drugs: Subutex (Buprenorphine) and morphine. For some reason, the morphine later completely disappeared from our criminal file, so all of us who had been arrested were prosecuted for dealing Subutex. A special operation was planned, and four groups of people were arrested. They opened a case against us, and one day, as I was going to pick up some drugs, instead of 10 there were 100. Just imagine being caught with that many drugs. If you're caught with drugs, the first thing they do is search your home. I gave them the key, because my mother was ill and I knew she wouldn't be able to open the door, but they didn't even search my flat because they knew they would find nothing. I was charged with selling the drugs.

A friend of mine who was arrested with me paid money; he was released with a suspended sentence, but he was saved, whereas I had to investigate and name the person who had set up the deal itself. I refused, so I was sentenced to ten years in jail and given an additional suspended sentence for a further four years. All this happened in 2008.

In the beginning, I didn't really face any problems in prison. I was in Gldani Prison #8. One day, the director came to see us in the prison's quarantine area; he told us that he was the boss around here, and that he would punish us if we misbehaved.

After we were transferred to our block, what would sometimes happen was that the guards, wanting to punish a cell for having made too much noise, but being unable to identify the particular cell, would instead collectively punish all the cells on all four floors. My nose was broken. They banged my head against an iron bedstead until I lost consciousness, and they continued to beat me. My teeth were also broken, I was suffering from concussion, and my eardrums had burst...

They would beat us for no reason. Sometimes we would return their insults; when they almost beat you to death, it's the least you can do, but then they beat you even more. They destroyed our health. Many prisoners' spines were injured, and they could no longer walk. Personally, my ears and nose were broken, and I had a damaged liver from repeated blows to the stomach.

54

They once came to search our cell. They asked me if I had anything sharp. But how could I have a sharp object? There was nothing like that coming into the prison. I had the sharpened edge of a battery for cutting sausage—the bread I would cut with a thread or simply break with my hands—but I didn't think I should tell them about the battery. They found it, however, and asked us which one of us it belonged to? I answered that it was mine, and just as I spoke one of them suddenly punched me in the ear. He then washed his hands before leaving the cell. I don't know what had come out of my ear, but later noticed that I was bleeding. Another time, the same guard tried to kick me but I caught his foot and was already losing control... I don't think I could ever forgive him what he did if I ever meet him again. I'm not threatening him, but I'll definitely burst his eardrums. I underwent some treatment in prison and felt much better, but it still hurts to this day. There are moments when I'm in pain and it all comes back—every time I have toothache or earache. My nose doesn't hurt any more, but I have to use nasal sprays in order to be able to breathe (I can't breathe properly because I need an operation). I won't even bother mentioning the concussion...

I think these people were bitter with the world from childhood. Perhaps they were bullied at school, or were simply born evil? People like them were specially chosen to work in prison. Maybe there was a category of people who were embittered and who were consciously doing evil things? But I think there was another category of people who were easily fooled and oppressed—people who if given a task will carry it out with great pleasure without ever considering what the next day might bring.

They were all embittered in different ways. They were always looking for an excuse to insult us, and if you insulted them back they

would just burst into the cell and beat us as if they were playing football with us. Prisoners helped each other to cope, because even if you call for a doctor, the only medicine he would bring was some ointment and an analgetic. We would take care of each other, we would do all we could, but we had no medicines.

I had to remove my toenails from both feet because they were in-growing. So imagine: I had no toenails, and I was taken to court by mistake. That night, when I had removed my toenails, my lawyer came by mistake, and the next day I was told that I had to appear in court the day after. I said that I wouldn't be able to go to court because I no longer had any toenails—imagine the state I was in without a local anaesthetic or painkillers. A first group of guards came to take me to court, followed by a second group. One of them was human enough to understand that I couldn't travel in the condition I was in, but was then told that they had to take me even if I had to walk on my knees and I was taken to court by force. When I arrived, I told them that I had been arrested with lots of people but that I couldn't see them with me in court, and that it had been a mistake to bring me. I was walking on my heels and my feet were burning. All they gave me was some cotton wool with which to stop the bleeding which resulted from my having to remain standing for a long time. When I was taken back to the prison, my feet were so swollen that I couldn't even take off my slippers.

After all that, first my mother died, and then my father... My opinions of many things have changed: I no longer want to live in Georgia, for example. This method of planting stuff on people was used during communist times too, but they would only use it when a person was guilty; they couldn't prove it, so they would plant weapons or drugs on him and sentence him. In my situation, however, what they did to me makes me want to leave Georgia, because one day, maybe tomorrow, I might cross paths with a policeman, and because I'm a former convict with a criminal past they might try to plant something on me again and send me back to prison. There are lots of examples of this happening, but my criminal past doesn't mean that I will continue to live in the same way. For somebody's personal interest, however, they might try

to ruin my life again, which is why I want to leave Georgia and move to a country where things like this don't happen. I'm very cautious, and don't want to become embittered. Now I am not embittered—on the contrary, things have changed in my life. Five years ago, some acquaintances of mine did something to me for which I would have killed them without hesitation—all of them—but now I've become more forgiving. I never concerned myself much with the Church, but now I do and I have learnt many good things for a Christian person to know. But you know what? I spoke with a priest: he told me that bad habits fade away when a person remains close to God, and that if I let myself drift away I'll go back to being who I was—strict and ruthless, the same bastard I used to be. I think of that period of my life as detritus, as rubbish, but although I would probably live my life in the same way if I was given a chance to go back, I would definitely change many things. I would try to do good; I would live in the same way, but would try to be more clever and more kind.

When I got out of prison, I felt coldness from some, but others greeted me with great warmth... Small things can make people happy or unhappy—especially prisoners.

I want to start working. In 2003, I decided to find a job, and one of my friends bet me I wouldn't even be able to last three months. I told myself I would work for a year, at least, and I succeeded, despite the fact that I got divorced at that time. I had to put up with many annoying things during my work, such as difficult customers. I was installing kitchens back then. I want to start working now, do something while I'm here, keep myself busy and keep food on my table. My friends are helping me out financially for the time being, but they can't really afford to... My friends were even supporting me when I was in prison, and they still put up with me because I've just come out. Let's see what happens later. I'm not a lazy man, and I have some plans for the future: I need to change my lifestyle and do something now in order to be able to earn a stable income in a few years' time. I want to be able to afford to go to church, buy a candle, buy bread, food, clothes... I have very little time ahead of me; I'm forty years old now, and I tell myself that I only have ten years in which to achieve this.

It's very important that this book be published. People should read it, but only adults—people at least seventeen years old. At that age, one already has the ability to judge things correctly, to choose one's own way of life. It's true that they were evil to treat us like that, but on the other hand I was anything but innocent myself. I was guilty, and I had to be punished—perhaps for two to five years, whereas I was sentenced to ten years. But thank God the situation has changed and I have managed to get out of prison. General attitudes towards this book are also important, as well as the kind of people its readers will be. I'm a criminal, but I didn't commit the crime I was punished for.

This filth which we call drugs—whether injected or inhaled, no matter—it's all an illusion. A person who will never touch drugs will achieve everything in his life. That's all I have to say.

NODARI, 39 YEARS OLD

(This testimony describes instances of torture and inhumane treatment in Gldani Prisons #8 and #18 as well as in Rustavi Prison #16.)

58

I was born to and grew up in a traditional Georgian family. I had a happy childhood and a loving family. I was quite lazy, but managed to get a bit of an education. I wasn't quarrelsome, and even now I always try to avoid arguing with people. I lost both my parents: my mother died early, and my father was hit by a car on the day of my first trial. He was on his way to see me, and was run over in Dighomi...

They caught me. Some woman identified me. I had been hanging around in the street in our usual place for an hour or two, and she was walking up and down, up and down. She later walked up to me and asked me whether or not I was Mingrelian, and then I was arrested. My arrest was a big deal: there were around 50 police cars. The whole thing was really unexpected, because I was innocent. Even now, my case was sent to Strasbourg for appeal. I didn't have a criminal record, and suddenly I was given an enormous sentence—eight years—and even that was the minimum sentence.

My family went to see everybody, including Burjanadze (who was then the Parliament Speaker) and Bokeria. Everybody they met told them that they knew I was innocent, and still I was sentenced to so many years in prison.

The police treated me normally during my arrest, and the evidence they presented in court was such that the prosecutor and the police had a serious argument. The police told the truth, but the prosecutor didn't like it.

After my arrest, I was taken straight to preventive detention, and I testified the next day. I wasn't beaten or otherwise put under pressure in preventive detention; it all began when I was transferred to the prison hospital and later to Prison #16 in 2010. I had hepatitis-C in my liver and prostate. When I was transferred to Prison #17, things were fine for a couple of years and nothing serious happened. The torture began when we were transferred to Prison #16 on the 28th of June. I was part of a group of twenty prisoners, and we made to walk through a "corridor" of guards... They beat me so badly that I couldn't get up. This is when it began. They took 108 of us and beat all of us except two prisoners.

When I was taken to Prison #16, the deputy director of Prison #17 recognized me as soon as we arrived: 'Oh, so you're also here?' he said, adding that there wasn't anything he could do to save me... He said those words, and then others began to beat me. They beat me for half an hour with pipes and plastic bottles full of water, and kicked me repeatedly. I think they numbered around twenty.

That night, someone from the prison—I don't want to name him—came to our cell and warned us not to even try to ask for a doctor. The guards carried wooden mallets around with the words 'Citramon' and 'Analgin' (painkillers) written on them...

I was severely beaten several times, but they were still careful with me because I had a lawyer, I wasn't alone, and my family was looking out for me. I wouldn't let anything slide, and was telling my lawyer everything.

I was almost killed in the prison hospital. On the 12th of July, I underwent an operation to my nose, and was discharged on the 8th of August. I felt unwell; I had high blood pressure, and I called for a doctor. He didn't come for half an hour, so I called for him again. Another half-hour later, he still wasn't there, so I called again... Basically, I waited three hours for a doctor, and then I began to shout, asking what the point was of asking for a doctor if I was going to die in the meantime? Hearing the noise, a guard came into my cell and told me to be quiet. We quarreled a bit. He then left and returned with the chief of the regime service, who was accompanied by an acquaintance of mine

who worked as a prison doctor. The chief of the regime service told me that he had nothing but respect for the doctor, else he would have removed my spine himself.

I tried to speak with the guard I had quarreled with when he began a new shift. I asked him why he needed to involve the chief of the regime service? Why couldn't we find a common language? He was a young man, around 21 years old. The next day, he came to see me accompanied by the chief of the regime service again, and they began to insult me. They beat me for half an hour in one of the hospital's wards—the table, a chair, the radio: they threw everything at me. I passed out, but I still remember trying to keep my head down while they kicked it. I still suffer from various traumas; my ear, for example, is still broken. Four men were beating me.

60

They were trying to destroy us, psychologically, so that we wouldn't complain. I would ask them why they were beating me? Had I done something wrong? Had I insulted them? Had I broken something? But answer there came none—they just beat me. Firstly, they would beat you to keep you quiet, and secondly, they had all become sadists. They were young men, twenty or twenty-something years old. One of them was even promoted for beating me one day; that was common practice.

I was at war. I fought against them for three years. I wouldn't let anything illegal slide.

We weren't given any medicine. They gave us no medical treatment whatsoever—not even analyses. They wouldn't tell us what was wrong with us. I fell ill, so I went on hunger strike. I told them that until they took care of me and I found out what was wrong with me, until I had a diagnosis and access to treatment, that I wouldn't stop my hunger strike. So I was taken to the isolation cell, to solitary confinement. They locked me in alone, took all my clothes except for my t-shirt, and switched off the heating. It was late February, and it was freezing. There were some pieces of wood lying around, but they took those too and even took the window off its hinges. They left me there for five days, half-dead. If that isn't torture, then what is it? I was sleeping on an iron bedstead with a pair of trainers for a pillow. I didn't eat

anything for those five days, and then the director came and told me to stop my hunger strike. He told me I would be taken to hospital and looked after, so I stopped my hunger strike. This is how I made it to hospital: you couldn't get anything without going on hunger strike.

Insults are the worst torture. They were spitting on our souls. I'd rather be beaten than insulted and have my soul spat upon. My mother is dead, and then someone comes and insults her. The person who does that has no dignity or self-respect, no humanity, and this nobody comes and insults your mother... Maybe they used to be human beings several years ago, but after they began to work there... Imagine kicking a man who recently had an operation: what kind of human being are you? They're animals. They weren't normal human beings. They were losers.

61

I want to say many things, but there are things I can't say. Many young men were tortured to death. Two or three days never passed without a body being carried out of the prison hospital. How can we Georgians afford to lose our young men...?

I can't communicate with people any more—not even with my family. Half of my family is dead: my mother, my father and my sister died; only three of us are left, and I still can't manage to have a normal relationship with them. I feel inadequate. I used to have an ideal relationship with them. I suffer from insomnia, I become nervous easily, and I have become quite bad-tempered. I remember things and it depresses me even more, and sometimes I think 'what if I bump into them?' I don't want that to happen... I'm so glad those people are being arrested! How could somebody being arrested possibly make another happy? But it does make me happy.

SHOTA, 57 YEARS OLD

(This testimony describes instances of torture and inhumane treatment in Gldani Prison #8 and Ksani Prison #15.)

62

I was born in Tbilisi on the 27th of May 1956. I graduated from Public School #51, and then passed the entrance examinations of the faculty of geology at university. I graduated from university in 1979, and began to work for the Ministry of Roads. Under Gamsakhurdia, when the movement for Georgia's independence began, I would join the other young people taking part in mass demonstrations. I was even there on the 9th of April 1989. I married in 1983; I have four children, and I live in Tbilisi's Vera neighbourhood. Then the redundancies began, massive unemployment—during the war, I mean. I went abroad and worked in Germany and in Kuwait, but I always wanted to return to Georgia one day. I couldn't remain abroad: my children, my family, my ageing parents were here, and I returned. I began to work for a television station, but when the Saakashvili government came to power the programme I was working on was shut down. I moved to Channel 202, but that was also closed down, so I became unemployed.

I could never in my life have imagined doing something like that... Now I'll tell you how I was arrested: I had many friends from university—professors, lecturers—and when they say now that in communist times people only got into university by bribing their way in, well it was even worse under Saakashvili. Some students weren't even passing the entrance examinations, but were accepted nevertheless. There were lots of universities where things like this were happening. Unfortunately, I also helped some of my relatives pass the entrance examinations of one of these universities.

Then my problems began. I was given a cassette, a recording, of the dean explaining how the university accepted students illegally. They threatened to broadcast it. I went to see the man who had helped me with my relatives, and I told him of the recording. He promised to find out more, and took the cassette. He called me later, and told me not to worry, that everything would be all right, and that if I would call them and ask them not to broadcast the recording, then the university's management would find a way of expressing its gratitude. In court, it was later revealed that he was asking the university's rector for a serious sum of money in exchange for the cassette. He later called me again, and asked me to meet on Kolmeurneoba Square. As soon as he got into my car, however, we were both arrested and accused of blackmailing the university's rector.

63

I was arrested by men from the Special Operations Department, who told me that both my sons would be joining me in prison unless I confessed. I truly believed they were capable of carrying out their threat, because I had heard of lots of similar cases. I agreed. They promised to arrange for me to be able to enter into a plea bargain—which they never did, of course, so I was sentenced to four years in prison.

The only thing I really worried about was that I had ended up in prison for such a silly mistake, and I felt embarrassed before my family.

The door would open and they would ask us why we were listening to the radio? (I'm talking about Gldani (prison #8)—regardless of whether the radio was on or not. If you would answer back that the radio wasn't on, they would all rush back into the cell fifteen minutes later and beat us, usually with plastic bottles full of water. If they were planning a serious punishment, they would take all of us to the showers and "work" on us there. I think all this was happening to oppress us and shut us up, so that nobody would say anything. Cases like this were quite frequent.

Six months later, I was taken to the old Ksani Prison. As soon as we got out of the cars, they lined us up along a wall and told us to salute and swear that we served the Georgian state. If you swore the oath, they would only hit you lightly; but if you would refuse, then they would almost kill you. The prison's deputy director was a young man, only

26 years old. I don't know what made him so bitter, so evil; I never found out. His technique was to hang prisoners by their arms, beat them with truncheons until they bled, and break some of their bones. I myself experienced this "treatment" of his.

The prison had no library, but I somehow managed to persuade them to bring around 1,000 books. I was told to take care of the books and run the new "library". Apparently, beatings and torture would take place in the library, and I was told that I was expected to co-operate with them. I explained that nobody would reveal any secrets to me, and that I wasn't interested anyway. On the second day, they called for me again; they didn't touch me, but they insulted and threatened me.

64

One day, I received a parcel from my family; there was a khachapuri (cheese pie) in it. I guess someone must have denounced me, because I was sent for again. I was taken to the deputy director's office, where I was asked why I had given a slice of khachapuri to another prisoner? They told me that, in theory, I wasn't allowed to have a cheese pie myself, but that they had made an exception for me. I answered that I had been brought up in a Georgian family according to the sacred traditions of hospitality, and asked them why a slice of khachapuri was such a problem? The deputy director then asked me how dare I answer back? How old was I? I answered that I was 56. He said he was 26, and then told me what he usually did to men of my age. I asked him why he was so embittered? He was a young man, and had his life ahead of him. I told him that he wouldn't stay in prison for ever. It was a small room. He stood up and approached me. I was facing the wall, and he gave me a blow to the kidneys with a truncheon. Then he kicked me between my legs. I needed an operation later, and my left testicle was removed. My kidneys are still damaged—they are too low—and I no longer have any teeth left in my mouth. I was sent to solitary confinement for five days. A commission then came, and they let me go, telling me to be more careful in future.

I lay immobile for two months after this beating; my condition worsened, and it took me two months to force them to transfer me to a hospital to have an operation to remove my testicle. But they were all animals there too. After an operation, there is a special bell to call the

doctor if you are in pain. The doctor isn't allowed to enter your room without being accompanied by someone. When I would ring this bell, I was told to stop or else they would come and beat me. I know a patient who was beaten for ringing the bell; he had undergone an operation and said he was in pain.

There were special passages from which the first, second or third group of guards would come... They would close the door and would take prisoners from the side of the duty officer's station, and would beat the prisoners there, for nothing. It was all done to instill fear in us. Five people committed suicide during my time in prison: one hung himself in the loo; the other cut his veins; the third cut his stomach open... They were all young men, but they were no longer normal, psychologically speaking. My mind resisted because I read a lot. I was trying not to think about what was happening around me, and I also had some friends. Those prisoners who didn't keep in touch with the others suffered from psychological problems.

65

What terrible things could a 26-year-old child (the deputy director of Ksani Prison) possibly have seen to make him quite so evil and do the things he did? I guess there was something about them, and that people like him were selected. All the older guards were normal; you could even talk to them. They would sometimes warn us, asking us not to do this or that, because then they would be ordered to punish us and they didn't have much time to go until they could retire... They were ordered to beat us. If someone was around, watching, then they would beat us, but if nobody else was around then they wouldn't, but they would then be fired. Do you know how many of them were fired for that? There was this one guard; he would notice that we had no cigarettes left, and he would come into the cell without the other guards seeing him and give us some. But the others were absolute animals: they had sadism in their blood and in their very nature.

Several times, I saw the deputy director come into the library and call someone. They would tell me to leave, close the door, and the person who had been called in would later come out covered in bruises or bleeding. This would happen systematically, and psychologically weak people simply couldn't deal with it. Some had heart attacks and died; their heart just couldn't take it, and stopped. And there was nothing

you could do about it. They would bind your hands together, push you and start beating you.

All my life, I believed in people. My experience in prison, however, made me suspicious. I doubt everything now. I always wonder how people will react to what I say. Also, when I see a car with Special Operations Department number-plates, it makes me feel bad, and I want to throw something at the car or spit on it. But prison has also improved me: I can help and support people more easily now, and my attitude to people in trouble has changed.

My family was supporting me. They would visit me every two weeks, one child after the other, and my wife as well, of course.

66

I suffer from being unemployed, but I can't find a job. I'm doing things here and there, but still can't really succeed. My children tell me not to worry—to just take care of my grandchildren and not to worry about anything.

The only positive thing I can think of is that I made valuable friends in there, real friends. We even ate from the same plate, lived through stressful moments together, and supported each other.

There was a church in prison, so every morning and every evening we would go there. The priest would come and we would confess and receive Eucharist. I followed all the rules, and it would help me.

I would like to tell the readers of this book to live in kindness, to never stray from the path of truth, and to never end up in government in any way. They should try to achieve all their goals themselves, because there's nothing better than achieving something yourself, without anybody else being able to rebuke you. They should treat everyone as they would treat friends, acquaintances or brothers, and never use someone for their own benefit.